

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE

CLERICO DE- BITORE

QVAM

DEO T. O. M. ANNVENTE

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO CAROLO

PRINCIPE BORVSSIAE, MARCHIONE

BRANDENBVRG. RELIQA

IN REGIA FRIDERICIANA

*EX DECRETO ET AVCTORITATE ILLVSTRIS
ICTORVM ORDINIS*

MODERANTE

DN. IVSTO HENNING. BÖHMERO

ICTO, COMITE PALAT. CAESAR. REGIAE MAI. BO-
RVSS. CONSILIARIO AVLICO, ET PROFESSORE
IVRIS ORDINARIO

PRO GRADV DOCTORALI

SVMMISQVE IN VTROQVE IVRE HONORIBVS ET PRIVI-
LEGIIS RITE CAPESSENDIS

AD DIEM XXX. NOVEMBR. MDCCXV.

IN AVDITORIO MAIORI

HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS

PLACIDAE ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT

AVCTOR

IACOBVS

COLON. AD RHEN.

DISSERTATIO IN AVGVSTALIS IVRIDICA

CLERICO DE BITTORE

QVAM

DEO T. O. M. ANNO 1777

RECTORI MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI

DOMINO CAROLO

PRINCIPIS BORVSSIAE MARCHIONE

BRANDENBURG. SILECIA

IN REGIA FRIDERICIANA

ET SACRATO ET APOSTOLICA ILLUSTRIA

ACADEMIA ORDINIS

MODERANTE

DR. IVSTO HENNING BÖHMERO

ICTO, COMITE PALAT. CAESAR. REGIE MAJ. BO.

ENS. CONSILIARIO AVGVST. ET PRINCIPIS

IVRS. ORDINARIO

PRO GRADU DOCTORALII

SYMMONOE IN VTROVE IVRE HONORIBVS ET PRIVILEGIIS

LEGIS RITE CAPACISSIMO

AD DISC. XXX. NOVEMBER. MDCCXXV

IN AVDITORIO MATHEMATICO

HABIT. AD PR. PONTIFICIARIIS

PRINCIPIS AVGVSTORVM DISPOSITIONIS SYMMONITIT

AVGVSTORVM

JACOBVS 322

COLON. AD RHEN.

REIMAGINATE: TYPOG. GYMNASII AVGVSTORVM

L. B. S.

*S*olue, quod debes, æquissima vox est, ipso iure gentium commendata, recte ait SENECA de benef. l. III. c. 14. Quid mirum inde, clericis ex contractu, alioque negotio licito debitoribus, eandem sæpissime cantilenam creditores occinuisse? Non enim in ea vivimus amplius ætate, vbi (vbi tempore Regis SCHELOMONIS illud contigisse testantur sacrae literae 1. Regum cap. 10. vs. 27.) argentum redditum est, ut lapides; cum potius, & clericos, & laicos durissimo paupertatis iugo oppressos lugere, nostrumque ævum verissime in tempora seculi ferrei poetarum incidisse, experientia, nae nimium! comprobet. Æquissimum inde reuera fuit, quod miseris debitoribus diuersimode a legibus & doctoribus solamen praeistitum sit: ne scilicet afflictis adderetur afflictio, auarique creditores inde malitiae suae pro-

mouen;

mouendae occasionem arriperent. Id circo eadem in legibus Imperii passim, praesertim vero in *Rec. nouiss. 1654. §. Nachdem auch in den Friedens-Schluß. & Instrum. pac. Westphal. art. VIII. §. de indaganda repetita videntur.* Sed vtut haec in genere expedita, & clericis & laicis communia sint; maxima tamen, circa iura & priuilegia *clerici debitoris* determinanda, enascitur difficultas; adeo vt consideratis mire variantibus Dd. opinionibus & eorum nimio quandoque partium studio, hic merito vetus illud dictum applicetur; *hic Rhodus, hic salta.* Ideo est, quod in praesenti dissertatione inaugurali, in veram *clerici debitoris* indolem, eiusque peculiaria iura & immunitates, (quatenus ex iure, tam ciuili, quam canonico, probari queunt, ac nostrarum ecclesiarum statui conformia sunt) inquirere constituerim. In quo assequendo, vtrum bene, an male steterim, tui erit B. L. iudicare. Iudicium vero ab affectibus & studio partium vacuum exopto, quo casu mihi firmissime polliceor fore, vt veritati assensum praebens, mecum eandem vltius promouere cupias. Vale.

DISSERTATIO IVRIDICA INAUGVRALIS
DE
CLERICO DEBITORE

Caput I. praeliminare.
De origine & progressu praeroga-
tiuarum clericalium.

§. I.

Quemadmodum plerisque quondam gentibus ma-
xima cultus diuini reuerentia: ita & *sacerdotum*, Authoritas sacerdotum apud gentes
qui huius inprimis curam gerebant, *peculiaris in-*
de existimatio. Quae etiam si alibi maior, alibi mi-
nor, vbique tamen *insignis* existit a). Quando enim sa-
cerdotes singulare cum Diis commercium sibi intercedere si- maximis ab-
usibus animum
praebuit,
mulantes, quae Deorum esset voluntas, saepius monerent, ru-
dior

A 3

§. I. a) Apud *Vandalos* tanto in honore sacerdotes fuisse, vt In specie
regibus aequipararentur, obseruat HELMOLD. l. 1. c. 6. & 37. & l. 2. c. apud Vanda-
los.
2. Apud *Aegyptios* secundum a rege obtinebant locum. DIODORVS Romanos.
Sicul. l. 1. c. 73. *Romani* vero praecipue summa veneratione sacerdo-
tes suos profecuti fuere. Cuius rei locupletissimum adfert testimo-
nium *lex auguralis*, quae extat apud CICER. l. 2. de LL. huiusmodi:
Interpretes Iouis optimi maximi, publici augures signis & auspiciis postea Hinc ipsi im-
perantes sa-
cerdotium
assumerunt.
vidento: disciplinam tenento: sacerdotes vineta, virgetaque, & salutem
populi auguranto, quique agent rem duelli, quique popolare auspiciu
praemonento: oblique obtemperanto; diuorumque iras prouidento, iisque
parento: coelique fulgura regionibus ratis temperanto: urbemque, &
agros, & templa liberata, & effata habento: quaeque augur iniusta, ne-
fasta, vitiosa, dira dixerit, irrita, infectaque sunt: quique non paruerit
capitale esto. De moribus aliarum gentium vid. CLVVER. l. 1. Antiq. Ger-
man.

dior plebecula, *specioso pietatis colore* capta, ab ipsorum potius quam Ducum nutu pendere maluit. Vnde etiam priuatas suas altercationes illorum arbitrio, tanquam aequiori, facpius submittebant b). Eisdem denique sacerdotibus Deos aut fauentes, aut iratos *pro lubitu* praestantibus res illuc peruenit, vt expediendis maxime arduis Reipublicae negotiis sacrificuli tantum non omne momentum afferrent, nec quid tuto sine eis agi, aut intermitteri posse, persuasum esset. c) Quamobrem vsitatissimum esse coepit, vt ipsi summi imperantes emi-

man. c. 24. ALEX. ab ALEX. Gen. Dier. l. 2. c. 8. vt & in specie de maioribus nostris ARNKIEL. Cimbrische Heyden-Religion. cap. 32. Add. DVAREN. Comment. de Sacr. eccl. min. l. 7. C. X. p. 386.

Apud Gallos.

b) De Gallis testatur IULIUS Caesar *de bello Gall. Lib. 6.* apud eos iudicia a Druidibus exercita fuisse.

Pontifices apud Romanos omnia ferre poterant.

c) Apud Romanos *pontificum auctoritas* illud testatur, quae certe maxima in plerisque, etiam civilibus causis cerni potuit. vid. *ALEX. ab ALEX. alleg. l.* Vnde CIC. in Orat. pro domo sua pontifices ita alloquitur: *Cum multa diuinitus pontificibus a maioribus nostris inuenta, atque instituta sunt, tum nihil praeclearius, quam quod vos eosdem, & religionibus Deorum immortalium, & summae Reip. praeesse voluerunt, vt amplissimi & clarissimi ciues rempublicam bene gerendo, pontifices religionem sapienter administrando rempublicam conseruarent. Quod si vlllo tempore magna causa in sacerdotum populi romani iudicio, ac potestate versata est: haec profecto tanta est, vt OMNIS REIPUBLICAE DIGNITAS, OMNIUM SALVS, VITA, LIBERTAS, ARAE, FOCI, DII PENATES, BONA FORTVNAE, DOMICILIA, VESTRAE SAPIENTIAE, FIDEI, POTESTATIQUE COMMISSA & credita esse videantur.* vid. ROSIN. *Antiq. Roman. l. III. C. 22.* Non infringunt dicta, quod sacerdotes in Rep. Iudaica aequae magnam circa administrationem Reip. potestatem habuerint: quoniam hanc rempublicam Deus peculiari prorsus ratione per sacerdotes dirigebat, qui vice sua iudicia legis exercerent, ita vt necessario ad expedienda negotia civilia concurrere debuerint. vid. Excell. DN. BOEHMER. *Orig. iur. eccl. Cap. XIII. §. 1. & c. Conf. ARNKIEL. c. l. §. 29.*

Idem in Rep. Iudaica sed alia ex ratione obtinuit.

eminentissimo sacerdotii munere defungerentur d), atque hoc modo, quod, vt principes, obtinere non poterant, tanquam voluntatis diuinae interpretes metu Numinis a populo con-
querentur.

§. II. Si ergo apud ethnicos sacerdotalis dignitas tanti semper habita fuit, quid mirum, in primitiua Christianorum ecclesia verbi diuini ministros singulari non minus veneratio-
ne exceptos fuisse? Ex quo enim ius docendi & sacramenta administrandi *ordinis gratia* eis speciatim demandatum fue-
rat e), veteris sacerdotii simulachrum pedetentim referre coe-
perunt, pristinam, si non maiorem, illius potestatem reducere
anhelantes f). Accedebat opinio pietatis, sanctitatis & integri-
tatis

Inde clericorum veneratio apud Christianos,

pietatis praesumptione captos.

d) NUMA POMPILIUS eius rei apud Romanos author fuit. vid. ROSIN. d. 1. Aliud illustre exemplum exhibet Melchisedec Rex Schalemi, qui dicitur fuisse sacerdos Deo forti, excelsso. GENES. XIV. v. 18. Augustus quoque alique insequentes Imperatores, nec pontificium munus recusarunt, vt ex numismatibus, SVETONIO, TACITO, aliisque authoribus constat. vid. ZOSIMVS in Gratian. & Theodos. fol. 761. SELDENVS de Synedr. l. 1. cap. 10. Aegyptios quondam non nisi ex sacerdotibus sibi regem elegisse obseruat ex ROSSEO P. XV. de Relig. mund. q. penult. p. 682. ARNKIEL, d. 1. §. 6. Conf. Gutherus de vet. iur. pontif. SAMVEL PITISCVS in Lexic. antiq. Roman. voc. Pontifex maximus, & voce sacerdos.

Exempla Regum, qui sacerdotii munere quoque inclaruere.

§. II. e) HILARIUS in Commen. ad Ephes. IV. vid. DN. BOEHMER in Iur. Eccl. l. 1. tit. XXXII. §. 29.

f) Quantum opinio de continuato hoc sacerdotio Christianae ecclesiae damnum dederit, vix dici potest. Inde enim independentia cleri, eiusque exorbitans dignitas, excellentiaque in primis deductae. Conf. OMNINO ANDR. de SAVSSAY in panoplia sacerdotali, seu de venerando sacerdot. habitu, eorum multiplici munere ac officio in ecclesia Dei. DN. BOEHMER. Orig. iur. eccl. c. XIII. VITRINGA de synagog. in prolegom. p. 69. vbi seq. p. 70. eleganter tradit, quatenus sacerdotum nomen clericis Christianis accommodari possit. Add. ZIEGLER, de Episcop. lib. 1. cap. 1. §. 5. & seq.

Vetus sacerdotum Christianis haud conuenit.

tatis morum, qua prae caeteris inclaruerunt, ut laici se lubentes illorum directioni submiserint. Vnde tum lugente adhuc sub Imperatoribus ethnicis ecclesia, tum sub christianis Imperatoribus florente, ad controuersias inter priuatos exortas componendas *iudicia ecclesiastica* g) exercebant, quo ipso insignis accessio ad eorum auctoritatem fiebat, illorumque *ambitio* commodiorem se exserendi occasionem nanciscabatur h).

§. III.

Origo iudiciorum ecclesiasticorum.

g) De quibus NICEPHORVS *lib. VI. Histor. eccles. c. 46.* hunc in modum loquitur: *Cum odia & contentiones gliscerent inter eos, in quibus minime oportebat, indignumque videretur omnibus Christianos coram ethnicis litigare, moniti sunt, ut relicto paganorum foro paterno praesulum iudicio acquiescerent.* Idem iam modo PAVLVS *1. Cor. VI. v. 1.* Corinthiis inculcarat, cuius rei seriem peculiari dissertatione explicuit SAM. BASNAGE *de eccles. tribunali.* Conf. etiam DN. BOEHMER. *Orig. iur. eccl. cap. IV. §. 5-9. & cap. XX. Eiusd. Dissert. iur. eccl. antiq. III. ad Plin. 2. DN. LVDOVICI Consistorial Proces cap. 1. §. 16. NAEVII Priester-Recht. cap. VI. §. 4. ZIEGL. alleg. tr. I. III. c. 30. §. XXV.-XXXIII.*

Ambitio clericorum.

h) Ab hoc enim in primis tempore dignitatem suam regiam longe exsuperare, clerici contenderunt. Hinc est, quod AUCT. *Epist. ad Smyrneos*, (quae IGNATII nomine circumfertur, sed ab humilitate huius sanctissimi viri aliena videtur) scribat, *honora, fili, Deum & regem. Ego vero dico, honora Deum, ut omnium autorem & dominum, episcopum autem ut principem sacerdotum, imaginem Dei referentem; Dei quidem propter principatum; Christi vero propter sacerdotium.* Et CHRYSOST. *Homil. III. in cap. VI. Esaiæ* ita loquitur; *Si vis videre, quantum absit Rex a sacerdote, expende modum potestatis utrique traditae, & videbis sacerdotem multo sublimius rege sedentem. admirandus videtur thronus regius, sed rerum terrenarum administrationem sortitus est; sacerdotis thronus in coelo collocatus, de coelestibus negotiis habet pronunciandi auctoritatem.* Alia loca, quae huc spectant, adducit DN. BOEHMER. in *iur. eccles. Protest. I. I. tit. de Off. iud. Ord. XXXI. §. 31.*

§. III. i)

§. III. Quanquam vero, CONSTANTINO M. sese fidei Christianae adiungente, ecclesia sub tutela secularis imperii esse coepisset, ideoque clericorum status plurimum fuisset immutandus; cum nimirum nulla iam amplius adesset necessitas, episcoporum arbitrio omnia in ecclesiasticis permittendi, ubi principes ipsi summam ecclesiae curam gerere poterant i): Attamen Constantinus, eiusque successores christiani, nimio religionis favore, aut potius rationibus politicis ad id inducti, clericorum directioni plerasque res ecclesiasticas relinquere k); illos praeterea insignibus privilegiis, multaue prae laicis praerogatiua donantes l). Neque animaduvertebant, quantum aliquando reipublicae, imo & successoribus suis detrimentum ex tali conniuentia, totque cum clero communicatis iuribus & privilegiis exoriturum esset m). Siquidem

Imp. Christiani clericis plura concesserunt privilegia.

Quibus clerici deinde in praerogativa Imp. abusi fuerunt.

B

inde

§. III. i) Vid. DN. BOEHMER *alleg. l. §. 31.*

k) Primo enim *puncta fidei controuersa* ecclesiasticis examinanda & decidenda commiserunt; 2) nimia praeterea *in matrimonialibus & excommunicatione* ipsis concessa potestas; 3) *episcopalis* denique *audientia* in usu remansit, quae iurisdictioni ecclesiasticae deinde an- sam dedit. Vid. PVFFENDORFF, *Einleitung zur Historie, Tom. 1. Cap. XVIII. §. 12. &c.*

Quid clerici sub primis Christianis Imp. potuerint,

l) Exstant huius rei plurima in codice repetitae praelectionis vestigia, quae separatim consignauit CORVINVS a BELDEREN in libro, cui titulus, *Iustinianus Catholicus*. Add. ZIEGLER, *de Episcop. lib. III. cap. 30. §. XXXIV. &c.*

m) Inde est, quod Imperatores Christiani, inprimis vero CONSTANTINVS M. apud plurimos ob intempestiuam, & nimiam libertatem suam male audiant. CONSTANTINVM M. enim independentiae clericorum fundamenta posuisse volunt, quando eos in Concilio Nicaeno ita allocutus est: *Deus constituit vos sacerdotes. Vos a nemine iudicari potestis, quia solius Dei iudicio reseruamini, dii etenim vocati estis, & id circo non potestis ab hominibus iudicari.* Enim vero in hoc puncto Caesarem excusationem mereri, aliis persuasum est,

Constantinus M. independentiae clericorum fundamenta iecit.

PVFFEND.

inde n) hic occasionem arripuit, potentiae suae limites latius extendendi, ipsorumque Imperatorum, benefactorum suorum, iura collabefactandi: quamuis summa rerum nihilo minus penes Imperatores salua adhuc remanserit o).

Quod quidem plerique egerunt,

§. IV. Sicuti vero ambitio hominum nullis sese constringi terminis patitur; ita illud corrupta iam ecclesia, praecipue in clero animaduvertere licuit. Imperantes enim ubi iura

PVFFEND. alleg. cap. XVIII. §. 12. Sed vid. illustr. DN. THOMASIVS in Obseruat. ibid. Conf. c. continua 5. & c. sacerdotibus 41. C. XI. Qu. 1. Item c. futurorum. 15. C. XII. Qu. 1. ZIEGLER. cit. cap. 30. §. XLI.

Nimia clericorum beneficia hierarchiam pepererunt.

n) Florentissimis enim rebus conuersa fuere in amplissimas dignitates ecclesiae ministeria, factique ad hierarchiarum Imperium & honorum aucupia gradus, postquam accensa & continuata cupiditas largo ubereque prouentu ex profusionibus immodicis principum, & prodiga credulitate fuerat. SPANHEIM de christianismo degenerare. Ea de causa clericos, ut ingratos, accusat MONZAMBANO de Stat. Imp. Germ. Cap. III. §. 12. inquit: Enimvero, procul id genus hominum Imperii in alios auidissimum, coeterorum in se potestatem aegerrime senuit ferre; ita hoc unum ad perfectam felicitatem deesse videbatur, quod in imperatoris manu foret, tam luculenta beneficia distribuere, cui eam ob causam peculiariter obstricti cogeantur viuere. Ni sanctissimi ordinis reuerentia obstaret, improbissimos mortalium dicerem, qui munificentia imperatorum, vii euentus ostendit, valde inconsulta, ad destruendum fastigium imperatorium sunt abusi. Nec libertate dignum putauerim, qui manumissorem in patroni locum colere aspernatur. Conf. etiam DN. BOEHMER obseru. sel. ad P. de Marca de C. 8. & l. lib. IV. C. 2. §. 1. p. 96.

o) Huc pertinet elegans locus apud GEBHARD. THEODOR. MEYER. histor. relat. de canon. collect. §. 2. ubi ita: Ex quo ecclesia sub Christianis imperatoribus hospitari, & iam sub Constantini imperio respirare & c. coepit, nescio qui factum, ut luxus & superbia, vanitates & defectus, alii eam infestarent, & mirum quantum vexarent. Praui isti mores multa de rebus canonicis peperere decreta, & sanctiones, quarum magna pars a synodis auctoritatem canonicam, ab IMPERATORIBVS VIM LEGVM obtinuisse legitur.

iura sua admodum negligenter penitus tere dimiserant, plebs autem incauta in clericorum partes facile secesserat, episcopi tandem se supra Reges & principes extollere annisi sunt p). Inter hos post longas altercationes episcopus Romanus primum q) demum obtinuit, & ultra fines sacerdotii progressus

In primis vero episcopus Romanus.

B 2

gressus

§. IV. p) Dn. BOEHMER in *I. E. Diss. praelim. §. XVI. alibique passim*. De temporibus Cyrilli conquerens SOCRATES *lib. VII. histor. eccl. c. 7.* ait; *Ex eo tempore episcopos Alexandrinos sacerdotalem gradum atque ordinem supergressos, principatum quendam obtinere, & pro imperio agere coepisse.* ARCADIVM imperatorem INNOCENTIUS P. R. a sacra communione commouit, quia consenserat, ut Ioannes Chrysoft. a sua sede pelleretur *can. duo sunt 10. distinct. 96.* AMBROS. quoque Valentiniano Iun. satis audacter obiicere non erubuit; *independenter iurisdictionem se tenere; imo in causis fidei episcopos solere de imperatoribus, non imperatores de episcopis iudicare*, prout ex *epistol.* eius ad dictum imperatorem patet. Quae sequioribus temporibus a pontificibus perpeffi omnes eius aevi historici referunt, vid. etiam *infr. §. V. in not. lit. h.*

Episcopi Imperium secularis potestatis recusant, potius ipsimet regnare cupiunt.

q) Arcanas artes, quibus ad illam auctoritatem, & enormem potentiam, qua nunc pollet, episcopus Romanus peruenit, egregie detegunt MORNAEVS in *mysterio iniquitatis*, HEIDEGGERI *historia papatus*, aliique. vid. ZIEGLER. *de episcopis lib. 1. cap. VI.* Quae autem iura sibi ex hoc *suprematu vniuersali* vindicet, recenset Dn. BOEHMER *I. E. lib. 1. tit. XXXI. §. 18. p. 720.* Originem huius primatus tradit ONVPHRIVS PANVINIVS ad *Platin. sub BONIFAC. VIII. fol. 86. processu temporis*, inquit, & praesertim post Photium patriarcham Constantinopolitanum, utraque parte conueniente, illud usurpari coeptum, ut ambo episcopi, scil. Romanus & Constantinopolitanus, oecumenici, i.e. vniuersalis appellarentur; hic quidem vniuersalis patriarcha &c. ille vero VNIVERSALIS PAPA. Auditumque, ut papae nomen solus Romanus pontifex, cum ante commune esset omnibus episcopis, retineret, quo vno & papae tantum, particulari nomine potestatis eius dignitas & supra coeteras ecclesias vetus praerogatiua designaretur.

Origo & arcana primatus Romani.

Dum priuilegia cleri adauxit.

Pontificis imperium vniuersale, & eminens.

Impudentia Glossae.

Dogma de transubstantiatione cleri auxir existimationem

gressus in dominationem degenerauit r). Qui, vt eo felicius incautis imponeret, vicariatum Dei in his terris affectans, se ipsum cum Omnipotente comparare cupiit s), ne vllam in posterum auctoritatem secularis potestas in eum exercere auderet, factum hinc, vt omnes magistratus, singulasque gentes iuxta leges suas viuere debere edixerit, etiamsi iugum imponant, quod vix ferendum t). Ad firmandam autem hierarchiam pontificum quam maxime intererat, dignitatem clericalem u) quouis modo promouere, tantamque clericis

r) SOCRAT. cit. l. cap. IX. Conf. DN. BOEHMER; orig. iur. eccles. C. VII. ZIEGLER alleg. cap. VI.

s) Vid. can. 7. & 9. distinct. 96. Add. c. 4. 5. & 10. ead. distinct. Vix credibile vero est, quanta in hoc passu fuerit pontificum Romanorum arrogantia. Non solum enim differentiam tantam inter se & Reges intercedere censuerunt, quanta inter solem & lunam conspiciatur, iuxta C. 6. X. de maior. & obed. Sed & imperium in omnes creaturas sibi arrogare ausi fuere. Quorsum pertinet, quod BONIF. VIII. in c. 1. Extrauag. comm. de maior. & obed. ait: *Subesse Rom. pontifici omnem creaturam humanam declaramus, dicimus, definimus, & id omnino esse de salutis necessitate pronunciamus.* Glossa autem impiissime papam DOMINVM DEVM NOSTRVM appellare haut erubuit. Cui plura hac de re perspicere lubet, add. illustr. DN. THOMAS. dissert. de cler. foro compet. C. 1. §. 13. & c. DN. BOEHM. saep. cit. l. eccl. lib. 1. tit. XV. §. 13. & c. DN. LVDOV. Consistorial-Proces c. 1. §. 19. NAEVII Priester-Recht, c. 1. & 11. M. A. de DOMINIS lib. VI. de repub. eccl. cap. III. §. 59. vbi contra SVARESIUM vicariatum pontificis defendentem egregie disputat.

t) Can. 3. & 4. Distinct. XLX.

u) Clericorum existimatio tum praecipue maxima esse coepit, postquam doctrina de Transubstantiatione ecclesiam inuasit. Cuius inuentionem nouitiam demonstrat CASAAB. ad BARONII annales exerc. XVI. th. 28. p. m. 443. Vid. TILLOTSON. Traite contre la Transubst. & illustr. DN. THOMAS, Cautel, Tom. I. c. XLX, §. 9, & 15. Tom. II. cap. XV.

ricis praerogatiuam prae laicis tribuere, vt inde seculari potestati nihil fere in ipsos auctoritatis remaneret, atque singuli laici in seruitutem quandam tantum non detruderentur. Idcirco clerum, tanquam *sortem & hereditatem Dei* x), ab omni potestate ciuili exemit, solisque iudicibus ecclesiasticis, submisit y). Inde est, 1) quod clerici ab onere tutela, aliisque muneribus personalibus sint immunes z); 2) quod peculium quasi castrense ipsis concessum a); 3) quod personae eorum in speciali praesidio & tutela legum constitutae b); neque 4) ciuitatum necessitatibus, etiamsi laicorum facultates haud suppetant, inconsulto pontifice subuenire teneantur c). Vt alia reticeam priuilegia, quae passim in corpore iuris canonici clericis indulta reperiuntur, & a cano-

Expressa in
iure Cano-
nico.

B 3

nistis

XV. §. 14. Conf. Cathol. veter. consensus Art. VII. cap. 2. & 3. illuc quoque referenda, quae CASAL. de sacris Christianorum ritibus P. II. c. XXVII. p. 153. habet. *Magna, inquit, est sacerdotis dignitas, potentia magna: dignitas supra regiam, potentia supra angelicam: cum ad sacerdotis verba, e pane & vino caro Christi & sanguis statuuntur in altari: ante enim prolationem verborum Christi erat panis & vinum; vt primum consecratoria verba sacerdos protulit, non iam panis & vinum, sed corpus Christi est. Quasi sacerdotis voluntati obsequatur Deus, & se sistat ad imperium eius.*

x) Can. 1. Dist. XXI. cap. 16. x. de praebend.

y) Vid. infra cap. II. §. 2. & 3.

z) Can. 40. C. xv. Q. 1. Can. 4. C. XXI. Qu. 3. Add. Nou. 123. §. Deo autem. Auth. Presbyteros. C. de Episc. & Cler.

a) L. sacrosanctae 34. C. de Episc. & Cler. vid. GYDELIN. de iur. nouiss. lib. VI. cap. 7. §. aliud priuilegium.

b) Can. si quis suadente. 29. XVII. Qu. 4. vsque adeo, vt is quoque excommunicationis reus iudicetur, qui percussione clericum tantum ratihabet. cap. 23. de sentent. excomm. in 6. GYDELIN. cit. l.

Excommu-
nicatur, qui
clerici per-
cussione
ratihabet.

c) Cap. 7. de immunit. eccles.

Et contrariae
consuetudi-
nes annulla-
tae.

nistis admodum aucta sunt d). Ad eneruandas vero leges ciuiles pontificum in hoc puncto intentioni contrarias, expresse in decretalibus e) statutum, vt omnes inutiles habeantur consuetudines, quae aliquo pacto *libertatem & immunitatem* ecclesiasticam violant, id est, quae principibus laicis potestatem quandam in res aut personas ecclesiasticas indulgent: quia cum rerum spiritualium tractandarum habeantur incapaces, ratione destituta censetur consuetudo, quae rerum conditionem euertit: ideoque nullo tempore, etiam immemoriali, vires obtinere potest, vti docent plerique iuris canonici interpretes f).

§. V. Qualis ergo, introducto in fora & scholas iure ciuili & canonico, status in Imperio nostro fuerit, facile ex dictis colligi potest. *Magnam in primis germanicis rebus mutationem attulit ius canonicum: quippe quod multum recessit ab antiquis ecclesiasticis legibus usque ad secul. XIII. vsitatis, ac pontificis dignitatem in immensum extulit, nouum & longum iudiciorum ordinem, comperendinationum & procrastinationum vberem campum, pro simplice maiorum iuridici processus formula obtrusit, multitudinem, varietatem & obscuritatem legum & clero & aliis crucem fixit, superstitiosos hominum animos in rempublicam armauit, clerum ac populum perpetuo collisit, denique litibus Germaniam repleuit, & emunxit argento, vt verba CONRINGII g) mea faciam. Quamuis vero enormis illa clericorum potentia ac praerogatiua pessimam Germaniae peperit confusionem, Imperatores*

d) Vid. c. 8. *Distinct. XXXVII. cap. 2. X. ne Cler. vel Monach. cap. 29. de sentent. excomm. c. 8. X. de iud. c. 17. C. XI. Q. X. Conf. NICOL. de GRASSIS de effectibus clericatus.*

e) Cit. cap. 8. X. de iud. cap. 14. de elect. c. 3. & 5. X. de elect. & el. pot. Cap. 7. de praescription.

f) Vid. P. de MARCA alleg. tr. de Concord. sacerdotum & Imper. lib. III. Cap. 9. p. m. 254.

§. V. g) de Orig. iur. German. Cap. XXVI. in f.

ratores tamen nequidem contra hiscere ausi fuere h): cum pontifex artibus variis maiorem saepius, quam imperator, in imperio exerceret potestatem. Et si dicendum, quod res est, imperatores ipsi demum penitus clericos a toro seculari eximere coacti sunt, vnde tandem in *causis ecclesiasticis* vix quidpiam potestatis ciuilibis dispositioni relictum fuit i).

Ab ipsis etiam Impp. ex post confirmatae.

§. VI. Lugebat ita Germania sub hoc intolerabili iugo, quando Lutherus, alique reformatores, puncta fidei non solum sed & *statum ecclesiasticum* emendare, ac pristinae simplicitati restituere conabantur k). Quod aliter

Per Reformationem haec iura valde imminuta.

h) Miserae Germaniae hisce temporibus conditionem medii aevi historia nimium comprobat. Imperatores enim maiestatem suam contra attentata papalia tueri volentes, mox contrarias factiones & fulgur excommunicationis sentiebant. Propterea, inquit ARNISAEVUS *de subiect. & exempt. Cleric. Cap. VIII. §. 9. primus Henricus IV. expertus est tyrannidem pontificiam, quae ut semel viam sibi facere ausa fuit, instar rapidi torrentis, in successores quoscunque grassari perrexit, alios ad tempus saltem demergens, alios prorsus voragine infida absorbens. Ita enim tractati & excepti sunt Fridericus I. ab Adriano IV. & Alexandro III. Henricus V. a Paschali II. Fridericus II. a Gregorio IX. & Innocentio IV. Conradus IV. ab eodem: Ludouicus IV. a Clemente & Ioanne XXII.*

Miser imperii hoc aeuus status.

i) Vid. AVTH. *statuimus C. de Episc. & cler. BRUNNEM. iur. eccl. lib. III. Cap. I. §. 12. Add. Concordata nationis Germanicae, & SCHILTER. in not. ibid.* Interim in comitiis de tollendis huiusmodi abusibus saepius deliberatum fuit. Vnde in *Rec. Imp. de Anno 1500. §. wie man mit dem Pabst handeln soll.* 43. legatio ad Papam decreta, mit seiner Heiligkeit der concordata, und anderer Beschwerde halben, so der teutschen nation von Stul zu Rom, mannigfaltiglich auffgeleget worden und begegnen, ernstlich zu handeln, alles nach laut einer instruction, so unser verordnet Regiment in vollkommlicher Form wohl wird wissen nothdurfftiglich zu stellen.

Cum clerici plane exempti essent.

De quo status imperii con-questi.

§. VI. k) Ab initio reformationis tam formidanda episcoporum, totius-

aliter fieri haud potuit, quin ingentibus cleri priuilegiis plurimum simul detraheretur. Autoritate enim pontificis (cuius ratio status, vt §. *praec. IV.* vidimus, exigebat, vt ordo clericalis prae coeteris variis abundaret beneficiis) lapsa, illius conditio quoque intra limites restringi debuit. Optandum autem quam maxime hoc ita factum fuisse, prout illud, & sacris litteris, & primitivae ecclesiae institutis conveniebat. Ast quod in quacunque repentina mutatione contingere solet, & hic euenisse dolendum: scil. *principia* enormium abusu hinc inde tantum *sublata* fuisse, pluribus inde propullulantibus *conclusionibus relictis*). Huius rei non minima fuit causa, quod ius canonicum etiam apud Evangelicos in viridi remanserit observantia m), ex quo deinde plurimi pontifici-

Attamen
plura adhuc
superfunt.

totiusque cleri erat potentia, vt *principes veteri persuasione nihil auderent, sed euentum specularerent*, vt ait SECKENDORF. *Histor. Lutheran. lib. I. §. 130. & 134.* Oblata deinde Aug. confessione munus episcopale potestati civili subiectum fuit. Vid. *Aug. Conf. Art. XXVIII.* Reformatae quoque ecclesiae vno ore inculcant, iura ministrorum Dei vnice in administratione verbi diuini, & sacramentorum, vt & potestate clauium; non vero in dignitate eminenti, & potestate seculari consistere. Vid. *expositio fidei Christ. communi consensu fidelium in Heluetia, Hungaria, Scoica & Geneuae edit. cap. XVII. & XVIII, Confess. Heluet. §. XV. & seq. Gallican. §. XXX. & c. Add. Acta Synod. Dordrac. §. XXII. & XXX. XXXI.*

Per Aug.
Conf. princi-
pes ius epi-
scopale sum-
mum accepe-
rant.

Quid iuris
apud Refor-
mationes.

l) Illustr. DN. THOMAS. *Cautel. iurispr. eccles. cap. XXII. §. 15. B. I. S. STRYK. Dissert. de orig. iuris eccl. C. II, §. 1. Conf. DN. BOEHMER. Dissert. praelim. SCHILT. Institut. iur. Canon. praemiss. §. II. 12. vbi pro more erudite ostendit, qua ratione, pugnantibus inter se principiis religionis euangelicae, & conclusionibus ex iure canon. prouenientibus, procedendum sit.*

m) Illustr. DN. THOMAS. *alleg. cap. XXII. per tot. Vid. BRUNNEM. I. E. lib. I. c. III. §. 4. B. STRYK. in Addition.*

tificiorum naeniae in foris relictæ fuerunt n). Ad naeuos illos *Exempla re-*
inter alia pertinet, quod causas ecclesiasticas *separatim tractare*
continuatum fuerit o): quod principi ius circa sacra tanquam
episcopo tribuatur, cum illud *ex indole summae potestatis* potius
desumendum sit p): quod clerici in exercitio officii sui *inde-*
pendentes haberi desiderent, princeps ipse quoque confi-
storio obnoxius *esse dicatur* q). &c. Mirandum certe est, tot ex

C

Pro-

n) Non defuerunt, qui ideo ius canon, in totum abolendum *An ius cano-*
censuere. Vid. TITII *Probe des teutschen geistlichen Rechts. l. i. C. nicum abo-*
II. §. 63. & seq. DN. LVDOV. *Consistorial-Proceß cap. VII. §. 19.* quor- *lendum.*
sum collineat LVTHERI iudicium de libris iuris canon. in genere la- *Lutheri iudi-*
tum: *Quod si, inquit, in illis etiam aliquid boni inesset, quod de de-* *cium.*
cretis fateri cogor, totum tamen eo detortum est, ut noceat, & Papam
in sua anichristiana & impia tyrannide confirmet, Tom. II. Opp. len.
lat. fol. 334. Add. ZIEGLER. Diss. de orig. & increm. iur. Canon. §. LXVI.
in f.

o) Ex erroneo illo fundamento, quasi duplex esset iurisdictio, *An duplex sit*
secularis & ecclesiastica. Vid. saep. laudat. DN. BOEHMER. *I. E. lib. I. tit. iurisdictio.*
XXVIII. §. II. & mult. seq. DN. LVDOV. *alleg. I. Cap. 2. §. 3. 4. B. I. S. STRYK.*
cit. dissert. cap. II. §. 2. Add. infra cap. II. §. 9. & seq.

p) Communis alias fuit opinio principes euangelicos duplicem *An in prin-*
sustinere personam, *principis & episcopi,* vid. REINKING. *de regim. se-* *cipe.*
cul. & eccles. lib. III. class. I. c. 10. num. 1. & c. CARPZ. Iprud. Consistor.
lib. I. def. XI. num. 14. 15. eamque in ipsa pace relig. in Rec. Imp. 1555.
§. damit auch. fundatam existimarunt. Enimvero, cum principes
euangelici ex *doctrina religionis suae* iurisdictionem ecclesiasticam
sibi vindicauerint, illaque ut pars superioritatis territorialis excel-
lentior ipsis in *Instrum. Pac. Westph. Art. V. §. 16.* confirmata sit, ve-
rius ad illos ex iure maiestatico pertinet. Vid. LVDOLPH HUGO *de stat.*
Region. German. cap. 3. §. 23. DN. BOEHMER. iur. eccl. l. I. tit. 31. §. 19.
usque ad fin. tit. ubi haec controuersia solidissimis argumentis ple-
nius excutitur. Add. Illust. AVTOR. Meditat. ad Instr. Pac. Art. V. §.
29. p. 709. 710.

q) Hanc sententiam fouet MYLER. *ab EHRENBACH. in Gamolog.*
cap.

Protestantibus adhuc repertos fuisse r), qui, nescio an ex nimia cleri veneratione; an ex praeiudicio autoritatis tantam clericis asseruerint immunitatem. Cur enim laici in inferiorem ordinem reiiciendi? sumus etenim omnes tam clerici, quam laici vnius reip. membra, nec constituit clerus amplius specialem politiam, vt *Leuitarum* iura sibi adhuc adscribere queat rr). Longissime tamen hic a me absit, vt dignitati aut specialibus priuilegiis ordini clericali a summa in rep. potestate concessis s) quid detraham, quandoquidem saltem demonstrare volui, clerum a potestate ciuili *dependere*, nec eius priuilegia *iuris diuini* esse, adeoque quae iura & priuilegia illis a principibus concessa, pro lubitu iterum aut ampliari, aut restringi posse, quippe a quibus illa acceperunt. t). Alias enim verbi diuini ministros, munus suum fideliter exequentes, reuera dignissimos censeo, qui a quocunque omni debita reuerentia excipiantur, praemiisque afficiantur. Id quod inter nostrates saepe etiam optandum, desiderandumque est u).

§. VII.

cap. VIII. §. 8. ideo merito reprehensus a B. I. S. STRYK. *cit. Dissert. C. II. §. 5. 6.*

r) Latum eorum catalogum exhibet DN. BOEHMER. *alleg. l. §. 19.*

rr) Conf. IOSEPH van der CRAFT, *Het. lieftaalige Aangezicht. der Bischoppe, ofte Geestelyken cap. IV.* vbi demonstrat, distinctionem inter clericos & laicos apud protestantes reuera reliquias ex papatu esse.

s) Quibus coeterum priuilegiis ac immunitatibus clerici apud protestantes plerosque fruuntur, exponit NAEVIUS *Priester = Recht cap. VII.*

t) Hoc egregie ostendit peculiari tractatu CELSVS ANTISTIVS CONSTANS *de iure ecclesiastico*, quo negat immunitates & praerogatiuas clericis iure diuino esse concessas. Ipsum authorem quidam VELT-HYSENIVM esse contendunt. Quem tamen alii BENED. SPINOZAM fuisse autumant. Vid. GRONINGI *Historie der heutigen Religionen. cap. VIII. §. 20.*

u) Conf. ill. DN. THOMAS. *Diss. de officio principis in augend. salar. & bonor. ministror. eccles.*

§. VII. Actum hactenus de praerogatiuis & priuilegiis clericorum in genere, illorumque origo ac vicissitudines consideratae: propius nunc ad thema propositum accedendum. Postquam enim clericis tam insignes praerogatiuae in quibuscunque causis & iuribus attributae sunt, illis quoque, qui aere alieno obstricti sunt, varias immunitates concessas esse contenderunt. Quocirca animum induxi, ea in praesenti dissertatione inaugurali speciatim exponendi priuilegia, quae *ordini clericali* (w) concessa, si aliquem *ex causa licita & ciuili obaeratum* esse contigerit. Id quod vt eo distinctius fiat, hac methodo vtendum existimaui, vt 1) *de foro clericorum debitorum speciali*: 2) *De aliis iuribus clericis debitoribus competentibus non habita ratione, utrum soluendo sint nec ne*: Speciatim autem 3) *de clericis obaeratis, non soluendo existentibus* dispiciam: simulque ostendam, quibus clericis haec priuilegia competant.

Transitio.

Conspectus
thematicus.

CAPVT II.

De foro Clericorum debitorum speciali.

§. I.

Forum speciale siue priuilegiatum, iure singulari introductum, certae professioni, vel vitae generi indultum est x), & in duas partes dispesci potest. Vel enim ex speciali principis gratia ob benemerita, aliamque ob causam peculiarem conceditur, & κατ' ἐξοχήν priuilegiatum dicitur y): vel in iure communi iam quibusdam personis concessum est,

Fori specialis
definitio.
Diuerfitas.

C 2

quod

§. VII. w) i. e. eiusmodi personis, quae ad sacra ministeria, seu functiones ecclesiasticas obeundas legitime sunt constitutae Vid. c. 1. *Distinct.* XXI.

Cap. II. §. I. x) Vid. STRAVCH. *dissert. de Competentia fori.*

y) Quorsum pertinet B. S. STRYKII *Dissert. de foris Germaniae singularibus.*

Quibus fori
priuilegium
competit.
Origo fori
priuilegiati.

quod in oppositione ad prius, *forum priuilegiatum in corpore iuris clausum*, appellandum esset z). Hoc in specie tribuitur 1) professoribus & studiosis a); 2) militibus b), 3) senatoribus, clarissimis, illustribus c); ac 4) demum clericis.

§. II. Clericorum forum *speciale* deriuandum a iudiciis ecclesiasticis, & inde nata *audientia episcopali* d). Quamuis enim haec speciem iurisdictionis ab initio vix constituerit, sed magis ex *arbitrio*, atque *compromisso* disceptantium processerit e); paulatim tamen f), inprimis postquam iudicia synodalia, temporibus Imperatorum Christianorum publicam auctoritatem accepissent, aequalem, *si non maiorem*, cum iurisdictione seculari vim ac potestatem etiam in causis *ciuilibus* obtinuit g). Quippe CONSTANTINVS eius-
que

z) Eiusd. *Dissert. de foro ministror. principis cap. 1. § 5.*

a) *Auth. habita. C. ne fil. pro patre.*

b) *l. 6. C. de iurisd.*

c) *tot. tit. C. ubi senator. Add. alleg. dissert. de foro Ministr. C. 1. §. 16. STRVV. Syntagm. Iur. Ciu. Exerc. IX. th. 59.*

§. II. d) Vid. AVGVSTIN. *lib. III. ad BONIFAC. C. 5. & sermon. 49. De diuersis. 355. ESPEN. iur. eccles. Part. III. tit. 1. c. III. §. 3. & seq. & §. II. Conf. tot. tit. C. de Episcop. aud. & supra cap. 1. §. 3. in not. lit. k. Et vtut haec audientia postmodum fere in usu esse desierit, quoad clericorum causas tamen continuo remansit. DN. BOEHMER. *Orig. iur. eccl. cap. XX. §. 6. Add. id. Dissert. III. ad Plin. II.**

e) Illustr. DN. THOMAS. *Diss. de foro compet. cler. C. II. §. 8.*

Origo iuris-
dictionis ec-
clesiasticae.

f) Praeualente episcoporum auctoritate in iudiciis ecclesiasticis illorum facies immutata fuit, adeo, vt accedente abusu iuris clauum, officium episcopale *magistratus ecclesiasticus* dici ceperit, vt non obscure colligitur ex ORIGENE *lib. II. contr. Cels. in f. vbi asserit, quod recepti post factam exomologesin excludantur in posterum ab omnibus dignitatibus & magistratibus ecclesiasticis* DN. THOMAS. *Cauzel. Iprud. eccles. c. XII. §. 7. & in not. ibid. & c. XII. §. 2. DN. BOEHMER. dissert. III. ad Plin. II. §. 65. vsque ad fin. fere dissert. B. 1. S. STRYK. Dissert. de orig. iurisd. eccl. c. 1. §. 10. 11. 12.*

g) DN. LVDOVICI. *Consistorial. Proces. c. 1. §. 16.*

que filius CONSTANTIVS h) permiserant, a quoquam posse adiri episcopos loco iudicum secularium, eorundemque sententis dederunt *vim rei iudicatae*. Speciatim autem patres in concilio Carthaginensi a. 397. aliisque i) sanxerunt, clericum, qui episcopo, etiam *in causis civilibus*, relicto, iudicem secularem adiret, etiamsi causa vinceret, aut loco suo excidere, aut eo, quod in iudicio illo fuerat adeptus. Ast quia subsequentes Imperatores praeter causas religionis clericis forum separatim vix concederent, facultate solum partibus relicta, episcopi, si vellent, arbitrium expetendi k), ingens de *episcopali iudicio* coepit esse contentio. Inde IUSTINIANVS, cui indecorum videbatur, vt iudices seculares in

C. 3.

mo-

h) De Constantino M. SOZOMENVS lib. 1. *Histor. c. 9. ita: Permissi* Constitutio-
sunt Constantinus litigantibus, vt ad episcoporum iudicium prouocarent, nes Constan-
si magistratus civiles reicere vellent: eorum autem sententia rata esset, tini M. &
aliorumque iudicum sententiis praevaleret, perinde ac si ab ipso Im- Constantii.
peratore data fuisset; utque res ab episcopis iudicatas rectores prouin-
ciarum, eorumque officiales executioni mandarent. Postremo, vt con-
ciliorum decreta firma & inconcussa essent. Constitutio Constantii
 exstat in l. 12. C. Theod. de Episc. Circumfertur etiam constitutio
 Constantini, qua cuius permillum, litem, etiamsi modo coram iu-
 dice seculari pendentem, vt & altera parte oblucente, ad episcopum
 deferre. Edidit eam SIRMOND. in *append. Cod. Theod. L. 1.* Sed IACOBVS
 GOTHOFR. tum ex collatione cum aliis constitutionibus, tum ex va-
 riis dicendi formulis eam vt spuriam reiecit. Vid. ZIEGLER. de *Episc.*
 lib. 11. c. 30. §. XL. Conf. THOMASSIN. de *vet. & nou. eccl. discipl. part.*
 II. C. 102. n. 2. & c.

i) THOMASSIN. *alleg. l. ZIEGLER. c. C. 30. §. 52. Vid. c. placuit. C. XI.*
Qu. 1. qui canon tamen additamentum recepit, quod sine dubio a
glossatore aliquo ad marginem adscriptum fuit. Add. C. 12. X. de for.
compet. & GONZALEZ. in not. ibid.

k) ZIEGLER. *alleg. l. §. 46. & seq.* Vbi circa hanc materiam latae
 ab imperatoribus leges distincte recensentur, immixtis suo loco con-
 ciliorum decretis.

Per reforma-
tionem im-
mutatur.

Forum cleri-
corum ca-
tholicorum
in prima in-
stantia.
x) Apud epi-
scopos.

monasteriis tribunalia erigerent, in gratiam monachorum & sanctimonialium A. 539. constituit l), ut quaeuis monachorum causae non iudicis secularis, sed episcopi decisioni relinquantur. Hanc constitutionem mox alia m) excepit, quae forum priuilegiatum ad omnes clericos extendit: constituta tamen differentia inter causas pecuniarias & criminales n). Variam deinceps fortunam causa haec habuit o), donec FRIDERICVS I. sanxerit, ne quis personam ecclesiasticam in ciuili quaestione ad iudicium seculare trahere praesumeret p). Quoniam vero reformatione exorta episcoporum in exercenda iurisdictione potestas plurimum labefactata, atque forum clericorum varias expertum fuerit mutationes, inde diuersa hodie est praxis Catholicorum, & Protestantium.

§. III. Apud Catholicos clerici in vniuersum subiacent episcopis, in quorum dioecesi existunt q): ita ut lites ex causa ciuili ad metropolitanos non nisi per viam *appellationis*, aut in casu *protractae* siue *denegatae* iustitiae deferre possint r). Exercent hanc iurisdictionem episcopi vel per se, vel quod hodie frequentius per suos *vicarios*, seu officiales

l) Nouell. LXXIX.

m) Nouell. LXXXIII. Conf. l. 29. C. de Episc. aud. Nouell. CXXXIII. c. 10. CORVIN. Iustin. cathol. tit. LII.

n) Alleg. Nouell. LXXXIII. ZIEGLER. c. l. §. 72. & c. Quid in criminalibus causis circa forum priuilegiatum obseruetur, peculiari disert. exposuit HILLIGER. Dissert. de foro clerici delinquentis.

o) Vid. THOMASSIN. cit. part. II. lib. III. cap. 103--114.

p) Auth. statuimus, C. de SS. Eccles.

§. III. q) C. I. 4. 13. X. de for. compet. c. 1. X. de offic. iud. ord. c. 15. 38. & 45. C. XI. q. 1. Quo ipso tamen non destructa distinctio inter forum domicilii contractus &c. quae in foro ecclesiastico, aequae ac in foro ciuili viget. vid. c. 3. & f. X. de for. compet. ENGEL. Coll. iur. can. lib. II. tit. II. P. 1. §. 1--5. & lib. I. tit. XXXIII. §. 4. in f.

r) C. pastoralis II. X. de offic. ordin. c. 7. de sent. excom. in 6. ENGEL. alleg. tit. XXXIII. §. 31.

ciales s). Sed & aliquando praeter episcopum alii inferioris ordinis praelati de causis clericorum debitorum in²⁾ Inferiores prima instantia cognoscere possunt: vel virtute priuilegii papae praelatos, vel consuetudinis aut praescriptionis immemorialis. Ita archidiaconi t), item abbates u) quandam exercere iurisdictionem dicuntur, quam ab initio quidem ex delegatione ab episcopis facta obtinuerunt, sed ex postfacto tanquam ordinariam sibi vindicare praesumpserunt x).

§. IV. Praeterea clerici etiam forum competens habent in prima instantia apud pontificem, seu curiam romanam³⁾ Apud pontificem. Nam circa seculum nonum, publicatis per PSEUDO-ISIDORVM spuris ac famosis epistolis decretalibus primorum pontificum y), in frequentem vsum deductae sunt appellationes ad Papam, & hac occasione causarum in prima instan-

s) GORVIN. iur. canon. lib. 1. tit. XVIII. §. 3. DN. LVDOVICI Consistorial-Proces c. 1. §. 21. Vid. DN. BOEHM. I. E. l. 1. t. 28. §. 2. BARBOS. Collection. ad c. 1. X. de off. vicar. DESSEL. Erotem. iur. can. l. 1. tit. 28. Vtut Vicarii & officialis nomina saepissime promiscue sumantur, ea officialis, antamen probe de moribus distinguenda esse censet ESPEN. iur. eccl. P. idem officium. l. tit. XII. C. v. §. 1. & seq. ex hac scilicet ratione, quod vicarii plerumque iurisdictionem voluntariam exercent, & negotia iudicialia officialis examini relinquere teneantur. Conf. ENGEL. alleg. l. 1. tit. XXXIII. §. 3.

t) C. 7. X. de off. Archid. ibique PITHOEVS in not. CORVIN. cit. lib. 1. tit. XIX. §. 13.

u) GVDELIN. de iure nouiss. lib. VI. c. X. §. reliqua. vid. c. si dili. Abbates Gallicani iudicant. X. de for. compet. ENGEL. tr. de priuileg. & iurib. monast. priuileg. XLVIII. De modo iudicandi abbatum in conuentibus Gallicanis testatur P. de MARCA de concord. sacerdot. & Imp. lib. VI c. XXV. n. 4. & 5.

x) ESPEN. alleg. tom. 1. P. III. tit. V. n. 16. 17. 18. Add. id. part. 1. tit. XII. c. 1. tit. XVIII. c. 2. Sub medium sec. XII. iam inter iudices ecclesiasticos ordinarios relatos fuisse archidiaconos, abbates, aliosque sint iudices, ecclesiarum praelatos, probatur ex synodo Remensi, sub EVGEN. III. a. ordinarii. 1148. habita, e qua id refert ANT. AVGVSTIN. tit. de iudic. c. II.

§. IV. y) Fragmenta illorum, relata c. II. Qu. VI.

stantia cognitionem curia Romana saepius quoque sibi arrogauit z). De quo sec. XII. partes grauissimas deposuisse querelas legimus a). Inde LEO pontifex in *concil. Lateran.* 1515. celebrato remedium confusione iurisdictionum adferre studuit b), quod in *Concilio Tridentino* c) vltius declaratum fuit. Et haec est ratio, cur Papa *iudex totius orbis Christiani, & ordinarius ordinariorum* a Doctoribus appellari, eique *concurrentes* cum quolibet inferiori ordinario *iurisdictio* attribui soleat d).

§. V.

z) Vid. c. 17. & 21. C. IX. Q. III. Add. C. 7. X. de appellat.

Causarum ad
sedem Ro-
manam dela-
tio taxatur.

a) Querelas Bernhardi, & Hildeberti Turonensis hac de re exhibet ESPEN. *cit. tit. IX. n. 9.* Ast hos & alios quam plures nunquam summae sedis Romanae iuri & potestati oblectandum sibi existimasse, solum abusum concerpsisse, obseruat THOMASSIN. *P. I. l. I. c. 6. ubi §. 14.* inquit: *Non licite pontifex citra utilitatem & necessitatem ecclesiae, omnem ad se episcoporum iurisdictionem transferret. Sed quando necessitati obsecutus & utilitati, excellentiorum quorundam ex suis membris partes explere adgressus est, nemo illi vnquam de potestate contro- uersiam fecit.*

b) Vid. GONZAL. ad cap. 1, X. de off. Leg. n. 3. Hocce concilium commentario illustrauit CHOKIER. *tom. II. p. 1. de iurisdictione ordinariarum in exemptos.*

Concil. Tri-
dentini dis-
positio.

c) Verba eius *Session. XXIV. de Reformat. cap. 20.* haec sunt: *Causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, - in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscantur, - atque terminentur. - Ab his excipiantur causae, quae iuxta canonicas sanctiones apud sedem apostolicam sunt tractandae; vel quas ex urgenti, rationabilique causa iudicauerit summus Romanus pontifex per speciale rescriptum signaturae sanctitatis suae, manu propria subscribendum, committere aut auocare.*

Papa iudex
vniuersalis.

d) ENGEL. *coll. iur. can. lib. I. tit. XXXIII. §. 1. n. 3. & lib. V. tit. XXIII. §. 4. n. 34.* CORVIN. *iur. can. lib. I. tit. III. n. 6.* Hinc est, quod INNOCENTIUS III. PELAGIO episcopo Albanensi *lib. XIV. Epist. 104. seq.* scribat. *Dominum IESVM CHRISTVM sedem apostolicam instituisse to- tius*

§. V. Ne vero nimium litigantibus afferretur incommodum, si e locis remotissimis, saepissime ex malitia actorum Romam euocati, ibidem comparere, ac causas suas agere tenerentur; a seculo inde XII. & XIII. *iudices delegati in partibus*, vti loquuntur, a pontificibus dari consueuerunt, qui in eis locis, vbi controuersia coepta, & probationes haberi possunt, vice pontificis lites componere debent e). Quamuis neque hoc remedio omnes statim inconuenientiae sublatae fuerint f). Distinguuntur adhuc ab his delegatis suo modo *legati* g), quos communiter triplicis esse generis notant h); coram quibus, siquidem cum iurisdictione missi sint, clerici

4) Apud delegatos pontificis.

5) Apud legatos.

D

olim

tius Christianitatis caput & magistrum, a qua panis intellectus, & vitae ad alias procedat ecclesias. Pontificem Romanum portare onera grauiam plenitudine potestatis. Vid. P. de MARCA de C. S. & l. lib. V. C. XLVII. §. 5. Et hanc papae potestatem quoque describit GVDELIN. alleg. lib. VI. cap. II. §. 4. quando inquit: cum Romanus pontifex reuera sit caput & princeps ecclesiae vniuersalis, consentaneum est, ut quaecunque potest princeps profanus in rep. profana, eorundem omnium potestatem in ecclesia, rebusque ecclesiasticis penes illum iure esse fateamur. Conf. M. A. de DOMINIS de Republ. eccles. lib. II. c. V. §. 28. & seq. & lib. IV. C. VIII. & CHOKIER alleg. tr. P. 1. qu. XI. num. 7. vbi omnem ordinariorum potestatem ab authoritate summi pontificis dependere tradit.

§. V. e) DN. BOEHM. I. E. lib. 1. tit. XXX. §. 1. & seq. ESPEN. part. III. tit. V. C. 2. §. 4.

f) Eueniebat enim quandoque, vt ad remotos iudices partes euocarentur. Cui abusu INNOCENTIVS III. in C. 28. X. de rescript. hanc attulit medelam, vt nemo ultra duas diaetas extra suam dioecesin ad iudicium trahi possit. Conf. GONZALEZ. ad cit. c. 28. Imo BONIFAC. VIII. in C. statutum. de rescript. in 6. euocandi licentiam ad vniam diaetam restrinxit. Quid in Gallia & Belgio in casu factae extra dioecesin euocationis moris sit, pluribus exponit ESPEN. alleg. tit. V. C. 3.

g) Vid. CORVIN. L. I. tit. XXX. n. 3.

h) Fundata est haec diuisio in C. I. de off. Leg. in 6.

olim in prima quoque instantia, *per simplicem querimoniam*, conueniri poterant i), quando quidem ordinariam & concurrentem iurisdictionem exercebant k). Quoniam vero omnem sibi hoc modo potestatem ereptum iri quererentur episcopi, pontifices curare coeperunt, ne ordinariorum iurisdictioni amplius a legatis detraheretur l); donec in *Concilio Tridentino* eorum potestas magnopere restricta fuerit m). Adeo vt hodie de clericorum causis ciuilibus cognoscere nequeant, nisi ad illas examinandas & definiendas se *speciatim delegatos* esse ostendere possint.

Forum ex-
emptorum.

§. VI. Atque haec obtinent, nisi rei conuenti a iurisdictione ordinariorum *exempti fuerint* n). Inualuit nimirum, vt summus pontifex *collegia* quaedam o); imo & alios quando-

i) C. I. X. de offic. leg.

k) Per C. 2. de off. leg. in 6. ibi: *ordinarios reputantes*. ESPEN. alleg. I. P. I. tit. XXI. C. II. §. 18.

l) ESPEN. alleg. P. I. tit. XXI. c. III. §. 2.

m) Session. XXIV. C. 20. de reformat. ENGEL. Coll. iur. canon. tit. de legat. n. 10. II.

Scriptores de
exemptioni-
bus.

§. VI. n) De materia *exemptionum* integri a pluribus editi tractatus, vt a IO. LOMEDE in tr. de exemptionibus ecclesiasticis. ERASMO a CHOKIER in tr. de iurisdictione ordinarii in exemptos, quem tertio tomo auxit I. P. VERHORST Ictus Colon. Nouissime Parisiis prodiit *Traite des droits des Eueques* par M. BIESSON. vid. *Journal des Sçavans*. Iuliet 1715. p. 38. &c. Huc quoque spectant REN. CHOPPIN. *Monast.* & quae BARONIUS Tom. 8. *Annal. eccles.* ad a. 676. habet. Add. ESPEN. I. E. tom. II. in repagulo canonico aduersus nimiam exemptionum a iurisdictione episcopali extensionem. & tom. I. P. III. tit. XII. P. DE MARCA de conc. sacerdot. & Imp. lib. III. c. 16. ibique BALVZIVS in addition.

Quando ex-
emptiones
inualuerint.

o) Ante secula XI. & XII. distinctio inter collegia *exempta* & *nonexempta* vix audita fuit. ESPEN. cit. P. III. tom. I. T. XII. C. IV. §. 21. Priuilegia enim monachis antea indulta non fuere exemptiones. Id cit. tit. XII. c. III. §. fin. & seq. cit. 4. §. I. Demum sec. XIII. plura mo-
naste-

quandoque *priuatos* p) episcoporum potestati subtraxerit, fibique immediate subiecerit. Inde est, quod exempti *regulariter* in prima, aut secunda instantia coram pontifice, eiusque delegatis in partibus solum conueniri possint q). Notanter vero dixi, *in prima aut secunda instantia*, cum in prima instantia clerici exempti *regulares* & nonnulli *seculares* v. c. Canonici, Praelatorum & Capituli respectiue iurisdictioni subfint r), integra autem monasteria & capitula, si debitores existant, absque dubio, coram solo pontifice, eiusque delegatis forum sortiantur. Interim tamen in fauorem ordina-

D 2

riae

monasteria, capitula, atque vniuersitates eximi contigit. id. cit. cap. IV. §. 41. si. & seqq. De Louanienfi Academia in specie testatur CHOKIER. *de iurisd. ordin. in exempt. tom. I. P. I. qu. 27. p. 76.*

p) Vid. ESPEN. C. IV. §. fin. & Concil. Trident. session. XXIV. c. XI. *de Reformat.*

q) Quippe pontifex est dioecesanus & superior exemptorum CHOKIER. cit. tom. I. P. I. q. 5. n. 8. Attamen in Gallia, Hispania, vt & Belgio neminem exemptorum quoad primam instantiam Romam euocari posse, ex CHOPPINO adfert CHOKIER tom. II. P. I. §. 13. n. 5. & 6. Cur legatis iurisdictione in exemptos competat, vid. id. cit. t. I. P. II. q. 2. n. 7. seq. & P. IV. Qu. XXVI. n. 2. vbi legatis a latere dicta iurisdictione asseritur. Papa dioecesanus exemptorum.

r) De iurisdictione praelatorum in monasteriis agit ENGEL. *tr. de Regularis in priuilegiis & iur. monaster. priuilegiis* 48. CHOKIER. tom. II. P. II. qu. II. pag. 383. Neque hanc impedit dispositio Concil. Trident. session. VII. c. 14 scil. quod non reuocat iurisdictionem *aliorum ordinariorum*, licet episcopis inferiorum, quales sunt praelati exempti. vid. supra §. 3. lit. X. & CHOKIER tom. I. P. IV. q. LXVII. n. 3. 4. & tom. II. P. I. §. 2. n. 14. p. 27. In secularibus res haud adeo expedita, cum aliqui Dd. requirant, vt capitulum iurisdictionem affectans specialem titulum aut praescriptionem producere valeat, vid. ESPEN. tom. I. P. I. tit. XI. §. 7. alii econtra capitulo. imo decanis iurisdictionem ordinariam simpliciter concedant. CHOKIER T. I. P. I. q. 47. Vid. tamen id. P. V. q. 71. & tom. II. P. II. qu. 64. 66. Quid in secularibus.

riae iurisdictionis receptum, vt episcopus, (ratione distinctionis inter exemptos, qui sunt *in dioecesi*, & qui *nullius* sunt *dioeceseos* habitati s), aduersus exemptos in pluribus casibus, partim ex *ordinaria*, partim ex *delegata* potestate t), procedere, eorumque iudex competens esse possit. Ceterum qualis *conseruatorum*, in cognoscendis exemptorum causis ciuilibus passiuus, fuerit potestas, lubens praetermitto, quoniam illa, vt & integra exemptionum materia in *Concilio Tridentino*, ad instantiam ordinariorum, valde imminuta & circumscripta fuit u).

§. VII.

Quid sit, nullius dioeceseos esse &c.

s) Explicat hanc distinctionem FAGNAN. *ad c. 19. X. de off. iud. ord. num. 10.* hoc modo: *Itaque status nullius dioeceseos liberat non modo a subiectione, sed etiam a situatione & denominatione, exemptio vero tantum a subiectione.* & ENGEL. *Coll. iur. can. lib. v. tit. XXXIII. §. 4. n. 23.*

Contrahentes in loco exempto coram ordinariis comparere debent.

t) Ita enim in exemptione *locali* clerici exempti ratione contractus initi, vel rei sitae in loco non exempto coram ordinario conueniri queunt. *C. 1. de priuileg. in 6.* quod innouatum a synodo trident. *sess. VII. c. 14. de reform.* Add. ESPRN. *cit. p. 1. tit. XII. c. v. §. 45.* Quando vero episcopi ex *ordinaria*, & quando ex *delegata* potestate agant, distincte tradit ENGEL. *cit. l. n. 31.* & alleg. ESPEN. *tom. II. l. E. in repagul. canon. P. II. cap. I. sq. CHOKIER. tom. II. P. II. qu. 45. n. 6.*

De conseruatoribus exemptorum.

u) Vid. P. SARPIVS *Histor. concil. Trident. lib. II. p. 370. 371. Jour- nal des Scauans. Iuliet. 1715. pag. 35.* Quibus autem finibus conseruatorum iurdictio & exemptiones per hanc synodum conclusae, patet ex diuersis eius locis, vt ex *session. VI. c. 3. & 4. de reformat. session. VII. c. 5. 6. 7. & 14. session. XIV. prohem. & c. 4. 5. session. XXI. c. 8. session. XXIV. c. II. & 20. session. XXV. de regular. c. 8. & 13. ead. session. de reform. c. 6. 8.* Add. Excell. DN. BOEHMER. *l. E. tit. de off. iud. del. §. IX.* Ita vt ea, quae olim circa conseruatores obtinere, in quibusdam monasteriis adhuc notare liceat. vid. CHOKLER. *tom. II. p. II. qu. 54. n. II. & qu. 56. n. 12. qu. 104. n. 2.* Alibi tamen exoluere, quod de Belgio testatur ESPEN. *alleg. tit. XII. cap. vlt. §. 18.* In Belgio iam pridem per edictum Caroli V. sublatae fuere omnes fere conseruatoriae

§. VII. Si vero ex causis debiti *episcopus* conueniendus, coram metropolitano actio moueri debet x), qui vel solus, vel pro grauitate causarum in concilio prouinciali de eisdem cognoscit y). Et si *hic* actione pulsandus, lis ad primatem deuoluitur z); nisi pontifex causas aduersus episcopos aut archiepiscopos intentatas suae decisioni relinqui velit a). Denique quoniam plerosque archiepiscopos, nec

Forum episcoporum.

D 3

non

toriae, neque hodie ullus est in Belgio conseruator, excepto Vniuersitatis Louaniensis conseruatore, quare in Belgio exempti in ciuilibus coram ordinariis conueniendi sunt.

§. VII. x) Arg. c. 6. C. 10. qu. 3. cap. xv. X. de off. ord. c. v. eod. in 6. Vbi episcopi cap. 54. X. de appellat. De praelatis imperii immediatis ex causa debiti conuentis, aliud dicendum videtur vid. VFFENBACH. de consil. Caes. aul. c. v. sect. 2. p. 14. In prima enim instantia foro austregarum aequae ut seculares fruuntur. ord. Camer. 1495. tit. Wie Churfürsten. & tit. Wie Praelaten. O. C. 1555. part. 2. §. 2. 3. 4. 5. A quibus ad cameram. prouocatur. O. C. 1555. d. p. 2. §. 28. Add. GAIL. lib. 1. obs. 30. & DN. COCCER. diss. de Austregis.

Vbi episcopi in Imperio conueniantur.

y) c. 46. C. XI. qu. 1. c. 1. C. VI. qu. 2. Vid. ESPEN. cit. p. 1. tit. XX. c. 2. & ZIEGL. de Episcop. cap. XI. §. 26. sq.

z) C. 23. X. de priuileg. & excess. CORVIN. cit. l. §. 21. Quia vero plerique patriarchatus Graeci, de quibus alleg. cap. specificè loquitur, exspirarunt, hodiernorum primatum & patriarcharum iura ex specialibus priuilegiis & consuetudine locorum petenda. ENGEL. cit. l. tit. de maior. & obed. §. IV. n. 24. Sed & in concilio prouinciali causae metropolitanorum terminari possunt, uti ex FAGNANO probat ESPEN. cit. c. 2. §. 3.

Archiepiscoporum.

a) In causis criminalibus grauioribus episcoporum &c. illud necessario fieri debere, statuit Concil. Trident. session. XXIV. c. 5. de reformat. & session. XIII. c. 8. de reformat. Nullatenus vero hoc dicendum de causis ciuilibus, scil. quae regulariter decisionem archiepiscoporum, tanquam ordinariarum, expectant. Quamuis enim concilii Tridentini dispositionem a congregatione Cardinalium ad omnes causas ciuiles extensam fuisse, referat BARBOSA iur. eccl. l. 1. c. 7.

An pontifex causas episcoporum necessario decidere debeat.

atta-

non episcopos *exemptionis* priuilegio donatos b) cernere licet, actorem ius suum contra hosce coram pontifice immediate persequi oportet c). Attamen alicubi quoque occurrit, vt episcopi in causis debiti in foro seculari conueniantur, prout illud, allata praxi Belgii comprobatur ESPEN d).

Forum clericorum debitorum in secunda instantia.

1) Apud metropolitano.

§. VIII. Eodem priuilegio (scil. fori priuilegiati) quoque gaudent clerici debitores in *secunda instantia*. Quod si enim sententia contra clericum debitorem lata, huic ab illa ad superiorem appellare licet, modo appellatio ex alia causa non denegetur e). Et siquidem lis ab officiali decisa, non ad episcopum, qui idem cum vicario tribunal exercere censetur f); sed ad archiepiscopum mittenda g). Seculis primae-

attamen 1) eiusmodi constitutio nunquam in forma authentica fuit exhibita; neque 2) Cardinales concilii decreta ultra proprietatem verborum extendere potuerunt, vti recte argumentatur laudat. ENGEL. tit. de maior. & obed. §. IV. n. 28.

b) c. 52. C. XVI. qu. 1, Vid. tamen c. 7. C. III. qu. 6. CHOKIER. tom. I. P. I. qu. 41.

c) Conf. praec. §. VI.

d) Alleg. tit. XIX. c. III. §. 13. Add. ZYPAEVS ad tit. de foro compet. §. VIII. e) Vid. ENGEL. tit. de Appellat. n. 18.

Appellatur ab officiali ad episcopum.

f) Cap. 3. de appellat. in 6. c. 2. de consuet. in 6. concil. Trident. session. XXII. c. 7. de reformat. CHOKIER. tom. II. P. II. qu. 16. n. 22. ESPEN. P. I. tit. XII. C. V. n. 8. Recte vero ad episcopum appellatur, si sententia fuerit interlocutoria. DN. BOEHMER. tit. de appellat. §. XII. sine ratione dissensiente GONZALEZIO ad c. 7. X. de appellat. §. 5. aut si appelletur in iis casibus, vbi officialis est episcopi delegatus specialis. CORVIN. lib. I. tit. XXV. n. 25.

Archiepiscopus vbi iudicat.

g) c. 2. C. VI. qu. 3. c. 7. 8. C. IX. qu. 3. cap. XI. X. de off. iud. ordin. cap. 54. 56. 66. X. de appellat. c. 40. X. de sent. excomm. c. 1. de for. compet. in 6. c. 3. de apell. in 6. Notandum tamen, quod archiepiscopus pro recipiendis appellationibus iudicem in dioecesi suffraganeorum habere nequeat, sed in propria ciuitate iudicare teneatur c. 1. & 5. de off. ordin. in 6. GONZALEZ. l. cit. n. 6. & seq.

primaevus quidem ab episcopali iudicio ad synodos, & inde ad imperatores appellatum fuisse, ex historia illorum temporum h), & iuris civilis constitutionibus i) abunde patescit. Postquam vero episcopus Romanus primatum adeptus, & ^{2) Apud pontificem.} monarchia ecclesiastica ad summum culmen perducta fuisset, in occidente ab episcopis ad metropolitanos ab his ad primates, & denique ad curiam Romanam appellationes coeperunt dirigi k). Imo eo usque res peruenit, vt causae, omisso

h) Vid. THOMASSIN. *de vet. & nou. eccl. discipl. tom. II. l. 1. c. XV.* Ordo appellationum antiquus. n. 18. C. XVI. n. 9. C. XVII. n. 4. ESPEN. P. III. tit. IX. c. 5. §. 1. -- 4. Testatur illud in specie ZIEGL. *de Episcop. lib. III. c. XXXI. §. 7.* quando ait: *Causas episcoporum in synodis disceptatas & decisas fuisse; istas autem synodos ab Imperatore conuocatas coisse; tum si per sententiam synodalem grauatus quis fuisset, eaque acquiescere nollet, appellare licuisse ad Imperatorem; hunc vero vel ipsum de causa controuersa cognouisse, vel iudices alios delegasse; porro etiam pontifici Romano causam delegari ab Imperatore potuisse; & ab huius sententia appellari nihilominus potuisse ad Imperatorem.* Etiam si vero prouocatio ab vno episcopo ad alium illicita esset, sedes Romana nihilominus consultationis sibi adscribere non dubitauit. Quorsum spectant, quae INNOC. I. *Epist. ad Vitric. c. 3.* scribit, *si quae autem causae, vel contentiones inter clericos tam superioris ordinis, quam etiam inferioris ordinis fuerint exortae, vt secundum synodum Nicaenam, congregatis eiusdem prouinciae episcopis, iurgium terminetur. Nec alicui liceat (sine praeiudicio tamen Romanae ecclesiae, cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri) relictis his sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei ecclesiam nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias.*

i) Nou. 123. C. 10. Add. l. 29. C. de Episc. aud. §. 4. & Nou. 79. & 83. & c.

k) Rationes, cur ad sedem Romanam appellandum, suppeditant Ratio & origo appellationum ad pontificem. *epistolae SIXTI l. c. 4. C. II. qu. 6. & ZEPHERINI c. 8. C. ead.* Scil. quoniam illa mater est, cuius vberibus omnes nutriri debent; quia non potest obliuisci mater filium suum. Sensim alias ad pontificem prouocatio introducta fuit. Primo enim autoritate concilii Sardicensis factum vide-

(An ab illo
appellari
possit?)

omisso omni medio, *immediate* ad pontificem delatae fuerint l), idque in fauorem clericorum appellantium non tantum verbis, sed *facto* etiam fieri posset m). Ab illo vero, tanquam *infallibili*, & *supremo iudice* in his terris, omnis vltior appellatio sub poena excommunicationis prohibita n), quanquam non pauci prouocationem a Papa ad *Concilium* oecumenicum iure optimo & ratione subnixam asserue-

videtur, vt episcopus Romanus facultatem reformandi latam ab aliis sententiam acceperit. Vid. P. de MARCA de C. S. & l. lib. VIII. c. 3. & ZIEGLER. alleg. l. §. 23. Enim vero cum huius concilii decreta per longum tempus nullum vigorem haberent, DN. BOEHMER. l. E. tit. de appellat. §. 1. post receptam PSEUDO-ISIDORI collectionem applicationes ad Papam in vniuersum demum admissae fuerunt. P. de MARCA. d. l. c. 22.

l) C. fin. X. de for. compet. c. 7. 54. X. de apell. DN. BOEHMER. l. E. tit. de off. & pot. iud. deleg. §. 3. 4. CORVIN. d. l. lib. l. tit. III. n. 13. in f.

Appellatione
facto inter-
posita nihil
innouandum

m) Quando nempe *grauati clerici intra decendium iter ad Papam suscipiunt*, adeo vt iudex inferior amplius in causa procedere, aut sententiam priorem executioni mandare nequeat. c. vn. X. de cler. peregr. c. 9. & 30. X. de appellat. Nisi speciali statuto aliud dispositum, vt in ordinatione curiarum eccles. prouinciae Mechlin. tit. 16. art. 7. praeceptum, vt sententiae, quae non excedunt quinquaginta florenos, sub fideiussoria cautione executioni mandentur, non obstante appellatione & sine illius praeiudicio. Conf. ESPEN, P. III. tit. X. c. 3.

A Papa ap-
pellari ne-
quit.

n) In Bulla coena domini. casu II. omnes excommunicantur, qui ad futurum concilium generale appellare praesumunt. Hinc est, quod ENGEL. lib. I. coll. iur. can. tit. XXXIII. §. 1. n. 6. non vereatur dicere: *Summus pontifex a nemine iudicatur, sed tota ipsius causa Deo reseruatur. Vnde in iudiciis, nec vt suspectus recusari, nec ab eo appellari potest, quia Papa vicarius Christi in terris tribunal habere creditur; ideoque ab eo ad Christum NB. appellari non potest, sicut nec a vicario episcopi ad episcopum.* Vid. ANDREAS du VAL de *suprema Rom. pontificis in ecclesia potestate.*

seruerint o). Si quando tamen partes sententia papali se gr-
natas existiment, ne de illato sibi praeiudicio conqueri pos-
sent, id a quibusdam, quamuis contra rationem iuris, excogi-
tatum, vt a Papa male informato, ad melius informandum,
siue vt CHOKIER p) loqui amat, a Philippo dormitante ad
excitatum prouocaretur: soletque hoc casu nouum rescri-
ptum a pontifice, aut eius in partibus residente Nuncio vel
Pronuncio impetrari, quo alius iudex in partibus delegatur q).
Alius adhuc superest appellandi modus, qui *ab abusu* dici-
tur, in Gallia praesertim vsitatissimus, quo non prouoca-
tur a iudice ecclesiastico inferiore ad superiorem; sed ab illo
ad Parlamentum regium, tanquam abutente sua iurisdictio-
ne contra iura, quorum *tuitio & defensio* Regi incum-
bit

3) Apud iudi-
ces seculares.

o) Sensit id inter alios quam plures Cardinalis Lotharingius, Quod a non-
dum in concilio Trident. ex sententia ecclesiae Gallicanae affirma- nullis in du-
uit, *quod concilium sit supra Papam*, adiiciens, *ita definitum a conci-* bium voca-
lio Constantiensi & Basileensi, non requirere se etiam ab illo concilio de- tur.
clarationem: attamen, si cum Gallis consentire velint, necesse esse, vt
decretis iam conficiendis nulla verba inserantur, quae ipsorum senten-
tiae praeiudicent. P. SARPIVS *Histor. concil. trident. l. VIII. p. 1236. edit.*
Lipsiens. lib. VII. p. 1179. 1158. & 1183. & lib. VI. pag. 920. 977. 981. Add.
P. de ALLIACO lib. de potest. eccles. part. III. cap. ult. & SECKENDORF,
histor. Lutheran. lib. I. §. 43. pag. 58.

p) *De iurisd. in exemptos. tom. II. part. II. qu. 49. num. 15. 16.*

q) ESPEN. *Part. III. l. E. tit. X. C. 2. §. II. seq.* & CHOKIER. *d. l. vbi* Appellatio
monet, hanc appellationem potius restitutionem dicendam esse, si ad Papam
quidem controuersia apud *eundem* pontificem denuo agatur. Nota- melius infor-
bile huiusmodi appellationis exemplum in historia reformationis mandum.
praebet B. LVTHERVS, qui cum apud cardinalem Caietanum nihil effi-
cere potuisset, a pontifice male informato ad melius informandum
appellauit; quoniam iudices sibi suspectos habebat, & ipse commis-
sionem aliam ad viros doctos, probos & honestos in partibus petierat.
Vid. SECKEND. *histor. Lutheran. lib. I. sect. 18. §. 38. pag. 49. vbi graua-*
mina illius latius recenset.

bit r). Cum hoc suo modo praxis conuenit, quae, vti CORVINVS s) testatur, iudicibus secularibus de iniquitate iudicis ecclesiastici, nolentis deferre appellationi ad sedem apostolicam interpositae, cognoscere permittit, quod de iure alias fieri non potest t).

Forum cleri-
corum debi-
torum apud
Protestantes.

§. IX. Pergo ad fora *Protestantium*, penes quos quidem *exemptio clericorum*, vtpote iure humano *) introducta, ad minimum in *causis civilibus* (vbi non vt clerici, sed vt ciues & membra reipublicae & debitores considerantur) cessare, eorumque causae in vno, ac eodem cum laicis iudicio expediri debuissent. Ast in honorem ministerii u) *forum priuilegiatum* in causis clericorum debitorum confirmatum fuit

r) De qua specie prolixè agit P. de MARCA, cit. tr. de C. S. & I. lib. IV. C. 19. & seq. & ESPEN alleg. l. cap. IV. num. 22. vsque ad fin. cap.

s) lib. III. tit. XXII. n. 29. p. 673.

t) Vid. C. qualiter. 17. X. de iud. & STEPH. GRATIAN. disceptat. forens. C. 238. num. 47.

§. IX. *) Conf. GIESBERT. VOETIVS *Politicae eccles. part. 1. lib. IV. tract. 1. C. 2. & supra cap. 1. §. 6. in fin.*

Quae ratio
constitutio-
rum Consisto-
riorum.

u) Ideo illud egisse principes censet AVTOR *mediit. ad instrum. pac. Westphal. art. V. §. 31. pag. 549. Ne clerici cogantur de personis suis & praerogatiuis coram quouis iudice litigare. Quod eorum ex-istimationi officeret, cum tamen omnis eorum autoritas & honos apud populum habitu & titulis a vulgo distinctis constet, quibus reuerentia quaedam eis est concilianda, quos humilitate, pietate, donisque coe-teris Spiritus S., quae hunc ordinem ornare ante alios deberent, ple-rumque carere videmus.* Opinio quoque canonistarum eius tem-poris, quasi princeps clericis fori priuilegium in totum auferre non posset, Consistoriorum institutionem promouisse videtur. Quo spectant verba ZIEGLERI *de iurib. Maiest. lib. 1. C. 19. §. vlt. vbi ita: Ut maxime enim imperio suo exemptos prorsus ministros ecclesiae (prin-cipes) noluerint, singulare tamen ipsis, in territoriis suis constituerunt forum, nescil. de iure eorum quicquam remitteretur, nec personis ec-clesiasti-*

fuit x), quod communiter *Consistorium*, das geistliche Gericht/ In Conflik-
 E 2 appel- rüß,

clericis implicare se negotiis secularibus permitteretur. Enimvero singula, quae de iure clericorum circa forum privilegiatum quaesito, & necessitate constituendorum Consistoriorum asseruntur, principia iuris canonici sapiunt, duplicemque in principe personam supponunt, quam opinionem iam supra cap. i. §. 6. in not. lit. p. vt erroneam reiecimus. Vnde Ill. DN. THOMAS. im Recht eines Evangelischen Fürsten in theologischen Streitigkeiten V. Satz §. XI. pag. 54 eleganter ait: Alle Rechte, inquit, die ein Fürst hat in Regierung seiner Unterthanen, hat er als Fürst, und hangen dieselbe unauflöslich zusammen, so, daß, wenn man einige davon nehmen wolte, eine unvollkommene und zur Regierung der Unterthanen nicht zulängliche Maiestat daraus entstehen müste. Vor der reformation waren freylich die iura episcopalia von den iuribus principum entschieden, weil man im Pabstthum es für eine Todt-Sünde hielte, wann ein Fürst sich die iura episcopalia, die doch in der That auf weltliche Sachen giengen, anmassen wolte. Nach der reformation aber ist es am besten, daß man diesen Unterschied weglasset, weil er zu einigen falschen conclusionibus Anlaß giebt. = = Als daß es allerdings nöthig sey, daß ein Fürst in seinem territorio ein Consistorium aufrichte, und die so genannte consistorial-Sachen davor debattiren lasse. Neque ferendum est, posse politiae alicui ab alterius cuiuscunque politiae liberalitate atque indulgentia praeiudicari, exemptionesque & immunitates clericis conferendas illi praescribi, quae ob instantem necessitatem, aut ob alias rationes bonum & statum reip. concernentes, idem nec potest, nec vult praestare, vti loquitur VOETIVS d. l. probl. 2. Aliud vero est, annon consultius fuerit, causis clericorum, vt aliis causis arduis, forum speciale assignare; quod vtique pro diuersis tamen cuiusque reip. affectionibus & statu, affirmandum. MEYIVS part. 3. dec. 415. n. 9. & DN. BOEHMER. l. E. tit. de off. vicar. §. 17. seqq. Add. SECKENDORF. histor. Lutheran. lib. III. sect. 19. §. 82. n. 7. & sect. 27. §. 110. in addition.

x) Factum illud in Saxonia per ordinat. polit. de anno 1612. tit. von Consistorial Sachen. num. i. verb. Und weil vors andere vermöge der Clerici debito-
 anno 1580. publicirten Kirchen-Ordnung sub tit. von immunitäten 2c. tores in Con-
 die Schul- und Kirchen-Diener alleine in real-Klagen, und hohen Frevel- sistoriis fo-
 rum, sortium-
 und tur,

appellari consuevit y), & in locum *iudiciorum Officialatus* apud Catholicos successit z).

Quae consi-
tuuntur a
summa po-
test. civili.
Statibus Im-
perii.

§. X. Constituuntur vero Consistoria regulariter ab eis, quibus *ius circa sacra* competit. Equidem hoc non solum *summae in republica potestati*, tanquam pars eminens iuris Maiestatici inheret a): sed ad *Status Imperii* protestantes vigore superioritatis territorialis quoque pertinet b), quibus illud per pacifi-

und malefiz Sachen, nicht aber in Schuld-Händelen, und anderen *actionibus personalibus* vor der weltlichen Obrigkeit belanget werden können; Inmassen denn solches bißhero in unseren Consistoriis gehalten, als lassen wir es bey erwähnten Verordnungen 2c. billich bewenden. Freund-Brüderl. Haupt-Vergleich de anno 1682. ibi: die Bittmäsigkeit 2c. De eo quoque disponit Magdeburgische erklärte und verbesserte Proces-Ordnung cap. 1. §. 6. Die Prediger, so wohl derer Wittben und Erben == haben == in allen *actionibus personalibus* ausser dem Consistorio kein ander forum zu erkennen. Et §. 23. Vor dem Consistorio nun haben ihr forum alle Prediger, so viel ihr Ampt, oder andere *personal. Sachen* betrifft. CONF. BRUNNEM. I. E. lib. III. C. I. §. I.

Consistoria
apud exteros.

y) In Anglia Consistoria dicuntur *curiae christianitatis*, & in Heluetia das Chor- und Ehe-Gerichte. NAEVII *Priester-Recht* cap. IV. §. 16. FRITSCH; ad ANT. FABRI. *tract. de religion. in rep. regenda* pag. 346. & 379. 384.

Quae causae
consistoriales
sint.

z) Inde est, quod a quibusdam regula conficiatur, *omnes illas causas ad cognitionem Consistorii pertinere, quae apud vicarios catholicorum peraguntur*. Vid. DN. BODIN. *dissert. de illicita a principibus protestantibus prouocatione in caus. eccles.* §. 18. Sed vid. B. TITII *Probe des teutschen geistlichen Rechts*. lib. 1. cap. 6. §. 12. seq.

Habent sta-

§. X. a) Vid. HUGO GROTIUS *de imperio summarum potestatum circa sacra*. Ill. DN. THOMAS. *dissert. de vindiciis iuris Maiestatis circa sacra*. CONRING. *de mai. civil. autoritate & officio circa sacra*. Add. ZIEGLER. *de iurib. Maiest.* lib. 1. c. XIII. §. 22. & sq. B. S. STRYK. *de iure papali princ. euangel.* c. 1. §. 1.

b) *Fac enim*, inquit AVTOR. *meditt. ad §. 30. art. V. pac. Westphal.* lit. f. pag. 516 *ecclesiasticam cleri potestatem contra protestantes suspen-*

pacificationem religiosam c), & deinde per pacem Westphalicam d) plenissime restitutum fuit. Ex huius dispositione sibi *nobiles immediati* ius Consistorii non minus recte vindicant e): nisi illud ius vel expressa conuentione & consensu, vel longa possessione & moribus, a vicinis principibus, vel inferioribus suis diminutum sit f).

Et nobilibus immediatis.

§. XI. Neque tamen status Imperii, & nobiles immediati sibi vnice ius Consistorii & iurisdictionis in clericos adscribere

Aliquando etiam a mediatis.

E 3

suspensam vel abolitam esse, sane statim reuiuiscet supremum principis ius circa sacra, quod haecenus ecclesiastici ordinis ambitu & importunitate suppressum erat, & ideo, cum res in naturalem suum statum redierit, quo fuit, antequam clerus se erigeret & vendicaret, non opus esse iure vicario: sed principem suo iure sacrorum curam gerere, cum nemo sit, qui impediat, amoto semel clero pontificio. Cont. RHE-
TII *dissert. de iure statuum imp. circa sacra.* MYLER ab EHRENBACH. *de statib. imp. p. II. cap. 82. 83. 84.* LVDOLPHI HVGGO *de statu region. Germ. C. III. §. 28.*

c) *Rec. Imp. 1555. §. damit auch §. 20.*

d) *Art. V. Instrum. pac. Caesar. Suec. passim, & §. 48.* Quam gra-
uiter antea catholici tulerint, quod principes euangelici iurisdictio-
nem ecclesiasticam metropolitanorum amplius nollent agnoscere
vid. AVTOR. *medit. ad alleg. §. 48. lit. u.* Conf. etiam B. STRYK. *cit. diff. cap. IV.* Quod antea: Metropolitana-
nis compe-
tiit.

e) *cit. §. 48. ibi: comprehensa libera imperii nobilitate.* Ex quo
patet nobiles immediatos talia certe iura possidere, quae superiori-
tati territoriali proxima sunt, vid. Ill. Dn. COCCII. *iuris publ. prud. cap. XXI. §. 14.* CHRISTOPH. MINGIUS *dissert. de super. territ. cap. 1. concl. 47. iunct. concl. 62.* quamuis illi ex mente quorun-
dam ipsum superioritatis territorialis eminensius sibi adscribere ne-
queant. LVDOLPH. HVGGO *d. l. cap. V. §. 5. 6.* STRAVCH. *dissert. Exoter. IX. th. 22.* Vid. SCHWEDER. *Introd. ad ius publ. p. spec. sect. II. cap. 10. & 12.* Nobiles im-
mediati, an
superior, ter-
ritor. gaude-
ant.

f) FRITSCH. *exerc. iur. publ. VIII. §. 35.* & KNICHEN. *de subl. & reg. terr. iur. cap. IV. num. 6. seqq.*

bere possunt: siquidem *ciuitates* quaedam *municipales* g), ac *nobiles mediati* h) vel ex concessione principis, vel immemoriali praescriptione obtinuerunt, quo clerici debitores coram iudicio

Exempla ciuitatum quae ius Consistorii possident.

§. XI. g) Conspicuum illud in Lusatia in denen Sechs-Städten, quae iurisdictionem in clericos huiusque exercuere, teste Dn. BOEHM. *l. E. lib. I. tit. 28. p. 623.* Eodem privilegio pollent Magdeburgum, Luneburgum, ciuitas Stadensis in ducatu Bremensi, & Mindensis vrbs. Vid. Dn. LUDOVICI *Consistorial-Proces cap. III. §. 19.* & B. STRYK, *in addition. ad BRUNNEM. lib. II. l. E. c. 8. §. 25. pag. 459.* In primis vero ciuitatis Stralsundensis privilegium in hoc passu notandum, quod Rex Sueciae ad conseruandum illud in instrumento pacis Westphalicae se expresse obligare debuerit. Vid. *d. instrum. pac. art. X. §. 16.* ibique AVTOR *meditt. lit. 9. Conf. MEVIVS quaest. praelim. ad ius Lubec. III. §. 20. sqq.*

Ius nobilium mediatorum circa iurisdictionem eccles.

h) Exemplum praebere possunt comites & nobiles mediati in ducatu Gothano, quibus clerici in prima instantia subiacent. Vid. *Gothaische Lands-Ordnung part. 1. c. 2. tit. 5.* In summis quoque Imperii tribunalibus nobilibus mediatis saepius iurdictio ecclesiastica asserta fuit. KOLCK. *Vol. 1. conf. 20. num. 352. sq.* MEVIVS *p. II. dec. 350. n. 10. & p. III. dec. 14.* Ut vero eo melius de hac controuersia iudicium ferri possit, hic inferere placuit responsum ab illustr. facult. iuridica *mens. Octobr. anno 1715. conceptum.*

Quod responso illustratur.

Hat Graff Heinrich von Schwarzburg A. 1458. die Herrschaft Wieha, welche in Chur-Sächsischen territorio gelegen, mit aller Herrlichkeit, wie solche bemeldter Graff Heinrich selbst besessen, an die Herren von Werthern verkauffet, und als hernach die reformatio religionis erfolget, haben die Herren von Werthern die geistliche Gerichte in solcher Herrschaft zu exerciren angefangen, auch beständig damit continuiret, es ist auch niemahlen deshalb ein Streit entstanden, als daß A. 1576. eine Kirchen-Visitation vorgenommen werden sollen, da dann die Graffen von Schwarzburg sich zwar solcher Visitation angemasset, die Chur-Sächsische ihnen aber disfalls widersprochen, und die Schwarzburgische Visitation bey 500. Fl. Straff anzunehmen verbothen, woraus aus der Visitation gar nichts geworden, sondern die Herren von Werthern

Werthern nach, wie vor, bey dem exercitio der geistlichen Gerichte verblieben, bis A. 1680. und hernach A. 1711. disfalls einiger Zweifel erregt worden.

Ob nun wohl die Herrschaft Wieha im Chur-Sächsischen territorio Rat. dubi-
gelegen, und es dannenhero das Ansehen gewinnen möchte, daß propter tandi.
ius episcopale serenissimae electorali domui Saxonicae competens,
Die Herren von Werthern der geistlichen Gerichte sich anzumassen nicht
berechtigt, zumahlen der religions Frieden und die hernach erfolgte san-
ctiones pragmaticae nur inter status imperii, nicht aber inter eos,
qui a statibus feuda possident, & sic mediati sunt, per modum con-
ventionis publicae aufgerichtet worden, ferner die praescription con-
tra leges imperii publicas dem Ansehen nach nicht statt findet, und
selbige über dem, wann sie auch sonst statt hätten, per mandatum poe-
nale de A. 1576. interrumpiret worden.

Dennoch aber und dieweil (1) bey dieser Frage ein guter Unterscheid Rat. deci-
inter ius circa sacra, wohin das ius condendi leges ecclesiasticas, dendi:
ius indicendi dies festos, ius dispensandi, und dergleichen gehören,
& inter iurisdictionem ecclesiasticam, siue potestatem cognoscen-
di de controuersis ecclesiasticis, easque decidendi, gemacht wer-
den muß, (2) die Herren von Werthern das ius circa sacra, welches zu
der superioritate territoriali gehöret, gar nicht, sondern nur bloß iuris-
dictionem ecclesiasticam praetendiren, (3) auch diejenige, welche nicht
ad classem statuum imperii gehören, dieser geistlichen iurisdiction nicht
unfähig sind, wie solches die Exempel vieler municipal Städte, als
Stralsund, Magdeburg, und dergleichen bewähren, und solches von
bewährten Rechts-Lehrern deutlich gezeiget worden,

COTHMANN, vol. 4. resp. 33. num. 39. seq.

MEVIVS part. II. decis. 365. in not.

nec enim suspensio iurisdictionis ecclesiasticae eam in tantum stati-
bus imperii adpropriauit, vt mediati eiusdem plane incapaces sint,
sed tantum effecit, vt catholici eandem non amplius exercerent.

LYNCK. de iur. episcop. c. 4. n. 104. sq.

woraus (4) das dubium, ac si praescriptio iurisdictionis ecclesiasti-
cae contra leges imperii publicas impingat, zugleich hinwegfallet, (5)
Die Herren von Werthern seit der Reformation die iurisdictionem ec-
clesiasticam per tempus immemorabile beständig exerciret haben, (6)
daß

dicio ecclesiastico, ab eis *subordinatae* constituto, conueniri debeant. Quod non minus verum est in illis, qui inuestiti sunt mit denen geistlichen und weltlichen Gerichten i).

A subditis
protestanti-
bus in terris
Catholico-
rum.

§. XII. Praeterea notatu in primis dignum est, quod si *subditi protestantes* in ditionibus Dominorum catholicorum existentes, quacunque anni 1624. parte proprium Consistorium cum *cognitione de causis clericorum obaeratorum* habuerint, illud in posterum retineant, neque officialibus episcoporum

daß mandatum poenale de A. 1576. diese praescription derer Herren von Werthern ratione dictae iurisdictionis ecclesiasticae auff keinerley Weise interruptiren können, weil der Streit zwischen Chur-Sachsen und denen Graffen von Schwarzburg gewesen, selbiger aber die Herren von Werthern keines weges angegangen, und es also bey der bestanten Rechts-Regel verbleibet, quod quaeuis inter alios acta aliis non noceant.

PEREZ. *ad tit. Cod. inter alios acta &c.*

(7) die iurisdiction ecclesiastica per modum praescriptionis de iure acquiriret werden kan,

LYNCK. *d. cap. 4. n. 104. & cap. 3. num. 32.*

So erscheinet daraus allenthalben so viel, daß die Herren von Werthern die geistliche iurisdiction bey der Herschafft Wieha rechtmäßig acquiriret, und sie dannenhero dabey nicht zu beeinträchtigen, sondern vielmehr zu schützen. B. N. W.

Patroni deli-
tibus clerico-
rum non co-
gnoscent.

i) Dissentit. hic cum WEBERO *tr. de iure Consistor. c. 41. inter alios BRVNEM. l. E. lib. III. C. 1. §. 4. exinde, quod nihil aliud his verbis, quam ius patronatus concessum existimet, patronis vero in causis Consistorum iudicare prohibitum sit, BRVNEM. conf. 142. adeo vt nec magistratus, cuius sumptibus clerici aluntur, illos a consistoriis eximere valeat. B. STRYK. de foro ministr. Princ. cap. 1, §. 9. Verum enimvero aliud est, quem inuestitum esse, mit allen und ieden Gerichten, sub quibus ius Consistorii, vtpote speciale, haud contineri concedo: & aliud rursus est inuestitum esse mit denen geistlichen Gerichten, quae verba certe latius, quam ius patronatus patent. Vid. Dn. BOEHMER. d. l. §. 28.*

porum quid iuris in eiusmodi clericos competat k). Sin autem subditi illud docere nequeant, clerici in causis debiti coram ordinariis iudicibus iuxta obseruantiam anni decretorii 1624. conueniri poterunt l).

§. XIII. In tantum uero fundata est Consistorii, ubi ^{Quidam cle-}
id ^{rici alibi}

§. XII. k) *Instrum. pac. Caesar. Suec. art. V. §. 31.* Notissima est ex ^{Exempla ad-}
hoc §. nata controuersia, inter episcopum Hildesensem, eiusque ducuntur,
subditos protestantes, cuius fata enarrat. *AVTOR. meditt. ad d. §. 31.*
cit. l. pag. 543. seq. quae anno 1711. ita composita, ut statibus pro-
uincialibus peculiare consistorium confirmatum fuerit, de quo in *Re-*
cessu §. 17. ita cautum: Vor diesem Consistorio sollen nicht allein ea,
quae sunt ordinis & iurisdictionis ecclesiasticae, - sondern auch alle
partes huius iurisdictionis, so wol über ietzt besagte Personen im größe
fern und kleineren Stiff, tam quoad praedictas causas & negotia mere
ecclesiastica & spiritualia, quam quoad causas matrimoniales, item
personales, so die Prediger, Schul- und Kirchen-Diener, deren Witt-
wen und Kindern, so lange sie in der Eltern Brodt stehen, angehen,
tractiret, gerechtfertiget und exequiret werden. *FABRI Staats-Canze-*
ley tom. xvii. cap. 13. Erfurtensis etiam ciuitas speciali consistorio
gaudet, quod ministerio collatum est, unde *iudicium ministeriale* vo-
catur *Dn. LVDOVICI cit. l. cap. iii. §. 19. in f.* Memorabilis adhuc est
conuentio inter inuictissimum IMPERATOREM nostrum & Regem Sue-
ciae Ransstadii anno 1706. inita, qua consistoria, quae in principati-
bus Silesiae tempore pacis Westphalicae fuerunt, denuo confirman-
tur. Vid. *IOSEPHI Leben und Thaten part. ii. p. 248. & Executions-*
Recess. de A. 1709. art. 13. & 14. d. l. pag. 271. seqq.

l) Per §. 48. art. v. *instrum. pac. Osnabr.* ubi protestantes iurisdic- ^{Deficiente}
tioni ecclesiasticae ad normam a. 1624. ulterius quoque subiiciuntur, ^{Consistorio}
in singulis casibus, qui *A. C. non concernunt*, modo ipsis ratione proces- ^{clerici pro-}
sus nihil iniungatur A. C. vel conscientiae repugnans. Iam vero neque ^{testantes in}
A. C. concernit, nec conscientiae repugnat, causas clericorum ^{iudicio ordi-}
obaeratorum coram alio iudice, quam proprio Consistorio ventila- ^{nario conue-}
ri. Quamobrem decisio ad dominum territorii iudicesque ab illo ^{niantur,}
positos spectabit. Quid Hildesiae ante *Rec. nouiss.* iuris fuerit, vid.
ciusd. art. VI. Add.) B. STRYK de foro ministr. Princ. cap. l. §. 10.

conueniri
debent.

id erectum, iurisdictio, vt illud singuli clerici agnoscere teneantur, quod limitandum ratione *Canonicorum* in pluribus Protestantium capitulis, qui si a creditoribus suis conueniantur, in prima instantia *coram capitulo* forum sortiuntur m). Quotiescunque vero ipsa *capitula* aut *Praelati*, qui inter status prouinciales referuntur, aes alienum contraxerint, non nisi *in summis dicasteriis* principum actio institui potest n). Sed & hoc tenendum, quod clerici debitores, qui si-
mul

Canonici ca-
pitulo subia-
cent.

§. XIII. m) Hoc in episcopatu Merseburgensi obtinere probatur ex CARPZ. *lib. II. respons. 35. vbi num. 4.* adducit capitulationem 1603. initam huius tenoris: Daß S. Fürstl. Gnaden gegen die Prälaten, Domherrn und andere Stiffts-Personen, und dergleichen Gesinde, einziger Gerichtbarkeit, anders dann von Alters herkommen, sich nicht anmassen, deßgleichen auch dem Capitul an ihren Gerichten, welches sie nieders werts bis an das Creuße, und in den Häusern und Höffen der Prälaten, Domherrn und Vicarien, so weit sich die Freyheit erstrecket, auch in der Pfarre S. Maximi, Cämmerey und Beckerey, und hinauffwärts bis an das Thor, da man nach St. Peters Closter gehet, und an das Schloß Thor, deßgleichen auff dem Lande in ihren Dörffern, Fluhren und anders wo, wie sie solche bißanhero gehabt und gebrauchet, keinen Eintrag noch Gewalt thun oder lassen wolten. De ciuitate H. (forte Halberstadiensi) idem allato responso testatur ZIEGLER. *de iurib. maiest. lib. 1. C. 19. §. 10.* Seynd in der Stadt zwey unterschiedene iurisdictiones, da jedes sein eigen absonderlich iudicium, so wohl in bürgerlichen Sachen, als auch in peinlichen; als das Thum-Capitul über die Thum-Herrn, Vicarien, und deren angehörige Diener, der Rath aber über ihre Bürger hat. 2c. Quae ratio instantiae in capitulo cathedrali Magdeburgico sit, de eo disponit Erklär. und Verbef. der a. 1686. publicirten Magdeburgischen Proces-Ordn. cap. 1. §. 10. Unsere Dom-capitularen zu Magdeburg aber behalten die erste instanz bey dem Capitul, iedoch salua appellatione an unsere Regierung.

Vbi capitula
& praelati
conuenian-
tur.

n) Erklärung 2c. Der Proces-Ordnung. d. l. Es werden unter denen priuilegirten Personen, das Dom-Capitul, und die Praelaten von Clöstern und Collegiat-Stifftern, welche Stände des Landes sind, nicht

mul membra aut ciues Academiae sunt, in senatu academico quoque compellari queant, cum idem hoc casu concurrentem cum Consistorio iurisdictionem exercent o).

§. XIV. Quamuis autem clericos in Consistoriis ob debita ciuilia quotidie conueniri videamus, illud nihilominus vnice ab arbitrio constituentium dependet. Sicuti enim ex beneplacito p) eorum Consistoria erecta; ita illis aut omnis rursus iurisdictione, aut pro parte adimi potest, & decisio causarum clericalium aliis collegiis politicis demandari q): nisi pacta cum subditis, aliisque inita adsint, quae abrogationem prohibeant r). Vnde constat, quam male de iuribus principum illi sentiant, qui causas clericorum a Consistorio, quantumvis ex iusta causa, auocari s), aut commissariis a principe

Consistoria
dependent
ab arbitrio
constituen-
tium.

F 2

dele-

nicht verstanden: sondern, wenn dieselbe entweder als Collegia oder einige ihres Mittels und deren Erben in personalibus oder realibus in Anspruch genommen werden, soll solches nirgends anders, als vor der Regierung, welche das Regiment an unserer Statt im Lande führet, geschehen.

o) Vid. TITIVS Probe des teutschen geistlichen Rechts lib. 1. cap. VI. §. 33.

§. XIV. p) Vid. supra §. IX. lit. u. in not. h. C.

q) *Tantum enim Consistoria iuris competit, quantum a principe ipsi concessum.* TEXTOR. *diff. de iur. Episc. in territ. stat. protest. th. 86.* Quantum possint Consistoria.
Conf. SCHRADER. *de caus. for. eccles. cap. 1. §. 2. lit. b. in not.*

r) Vid. Illust. Dn. THOMAS. *de iure Princ. euang. circa solem. sepult. §. 18.* Itaque consistoria necessitatis sunt interris catholicorum principum iuxta statum a. 1624. Dn. BOEHMER. *I. E. l. 1. t. 28. §. 25.* Sunt necessitatis.

s) Praecipuus inter eos est HENR. GEBHARDVS *de potest. & regim. eccles. §. 223.* ideo, quod, ut inquit, *iudicia huiusmodi ecclesiastica totum presbyterium ecclesiae repraesentent, nec absolute ad principem spectent, ut curiae mere seculares.* Vid. Illustr. Dn. THOMAS. *Evangelischer Fürsten-Recht part. 1. th. 5. §. 14. in f.* Aut 1) falso haec nituntur supposito, quali consistoria repraesentent presbyteria, quod modo

Causae a
Consistorio
auocari pos-
sunt.

delegari posse t) negant.

Quamobrem
alicubi con-
tra clericos
debitores in
iudicio civili
agitur.

§. XV. Et haec ipsa quoque praxis non destituit. No-
ribergae enim u) & Hamburgi x) Consistoria peculiaria de-
ficiunt, ibique *clerici debitores* coram senatu aut eius deputatis
conueniuntur y). Quod de ciuitate Francofurtensi quoque
testatur VFFENBACH yy). Alicubi etiam in Cancellariis con-
sistorialia expediri solent z). Praecipue autem de Hassiae Land-
grauiatu tenendum, ibi causas clericorum ciuiles, siue ex de-
bito oriundas, in ordinario & civili iudicio ventilari a), quod
in

modo impugnauit Dn. BOEHMER. *I. E. tit. de off. archipresbyt. §. 34. 35.*
2) Consistorium ad principem omnino spectat, omnemque vim iu-
dicandi ab eo accepit. Vid. B. STRYK. *addition. ad BRVNEM. I. E. lib. I.*
cap. 6. §. 6. verb. per sua Consistoria. Auocatio tamen fieri non potest
in consistoriis euangelicis territoriorum catholicorum. Vid. *recess. Hil-*
des. §. 16. alleg. Add. MEVVS p. II. dec. 134. & p. I. dec. 217. num. 5.

t) Conf. Dn. LVDOVICI *d. l. cap. V. §. 36.*

§. XV. u) HENR. LYNCK. *dissert. de iud. reip. Norib. cap. II. §. II. 12.*
13. & WAGENSEIL. *de ciuit. Norib. in addend. p. 376.*

x) B. BEYER *in position. ad ff. tit. de iurisd. posit. 52.*

y) BRVNEM. *iur. eccles. lib. III. cap. I. §. 2. 3. ibique STRYK. in ad-*
dition.

yy) *de iudicio Caes. aul. cap. V. sect. 2. p. 15.*

Consistoria-
lia a regimi-
ne expediun-
tur.

z) Illustr. Dn. LYNCKER *de grauam. extraiud. C. III. part. 2. sect. 2.*
§. 8. n. 25. Ita Cellis quoque & alibi, consistorium partem quandam
& appendicem regiminis saltem constituere, notat SCHRADER. *de caus.*
fori eccles. c. I. tit. I. §. I. lit. f. in not. Et tunc subscribi solet *Gürstl. zu*
denen Consistorial Sachen verordnete etc. LAVR. OHM. de I. Episc. th.
16. lit. a.

Ordinat. Cas-
selanea.

a) *Per ordinat. Consistor. Casselan. cap. 8.* Daß in andern civil und
politischen Schuld-Schaden, und dergleichen Sachen und Forderungen,
die mit ihrem geistlichen Stand und Amt keine Gemeinschaft haben, sie
bey ihrer ordentlichen und weltlichen instanz und Gerichts-Zwang ge-
lassen werden sollen.

in Regia Berolinensi non minus moris est b). Praeterea clerici militares, die Feld-Prediger/ non in Consistoriis, sed in foro & militari ob contractum aes alienum conuenti respondere tenentur c); nisi in eorum fauorem speciale Consistorium, quod *militare* dicitur, erectum sit, quod de causis clericorum ciuilibus cognoscit d).

§. XVI. Denique, vtcunque contra clericos debitores in Consistorio pronunciatum fuerit, sententia absque dubio appellationi obnoxia est. Equidem in quibusdam locis instituta reperiuntur Consistoria inferiora, geistliche Unter-Gerichte e), vbi appellationes ad Consistorium superius diriguntur

F 3

b) Cammer-Gerichts-Ordnung 1709. tit. 10. §. 12. Was die geistliche Personen betrifft, soll in ciuilibus causis, gleich wie dem magistratui inferiori, also auch unserem Cammer-Gericht die iurisdiction gelassen worden. Add. Rec. Marchic. 1653. §. 17. verb. Sol in ciuilibus causis &c. Inde Ill. Dn. COCCER. de differ. iur. ciuil. & Marchic. cent. 1. tit. 4. §. 3. clericos in Marchia iudici laico in causis debiti subiectos asserit: quos coram patronis conueniri ex eodem Rec. existimat STRYK. ad LAVTERB. tit. de iudic. p. 104. v. clericus.

c) SPATZ Auditeur sect. 1. cap. 6. §. 4. sqq. p. 228. vbi illud in clericis catholicis fallere tradit.

d) Factum illud a potentissimo Rege Borussiae in gratiam suorum exercituum. Vid. Reglement des Militair-Consistorii de anno 1711. Es stehen auch unter solchem Consistorio castrensi alle und jede Guarnison- und Feld-Prediger, welche sich desselben iurisdiction und cognition unterwerffen müssen. Es sey denn, daß dieselbe wegen einiger irrigen Lehren beschuldiget würden, welchen falls das Consistorium castrense, dergleichen Sachen an die Consistoria ordinaria zu verweisen hat. Add. Königl. Schwedischer Kriegs-Artickels-Brieff tit. 3. n. 16. &c. Königl. Dänische Kriegs-instruction cap. 5. Von den Consistorial-oder geistlichen Kriegs-Gerichten. num. 24. &c. Zurichisches Kriegs-Recht tit. III. art. 15. sq.

§. XVI. e) Vti in ducatu Gothano & adiacentibus locis, Go-Consistoria thaische inferiora.

An ad Came-
ram appellari
possit.

guntur f). Sed vbi haec deficiunt, recursus datur ad princi-
pem g), aut summa territorii dicasteria h). Enim vero ad
summa Imperii tribunalia prouocari nequit i), nisi ex opinio-
ne quorundam, si sententia nullitate laboret k). Cui adden-
dum

*thaische Landes-Ordnung part. 1. c. 2. tit. 6. & in terris comitum a
Neuß. Dn. LVDOVICI d. l. C. 18. §. 4. De Hoffatia testatur FUCHS intr. ad
prax. lib. 1. cap. 22. & 23. ibidem praeter Consistorium generale, plura
specialia, tam in districtu Regio, quam ducali constituta esse. Add.
supra §. II. h. cap.*

f) CASP. LEIPOLD. *de concurr. iurisd. qu. ult. Ill. Dn. LYNCKER,
alleg. tr. cap. 6. §. 26. num. 7. Conf. omnino B. SECKENDORF, teutscher
Fürsten-Staat part. 2. cap. 12. §. 3. vers. 2.*

A Consistorio
appellatur ad
principem.

g) Quippe princeps, uti inquit AVTOR *medit. ad §. 31. art. V. instrum.
pac. lit. o. procul dubio non concurrentem saltem, sed longe maiorem et-
iam atque superiorem habet iurisdictionem, (quam Consistorium) qui-
bus locis id ipsum non specialibus pactis, vel lege imperii circumscriptum
est. Conf. BRUNNEM. l. E. lib. III. c. 16. §. 1.*

Et summa
dicasteria.

h) Huc spectat Ill. Dn. THOMAS. *de iure princ. euang. circa solenn.
sepult. §. II. inf. Sanctius, inquit, consilium principis personam magis im-
mediate sustinet, quam Consistoria eidem inferiora, evidens est, eadem,
quae de iure principis in oppositione ad consistorium suum afferuntur,
adferenda quoque esse de consilio eiusdem intimiori politico. Confirmat
illud Churfürstl. Braunschweig Lüneb. ober appellations-Gerichts-
Ordnung p. II. tit. 1. §. 3. Wenn in civilibus eine action gegen eine zu
dem clero gehörige Person angestellt worden, und dergleichen jemand
durch die Erkenntnissen unseres Consistorii sich beschweret achten sollte,
mögen nicht weniger solche Sachen durch ordentliche appellationes an
unser ober appellations-Gericht gebracht und angenommen werden.
Add. Sächsisch. Kirchen-Ordn. tit. vom Ober-Consistorio §. Es
soll 2c. Kön. Preuß. gemeiner Bescheide de a. 1708. §. IX. Magdeb.
verbess. Proces-Ordnung c. 43. §. 9. LYNCK. de iur. episc. c. 12. n. 59.
MEVIVS p. II. dec. 364. sqq. part. III. d. 415. p. IV. dec. 1.*

i) HORNIUS *iur. publ. prud. cap. 59. §. 8.*

k) Quam in rem H. SCHWARZKOPFII Cancellarii Brunsvic. moni-
ta ad-

dum existimo, tunc iurisdictionem Camerae fundatam dici posse, quando causae clericorum in iudicio civili ventilatae sint, cum enim ita non amplius vt ecclesiasticae, sed vt *mere civiles* considerentur, nihil oberit, eas cum coeteris causis laicorum civilibus per appellationem ad Cameram deferri kk).

§. XVII. Notandum adhuc est, quod si Consistoria euangelica in terris Catholicorum formata sint, ad dominum territorii appellari haud possit l), & illo tantum casu prouocatio admittatur, si totum Consistorium, vt suspectum, recusatum fuerit m). Modo non adsint pacta contraria, vti in principatibus Silesiae, vbi IMPERATOR noster inuictissimus appellationem a Consistoriis Euangelicorum sibi expresse reseruauit n).

Quid iuris in terris catholicorum.

§. XVIII. Satis iam actum de foro priuilegiato clericorum debitorum apud Catholicos & Protestantes: speciatim in praesens videndum de qualitate debitorum, simulque inquirendum,

In quibus debitis fori priuilegium clericis competat?

ta adducit SCHRADER. cit. l. iii. l. §. 8. lit. b. in not. Sed hanc opinionem, vt erroneam oppugnat Dn. BODINVS cit. dissert. de illicita a princ. protest prouocat. in caus. eccles. §. 18. 19. 50. & 51.

kk) Eiusdem opinionis esse videtur VFFENBACH d. l.

§. XVII. l) Deductum illud in *anteiudiciis statuum episc. Hil des. euang. p. 38. sq. p. 63. sqq. & 238. sqq.* & confirmatum per Rec. no- niss. 1711. §. 18. verb. Noch (sollen) die für das Consistorium gehörige, oder allda rechtshängige Sachen, von dannen auociret, noch vor den Landes-Fürsten, Thum-Capitul, oder ein ander Gericht, es sey unter dem Nahmen von appellation, recurs, oder unter was vor einem praetext es sonst seyn möchte, gezogen werden. Erfurti a Consistorio ad senatum quoque, non ad electorem Moguntiae, prouocatur, qui causam iterum Consistorio delegare solet, teste Dn. LVDOVICI Consistorial-Proces c. 18. §. 9.

A Consistoriis quando ad principem non appellatur.

m) SCHRADER. alleg. l. §. 7. & lit. a. in not.

n) Vid. Schlesischer Executions-Reces. 1709. art. 13. & 14. ibi: *salua semper appellatione immediata an ihre Käyserl. und Königl.liche Majest.*

Debitorum
ordinari ne-
queunt.

De facto or-
dinari an pri-
uileg. fori amit-
tunt?
In specie ad-
ministrato-
res?

dum, an quibuscunque debitis hoc forum debeat. Prae-
mitto autem ante omnia, veteribus canonibus o) prohibitum
esse, debitores, maxime ad ratiocinia obligatos ex administra-
tione, tum *publica*, tum *priuata* p), ordinare, quod tendere
hoc videretur in praeiudicium creditorum q).

§. XIX. Si tamen talis debitor *de facto* ad ordines admis-
sus est, non satis definiunt canones, an clericatu assumpto, pro
debitis antea contractis mutet forum? an etiam in his pri-
uilegiis clericalibus gaudeat? Et quidem clericum qui ad-
ministratores fuit, a iurisdictione seculari hoc ipso non eximi,
sed conueniri posse in foro *gestae administrationis*, censent:
quod tunc maxime admittunt, si alibi, quam ubi clericus est,
administrationem gessit, quia creditori ex ipsa administratione
ratione

Dispositio
concil. Car-
thagin.

§. XVIII. o) In concilio Carthag. a. 348. celebrato cap. 8. disertis
legitur verbis, *ut diaconi non ordinentur, qui procuratores & tutores
& actores & curatores pupillorum fuerunt, nisi post deposita & redditae
ratiocinia.*

An debitores
ex priuata
administra-
tione excepti?
Debitorum or-
dinari nocet
creditoribus.

p) Debitores ex priuata administratione excludit Ill. Dn. LYNKER.
in anal. ad DESSEL. erotem. tit. de oblig. ad ratiocin. non ordin. sed ut ex
adducto canone liquet, inuito iure canonico, eiusque ratione.

q) Praeiudicium creditorum in eo versari creditur, tum quod
magis *fori declinandi* gratia id debitores fecisse praesumantur, tum
etiam, quod rigore iuris contra eos, quia clericos uti prohibitum sit,
ob beneficium competentiae, quod eis indulgere solent, de quo
cap. seq. vid. WIESTNER. in institut. iur. canon. cit. tit. n. 1. An autem
hoc praeiudicium creditoribus reuera creetur, §. *seq.* indicabo. Sa-
ne si vel maxime hoc praeiudicium non sit creditoribus metuendum,
constat tamen, quod clerici ut plurimum ex variis aliis causis diffici-
cilioris conuentionis sint, & quod praeterea canones noluerint asy-
lum praebere pessimis quibuscunque debitoribus. Sed eadem ratio
facit, ut etiam ex aliis causis debitores non debebant admitti ad ordi-
nes, quia rationes adductae ad hos quoque quadrant, quod etiam ad-
mittit BARBOSA *in iur. eccles. lib. 1. c. 33. num. 135.* eo in casu, si aere alieno
grauatus in bonis non habeat, unde creditoribus satisfacere possit.

ratione fori ius est quaesitum r). Sed eadem ratio suadet, ut etiam forum *gestae administrationis* non mutet, si vel maxime in eodem loco clericus fiat s).

§. XX. Imo quia *gesta administratio* foro gestorem subii-
cit, vel ex *contractu*, vel *quasi contractu*; ideo idem quoque
dicendum est de debitis extra forum domicilii contractis, si so-
lutionem ibidem facere promisit, vel alia de causa ibidem
consistere ad aliquod temporis spatium solet t).

§. XXI. Id quod ut euidentius fiat, statim hic subiungen-
da est quaestio, an clerici gaudeant fori privilegiis, si postquam
clerici iam sunt facti, administrationem rerum secularium u)
in se susceperint, vel alibi contraxerint? Equidem si in eo lo-
co, Idem si post
ordinationem admini-
strationem
rerum &c.
suscipiant.

§. XIX. r) Inter pontificios ita censent MVNNOZ. *de ESCOBAR. de*
ratiocin. admin. c. 7. n. 25. & ESPEN P. III. iur. eccl. tit. 1. c. 4. §. 26. & 27.
qui quidem loquuntur de casu, si pendente clericatu se administra-
tioni seculari immiscent, multo magis tamen idem dicendum erit,
si antequam ad ordines admissi fuerint, administratores rerum alie-
narum fuerint, ut recte censet ZIEGLER. *ad Lancell. lib. 1. tit. 25. §. 14.*

s) Nam dum administravit, se obligavit ad rationes reddendas Ratio.
sub foro seculari, in quo eo tempore constitutus fuit, a quo se ex-
imere vix potuit per assumptionem ordinis clericalis.

§. XX. t) *l. 21. de O. & A. l. 19. §. 2. de iudic.* Veluti si tempore Dicta decla-
nundinarum rerum suarum gratia ibi adesse soleat, quae ibi adhuc rantur.
habet. Absentes enim hodie & inuitos ad forum contractus trahi non
amplius posse, colligunt ex c. 1. §. *contrahentes X. de foro compet.* ni-
si bona ibi sita habeant, quia sic ad comparitionem compelli possunt.
Vnde forsan est, quod hodie ut plurimum propter quaecunque de-
bita in consistoriis conveniri soleant, cum ita plures difficultates eui-
tentur, quae actor subire debet, si in foro contractus vel quasi eos-
dem convenire velit.

§. XXI. u) Equidem negotiationes & administrationes rerum An negotiati-
secularium clericis esse prohibitas, patet ex *tit. de vita & honest. cler.* ones clericis
& *tit. ne cler. vel monachi secul. negot. se immisceant.* Quod pluribus interdictae.
illustrat

co, quo officio pastoralis praesunt, contrahunt, vel administrant, fori privilegio eos gaudere existimo, quoniam in eo loco ab omni alia iurisdictione exempti sunt, & forum contractus quem in eo loco inierunt, eos non alii foro subicere potest, quam quod ibi ex privilegio habent, cui in hoc contractu se subiecisse existimandi sunt, veluti si mutuum acceperunt pecuniam &c. quia vix alius adesset casus in civilibus, quo fori privilegio gaudere possent. Ast si alibi x) gesserunt administrationem, si alibi contraxerunt, ibique solutionem facere promissere, puto eosdem ibidem etiam conveniri posse.

§. XXII.

illustrat RENATUS a VALLE in hyparcho de religioso negotiatore, & Dn. GRASS. Ictus Tubingensis dissert. de clericor. negotiat. prohibita. Ast plures communiter traduntur limitationes, quas Dn. GRASS. cit. l. c. 5. Quin etiam saepe contra decorem sui ordinis administrationem rerum suscipiunt, ut quaestio haec de fori competentia facile emergere queat: Quin quod Ill. Dn. LYNCKER. decis. 257. existimet inter protestantes prohibitionem hanc cessare, inquiens: Das Evangelische Pfarrer auch mit negotiis secularibus und honestis commerciis verbündlich wohl umgehen können, inmassen der clericatus bey ihnen eine solche Beschaffenheit nicht mehr, wie in dem Pabstthum hat. Quod admitti potest, ut ex tali negotiatione obligentur, non vero ut simpliciter haec illis concessa sit. Conf. HILLIGER. de foro cler. delinqu. §. 3.

Clerici negotiis secularibus se immiscentes, fori privilegium amittunt.

(x) In Gallia haec obtinere docet & defendit ESPEN. P. III. iur. eccl. tit. 1. c. 4. §. 27. sq. Idem asserit MUNNOZ ab ESCOBAR. de ratiocin. admin. c. VII. §. 38. sqq. ex ea ratione, quod clerici mercimoniis & secularibus administrationibus sese immiscentes pro secularibus, quoad illam administrationem habeantur. Quam rationem etiam repetit KLOCK. de contribut. cap. XII. n. 254. Addi huic potest, clericos alibi administrantes, ex quasi vel vero contractu, se ipso obligasse facto, ad rationes ibidem reddendas. id quod in nostris foris licite fieri potest. Huc etiam quodammodo collineat c. f. X. de vit. & honest. cler. ex quo colligitur, quod clericus, si non abstinerit a negotiationibus secularibus, privilegiis clericalibus amplius frui non possit. Conf. SPERELLVS decis. for. eccles. 125. num. 7. GONZALEZ. ad cit. c. fin. in f. GARS. MASTRILLYS. decis. 159. n. 12. sqq.

§. XXII. Imo si etiam domi, vbi pastoralis officio prae-
sunt, communem cum coeteris ciuibus negotiationem ex-
ercent, *wenn sie bürgerliche Nahrung treiben* / & ex tali ne-
gotiatione debitores existunt, intuitu eius debiti quoque illos
magistratui oppidano subesse existimarem. Quo pertinet, si
clerici aedes braxatorias possident, & earum intuitu com-
mercium braxatorium exercent, cum eius commercii intuitu
magistratui oppidano quoque subsint y).

Aut commu-
nem cum
conciuibus
negotiationem exerce-
ant.

§. XXIII. Praeterea si domi a magistratu seculari tute-
lam, aliamue administrationem, veluti bonorum absentis, sub
cautione, vel sequestrationem accepissent, & eo nomine ra-
tionibus reddendis & reliquo soluendo obnoxii essent, admo-
dum probabile est, in huiusmodi debito clericos nullo fori
priuilegio gaudere z); quamuis Dd. hac de quaestione admo-
dum

Si ob ratio-
nes reddenda
conueniantur.

G 2

dum

§. XXII. y) Conf. CARPZ. P. II. c. 6. def. 6. GRASS. cit. dissert. c. V. p. 39. Nam etiam Professores, qui negotiationem salinariam exer-
cent, eius intuitu non gaudent foro academico. Et quid si clerici
quaestui metalli fodinarum operam darent, an in hoc negotio frue-
rentur fori priuilegio?

Illustratur
exemplo de
Professoribus
allato.

§. XXIII. z) Ita censet CORTIADA *decis. 10. n. 114.* vbi multos alios,
idem defendentes, addit. In nostris foris, vbi *prerogatio* clericis non
est prohibita, hoc eo magis concedi potest, quia *ipso facto* censen-
tur in ea causa sese submisisse foro seculari, dum vel tutores a magi-
stratu seculari *volentes* constituuntur & confirmantur, vel si forsan
absentis cognati bonorum administrationem subeunt *sub cautione*,
ipso facto promittunt, se in eo foro rationes absenti esse reddituros,
cum talem administrationem nemo subire possit sine magistratus au-
toritate. CARPZ. P. II. C. 15. def. 48. in f. Vnde si plures essent tuto-
res constituti, inter quos esset clericus, & hi a magistratu oppidano
confirmati, quod fieri facile potest, omnes tutores etiam cum cle-
rico coram magistratu hocce conueniri possent. Equidem in omnia
alia iuit BERLICH. *decis. 273. n. 9.* & cum eo HEESER. *de ration. loc. V. n. 29.*
qui existimant, ad iudicem ecclesiasticum propter continentiam
causae

Administra-
tionem susci-
pientes fo-
rum proro-
gasse censen-
tur.

dum litigent a).

Si debitum
euentualiter
solutum, re-
petatur.

§. XXIV. Ex eadem ratione, si in concursu creditorum formato coram iudice laico, creditori cuidam clerico soluatur *euentualiter* debitum, sub obligatione de restituendo, si forsan contra se iudicatum, vel in locum remotiorem collocatus fuerit, vt ipsi ex massa communi satisfieri nequeat, dicendum esse existimo, ipsum ab eis, quorum interest, coram magistratu seculari moti concursus conueniri posse, ad repetendum id, quod data magistratui fide solutum est b).

Aut ob fa-
ctam immis-
sionem ad ra-
tiones tenen-
tur.

§. XXV. Nec aliud dicendum esse existimarem, si clericus a iudice laico immissus esset in bona debitoris, de quibus postmodum rationes reddere constringeretur, si vel debitor soluere paratus esset, vel creditores adsint, qui ex iure prioritatis

causae eundum esse: sed ex falsa hypothesis ita opinantur, quasi hoc iudicium sit nobilius & superius, quod foris nostris applicari nequit, vid. supra §. 9. & 14. ne dicam clericum ipso facto huic iudicio se submisisse.

Neque neces-
se est distin-
guere.

a) Quidam enim distinguunt, vtrum talem administrationem suscepit in statu laicali, an post susceptum clericatum. Alii simpliciter fori priuilegium hic locum habere asserunt, quibus accedit Cardinalis *de LVCA in theatro verit. & instit. tom. VIII. de iurisd. disc. 94. n. 4. sq.* sed nullam aliam rationem adducit, quam quod in dubio regulae standum sit, a qua tamen merito recedendum esse, antea declarauit.

Quod in foris
Catholico-
rum vix pro-
cedit.

§. XXIV. b) Prorsus id non admittit LVCA *cit. l. n. 7.* quod hic agatur de cogendo clerico ad restituendam pecuniam consumtam, quod nihil aliud esset, quam exercere directam & personalem actionem cum ipso clerico non subiecto, *per viam formalis & integrae conuentionis in persona & bonis propriis.* Sed regei potest, pontificios quidem hanc obiectionem ferire, qui nullam agnoscunt, admittuntque prorogationem per *c. 12. X. de for. compet.* nullo tamen modo protestantes, quos nulla iuris ratio excludit a prorogatione, quae hic ipso facto fit, dum iudici fidem dat de restituendo, & *litteras reuersales*, quibus se adstringit ad restituendum, iudicio seculari offert.

tatis illa reuocare niterentur, cum haec rationum redditio sit prioris iudicii sequela, & praeterea *ipso facto* se huic iudicio eo ipso, quoad rationes reddendas submisisse videatur, dum immissionem ab eo obtinuit c).

§. XXVI. Alios adhuc casus proponit FABER d), quibus clericus debitor coram iudice laico conueniri queat: (1) Si creditor agat ad nudam chirographi recognitionem; (2) si non opposita praescriptione fori se passus est condemnari a iudice

Alia referuntur exempla.

G 3

§. XXV. c) Creditorem talem teneri, ad rationes reddendas de fructibus perceptis & percipiendis, expediti iuris est. MEVIVS p. III. dec. 320. n. 5. Ceterum in ipsa decisione quaestionis principalis mirifice pro more titubat LVCA cit. l. num. 8. sqq. cuius rationes non adeo cohaerent. Creditor immisus ad rationes obligatus est.

§. XXVI. d) Putat FABER in C. lib. III. tit. 12. def. 7. n. 2. hodie nos eo iure uti, ut ex sola chirographi agnitione vel denegatione inducatur *ius tacitae hypothecae*, & quoad hunc effectum, clericum debitorem citari posse coram iudice laico, ut chirographum recognoscat, cum ea interpellatione non id agatur, ut *debitor clericus* condemnetur, sed ut creditori magis cautum sit; *solan* autem *condemnationem* iudici laico esse prohibitam. Verum (1) ipse FABER in cit. lib. VIII. tit. 7. def. 8. latius refellit hunc errorem, docuitque per talem recognitionem non indici hypothecam tacitam, cum nulla lege id cautum sit; nec (2) praxis, quam allegat, tam certa est, ut iudex huic sententiae in decidendo stare debeat. Vid. B. HARPPRECHT. in trut. pign. tac. spur. §. 17. quin etiam si (3) certa esset, dubitarem, an hic actus coram laico fieri posset? Quamuis enim haec recognitio suscipiatur non ad effectum *condemnationis*, sed tantum *acquisitionis noui iuris*, petitio tamen principii est, vtrum tantum tunc clerici ad secularem iudicem citari nequeant, si ad eos condemnandos agitur: nam clerici testes nec ad iudicem laicum euocari possunt, quamuis illis nulla immineat condemnatio, cum adeo omnem iurisdictionem laicis in clericos denegent, ut nullus actus iurisdictionis in eos suscipi queat. An clerici a laico citari possint ad recognoscendum?

dice laico ad soluendum e); (3) Si tantum ad hoc agitur, vt se declaret, vtrum transactioni stare velit, nec nef); (4) si iudicio reali victus est, in expensas coram seculari condemnari potest g).

CAPVT III.

De aliis iuribus clerici debitoris generatim.

§. I.

Ius canon,
plura circa
debitores
clericos con-
stituit.

Quemadmodum ius ciuile determinat personas, quae se obligare & debitores constituere possunt, ita ius canonicum admodum sollicitum fuit, vt determinaret, quousque clerici se obligare queant? Et si se

2) Si exceptio
fori non op-
posita.

e) Ita censet *lib. III. tit. u. def. 8.* quae conclusio in nostris ecclesiis facile admitti potest, quia prorogationem expressam admittimus, & sic etiam tacita admittenda est: sed in foris catholicorum haec sententia nullum inueniet applausum. Vnde etiam FABER valde restringit hanc sententiam, in primis ad eum casum, de quo probabiliter dubitari posset, an clericus sit nec ne? *Nam si exploratum, notoriumque esset*, ait, *non posset videri taciturnitate ipsius actor deceptus, qui clericum esse non ignorasset.*

3) In declara-
tione, an
transactioni
stare velint.

f) Hanc quoque conclusionem deducit ex ratione in *nota lit. d.* examinata, & quidem *cit. l. def. 9.* ait, hoc casu non agi ad condemnationem, ergo admittendum esse forum seculare; sed hoc non sufficere iam antea monui.

4) Denique si
in expensas
condemnati.

g) Ita censet *cit. l. def. 15.* quamuis hoc tantum fiat in consequentiam. Dubium enim vel inde desumi poterat, quod iudex secularis debitorem clericum de nullo debito condemnare possit: sed facile constat, hoc tantum intelligendum de casu, si principaliter *de debito* conuenitur, non si in propositae actionis consequentiam, quam clericus temere suscipit, in expensas condemnatur, quippe quae exiguntur maxime a fideiussore, quem vt plurimum clerici litigantes dare debent.

se debitores aliis constituerint, quomodo cum iis procedi debeat? Quibus beneficiis gaudeant, si non sint soluendo? quae omnia & plura alia hoc & seq. capitibus examinanda erunt h).

§. II. Cum vero singularia nonnulla clericis indulgere soleant, *qui non soluendo existunt*, commodius visum fuit, haec ad cap. sequens reiicere, & hoc capite illa referre iura, quae clericis applicari possunt, *ut ut vel maxime soluendo sint*. Deinceps cum debitores variis ex causis constituentur, etiam ex delicto & quasi delicto i), hic tamen, uti modo praecedenti cap. i. §. ult. innui, non alios intelligo, quam qui tales sunt ex *negotio licito*, qui etiam *principaliter* usu fori tales dici solent k).

Debitores sunt soluendo, vel non soluendo.

§. III. Primum vero in eo habent privilegium, quod quaedam debita in eorum persona vim suam & vigorem amittant. Nam (i) de *debito cambiali* dubitant, an clerici quoque literas cambii aliis dare possint; & si dederint, an inde valide obligentur, ut per modum *arresti* contra eos procedi queat? Sane, qui literas cambii super debito alicui tradit, se obligat *per*

An i) clerici ex cambio obligari possint?

Cap. III. §. I. h) non coeco impetu semper assumenda. Plura iura singularia clericorum a Dd. coaceruari solent, quae ut plurimum numerum tantum faciunt, sed probari nequeunt. In eo in primis peccarunt antiqui interpretes, quod cum *VIDERENT*, clericos esse privilegiatos, & insigni favore iuris munitos, ubique iis immunitates concesserint contra iuris rationem, quae non admittit, ut iura singulbria, deficiente lege exspecta alicui tribuantur. *l. 44. de LL.* Exemplo esse poterit *REBVEFVS ICTus* antiquissimus, qui in tr. *de privilegiis scholarium* numerum privilegiorum, quae studiosis competunt, mirum in modum adauxit, cum tamen pauca admodum sint eorum privilegia. Nec enim consulit fontes, unde privilegia debebant peti, sed sine examine aliorum tradita excerptit, & in unum congeffit. Add. *supra* Cap. I. §. ult.

Caute in iuribus cleri determinandis procedendum.

§. II. i) per *l. 14. sq. de hered. petit.*

k) Quod peti scil. & exigi etiam ab invito potest *l. 108. de V. S.* Clerici obligari possunt; ergo etiam in clericis praesupponitur obligatio valida, cuius etiam alii ciues capaces sunt, quamdiu non probata fuit exceptio.

per indirectum ad carceres, & beneficio *competentiae* & *cessionis* renunciare videtur l); talis autem renunciatio & obligatio clericis interdicta videtur m), ex quo colligi posset, cambia in persona clericorum vigorem suum amittere.

Quod affir-
matur.

§. IV. Enimvero nec pontificii negant, clericos ex *cambio* se obligare posse n), & quamuis non leue incommodum inde iis immineat, vt consultius sit, eis cambii vsum plane interdicere o); nihilo minus tamen, vbi talis prohibitio cessat, ex

Rigor pro-
cessus cam-
bialis.

§. III. l) Docet hoc natura processus cambialis, quae tam amara & stricta est, vt qui stato tempore non soluit, statim post recognitionem carceribus mancipetur. Dn. LVDOVICI in *proc. cambiali cap. 14.* Praeter ea in debitis cambialibus beneficium *competentiae* non habere locum, hinc inde statutum est, vt in *ordin. camb. Magdeb. art. 38.* multo minus vero *cessionis* beneficium in eo locum obtinebit, cum huius commodum in eo consistat, vt carceris squalore quis liberetur, cum tamen obligatio ad carceres reuera insit debitis cambialibus.

Clerici benef.
competentiae
renunciare
nequeunt.

m) De hac quaestione grauitur disputant interpretes iuris ecclesiastici, & non obstante, quod regulariter quilibet iuri suo renunciare possit, beneficio tamen *competentiae*, quod clericis per *c. 3. X. de solution. indulgent.* eos renunciare non posse asserunt, quod fusius ostendit GONZALEZ. *ad cit. c. n. 7.* De quo infra *cap. 4. §. 6. sqq.* ex professo agendum.

Cambium
non est nego-
tiatio clericis
prohibita.

§. IV. n) Eius opinionis est LVCA in *theatr. verit. & instit. tom. X. de cambiis disc. 18. n. 8.* & *tom. XV. de conflict. leg. obs. 178.* quamuis dubia, antea mota, haud tangat, & tantum illud remoueat dubium, an cambium prohibitam clericis negotiationem contineat. Conf. B. STRYK. *de acceptat. literar. cambial. C. II. n. 21.*

In Saxonia
clericis vsus
cambiorum
prohibitus.

o) Hoc Rex Poloniae in rescripto de anno 1711. d. 22. Martii apud KONIGIVM in *not. ad ius cambiale Lips. in append. pag. 32.* Demnach uns unser Ober-Consistorium allerunterthänigst zu erkennen gegeben, daß bißanhero unterschiedliche geistliche Persohnen sich unterstanden, Wechsel-Brieffe von sich zu stellen, und dadurch verursacht, daß wenn sie mit der Zahlung nicht innegehalten, gedachtes Ober-Consisto-

ex cambio obligantur, & quidem eodem modo ut laici, cum infra ostendendum erit, eos beneficio competentiae renunciare, & se ad carceres obligare posse. p) In nonnullis tamen locis cambia eorum vim simplicis chirographi habent, nec generatione, cum obligatio cambialis in detrimentum ecclesiae cedere possit. q)

Nisi ubi aliud statutum.

H

§. V.

Consistorium, auf der creditorum ansuchen, wieder sie nach Wechsel-Recht zu verfahren, anordnung zu thun, sich gemüßiget befunden, weisen das vormalen den 21. Jul. 1660. ergangene Rescript klare Maasse gebe, daß keiner, er habe Mahmen wie er wolle, wenn er sich zum Wechsel-Rechte verbindet, davon ausgenommen werden solle, sondern solches wieder sich gelten lassen müsse, von welcher generalitaet die clerici nirgend ausgenommen werden. Dadurch aber nicht nur allerhand Ergeruß verursacht, sondern auch denen benachbarten Pfarrern eine Last durch die einstweilige Versehung des Amts aufgebürdet worden, anderer daher entstehenden inconuenientien zu geschweigen: allermassen wir nun die dißfals geschehene Vorstellung gar erheblich gefunden, und durch arrestirung derer geistlichen Versohnen, sonderlich derer Pfarrer, an der Seelen-Pflege der anvertrauten Gemeinde, bey Patienten oder anderen geschwinden Fällen, viel verabsäumet werden kan, also haben wir wohlbedächtig resolviret, daß künfftig kein Pfarrer, Schulmeister oder Küster bey Straffe der Suspension, oder auch wohl gar der Remotion, sich unterstehen soll Wechsel-Brieffe von sich zustellen.

p) Adhuc enim maxime dubium est, an gaudeant beneficio *competentiae*? prout *cap. seq. §. 6. seqq.* demonstrabo, nec a carceribus semper liberi sunt, etiam in debitis, ut docet BARBOSA *ad c. 3. X. de solut. n. 3. sq.* quin etiam beneficio *cessionis* eosdem renunciare posse, infra itidem ostendam.

An habeant benef. competentiae, cessionis? remissive.

q) In Electoratu Saxoniae hoc obtinet vigore rescripti regii antea adducti, ubi cautum, ut poena modo relata quidem in clericum, literis cambii se obligantem, statui debeat, hingegen aber der Wechsel-Brieff mehr nicht als Wechsel-Brieff gelten solle. Hoc sapienter constitutum esse, rationes antea ex rescripto excerptae doceant; interim deficientis tali statuto vigor cambiis, etiam quoad clericum.

In Elector. Saxoniae cambium a clericis datum, valent tantum, ut chirographum.

Quae ad
cambias ante
clericatum
data quoque
pertinent.

§. V. Quemadmodum vero tale priuilegium clericis, qua talibus, competit, ita idem iis attribui debet, si ante susceptum officium sacrum cambiale debitum contraxerint, & terminus soluendi incidat, vbi iam officio sacro funguntur; r) non vero, si ab officio remoti sunt, vel illud sponte deposuere. s)

An 2) clerici
ex fideius-
sione conue-
niri queant.

§. VI. In *fideiussione* quoque (II) clericis hunc tribuunt honorem, vt ex ea tanquam debitores conueniri non possint; sed ipso iure tuti sint, t) ad instar foeminarum: u) quo posito

clericos manet, nec in iis quid remitti potest, cum iure cambiali regulariter non sint excepti.

Quod con-
stitutum in
favorem ec-
clesiae.

§. V. r) Poena quidem *suspensionis* & *remotionis* eo casu cessat, quia eo tempore, quo literas cambii dederunt, in legem prohibitiuam non peccarunt, ceterum eadem decisio hic quoque locum habebit: quamuis enim priuilegia non sint extendenda de casu ad casum *l. 44. de LL.* magis tamen illa in gratiam ecclesiae, cui prae-sunt, quam fauorem clericorum introducta videtur, quae utroque casu eadem est, vt ita intentio legislatoris ad vtrumque casum quoque respexisse videatur.

Depositus
&c. non gau-
det priuile-
giis.

s) Quippe depositus aut resignans clericus non potest amplius illis gaudere priuilegiis, quae ei intuitu officii sacri, quod gerit & administrat, indulta sunt, *arg. §. 1. l. de excus. tut. & curat.* ibi: *quamdiu administrat.*

Iure ciu.
contra cleri-
cos fideiusso-
res agi ne-
quit.

§. VI. t) Id ipsum colligunt interpretes ex *Nov. CXXIII. c. 6.* vbi expresse dicitur, quod contra fideiussores clericos creditoribus nulla sit danda actio, quod etiam repetitum videtur in *Nov. Leonis 86.* ex communi Dd. sententia, quam tuetur *HERING. de fideiuss. cap. VII. n. 239. sqq. BRUNNEM. lib. II. de iur. eccl. c. 15. §. 32. FRANCISCVS NIGER CYRIACVS contr. for. 212. n. 9. sqq. LAVTERB. ad tit. de fideiuss. §. 13.*

Clericis tri-
buuntur iura
foeminarum

u) Ita ratiocinatur *HARMENOPVLVS in promptuar. lib. III. tit. 6. §. de muliere vers. clericus*, vbi contendit, indistincte clericos com-parari foeminis in hoc, vt fideiubere nequeant, quo ipso *SCti* totius vigor eis applicandus erit. Alias etiam in pluribus aliis articulis clericis

posito ex aliis intercessionum speciebus clericos non obligari quoque dicendum est. Nec tantum iure *ciuili*, sed *canonico* x) quoque idem statutum esse asserunt, praesertim cum inter vtrumque ius non fit statuenda differentia, & probabile non sit, iure canonico priuilegia clericorum diminuta fuisse; proinde inter protestantes etiam hoc priuilegium clericis, ex fideiussione debitoribus, denegandum non videtur. y)

§. VII. Huic regulae tamen varias limitationes subiungit HERINGIVS, z) quae fere regulam destruunt: videlicet, 1) (1) si clericus fideiusserit & contra eius personam postea nihil exceptum sit, quod tamen IDEM in dubium vocat: (2) si necessitatis & pietatis causa fideiussionem suaserit: a) (3) si clericus pro utilitate suae ecclesiae fideiubeat: (4) si clerici pro se inuicem fideiubeant: b) (5) si maior pars capituli

Affirmant id plures sub iunctis exceptionibus.

H 2

licen-

clerici paria cum foeminis iura habent. Sic cum foeminis geradam capiunt iure Saxonico: eodem ritu iurant; in feudis olim non succedebant, & quae sunt his similia.

x) In *can. Apost. 19.* quem alii 20. dicunt, legitur: *clericus, qui fideiussorem dat, deponitur.* In *c. 29. C. 11. qu. 1.* inter alias qualitates, fideiusiones quae in episcopo desiderantur, haec quoque ponitur: *ne fideiussor existat.* In *c. 1. X. de fideiuss.* hic occurrit canon: *clericus fideiussionibus inserviens abiiciatur.* Ex quo quidam generalem prohibitionem, alii vero tantum particularem colligunt. Vid. BARBOSA *ad cit. c. 1. n. 2.* GONZALEZ *ad d. c. 1. n. 3.* Vbi clericis interdictae?

y) Ita putat B. STRYK. *in vs. mod. ad lit. de fideiuss. §. 3.*

§. VII. z) *cap. 7. de fideiuss. n. 249. seqq.*

a) BRUNNEM. *cit. l.*

b) In *c. 2. & 3. X. de fideiuss.* referuntur casus, ex quibus apparet, clericos ex fideiussione ad soluendum condemnatos esse, quod ideo factum fuisse ait HERING. *cit. l. num. 252.* quod clericus pro aliis clericis fideiusserit. Ergo erga se inuicem opus misericordiae exercere non prohibentur; bene tamen erga laicos, quae philosophia ICto & interprete certe indigna est. Sed tamen praesidium pro

licentiam fideiubendi faciat: (6) si in rem suam fideiubeant: (7) excipiendos censent Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Praepositos, Decanos, Commendatores, Canonicos regulares, & milites sacrae militiae, quod hi multum differant a veteribus clericis, insuperque administrationem rerum secularium habeant; imo nonnunquam pro statibus Imperii reputentur.

Ast in genere
hoc statui
nequit.

§. VIII. Verum nullam immunitatem clericis ex his, quae allata sunt, tribui posse arbitror. Nam *Novell. 123. cap. 6.* non omnem clericorum, sed illam tantum damnat fideiussionem, quae pro exactionibus fiscalium functionum, aut conductione publicarum & alienarum possessionum, aut curatione domus, aut procuratore litis suscipitur; c) a quo particulari

pro hac sententia praeterea petunt ex *l. 33. §. 2. C. de Episc. & cler.* ubi clerici conuenti non alios, quam ecclesiae propriae defensores, seu quos oeconomos appellant, fideiussores praebere debent, *ne dum executoris pertinax & auara proteruitas, extraneos & idoneos fideiussores flagitat, multiplex innoxiae paupertati infligatur incommodum.* Verba haec docent in beneficium singulare hoc clericis datum fuisse, ne forsan clerici, quibus alii fideiussores desunt, ab aduersariis suis nimium vexentur.

Non vero
pro rebus se-
cularibus.

§. VIII. c) Id docent verba *cit. Novell. Sed neque fieri susceptorem aut exactorem fiscalium functionum, aut conductorem publicarum aut alienarum possessionum, aut curatorem domus, aut procuratorem litis, aut fideiussorem PRO TALIBVS CAVSIS episcoporum &c. si-
nimus & in fin. c. 6. aut fideiussores pro MEMORATIS CAVSIS suscipiantur.* Cum enim administratio secularium negotiorum illis interdicta sit, congruum quoque visum fuit Imperatori, fideiussionem illam nullam declarare, quam clerici pro *memoratis causis* suscipiunt, ne *per indirectum* ex his causis, ex quibus obligari nequeunt, obligentur. Cum ergo hic adsit *exceptio*, regula in contrarium formanda est, quod regulariter clerici ex fideiussionibus obligentur. In *Nov. LEONIS 86.* sponsiones clericis prohibentur, quae sane fidei-
iussio-

lari casu generale argumentum strui nequit. d)

§. IX. Nec ius canonicum fideiussiones clericorum prohibuit, quin potius easdem esse obligatorias supponit. e) Neque de iure canonico.
Et qui in contrarium afferuntur textus, vel spurii sunt, nec annullant fideiussiones, f) vel plane de fideiussionibus clericorum non loquuntur. g)

H 3

COS

iussiones non sunt, nec tamen ibi nullae dicuntur; quamvis huius, si vel maxime fideiussiones clericorum annullaret, ratio habenda non esset, cum LEONIS Nouellae vim iuris hodie non habeant.

d) Verumtamen dissentientes se recte philosophari iudicant, ob generalitatem rationis, quae in *Nou. 123. cap. 6.* reperitur, *ut non per hanc occasionem & sanctis domibus damnum fiat, & sacraministeria impediuntur.* Sed haec ratio tantum respicit administrationem rerum secularium principaliter ibidem prohibitam, ad quam omnino applicari potest. Alias vero per simplicem fideiussionem nec sacraministeria impediuntur, nec ecclesiis damnum infertur, quia ita etiam ab aliis contractibus clerici essent excludendi. Ratio dissentientium refutatur.

§. IX. e) *c. 2. X. de fideiuss.* expresse supponitur, clericos fideiussores coactos fuisse, soluere debitum fideiussorium, quam sententiam Pontifex non reuocat, reuocaturus sine dubio, si fideiussio eorum nulla fuisset, quod etiam in *cap. seq. 3. eod.* supponitur. Nec ulla ratione euinci potest, ideo fideiussioni robur adscriptum fuisse, quod clericus pro clerico intercessisset, quia haec interpretatio in erroneo principio se fundat, quasi generatim fideiussio clericorum vinculo iuris omni destituta esset, quod tamen ex iure canonico demonstrari nequit. Fideiussio clericorum non est ipso iure nulla.

f) Canones ipsi Apostolici, ut vocantur, sunt sublestae fidei, nullumque idoneum inde argumentum strui potest: quin quod in *cit. can. 19.* nequidem fideiussio annulletur. Alter textus ex *c. 29. C. postolicos 11. qu. 1.* desumptus est ex quisquiliis ISIDORI, ut docet BLONDEL. Etiam iuxta canones Apostolicos & decretum.
LVs in *Pseudo-Isidoro p. 4.* nec tamen fideiussiones annullat, sed tantum monet, ne fideiussor existat. Monita vero non sunt leges annullantes.

g) Huc refer *c. 1. X. de fideiuss.* ubi ita: *clericus fideiussionibus inser-* Interpretatur.

Multo mi-
nus inter
Protestantes,

cos inter Protestantes h) hoc priuilegio gaudere asseri
potest.

§. X.

tio c. 1. X. de
appell.

seruiens abiiciatur. Ex concilio Cantuariensi desumptus dicitur, vt rubrica indicat, sed vt plerique interpretes iudicant, videtur ipse *ca- non 19. vel 20.* Apostolicus esse, vel si alius est, de *clerico fideiubente* vix videtur loqui. Adhuc ipsa lectio dubia & anceps est. Alii legunt *fideiussoribus inseruiens*; alii *fideiussionibus inseruiens*. Vid. PITHOEVS in not. ad. h. cap. lit. d. In priori & posteriori significato sermo esse videtur de iis clericis, qui fideiussiones procurant, conciliant, & instar proxenetarum sunt. Poterant clerici variis sub persuasionebus allicere laicos ad fideiubendum, si vel pretio a debitoribus corrupti erant, quo ipso ordini suo turpitudinis quandam inurebant notam, dum fideiussores ab ipsis inducti, & ad solutionem postea coacti, grauissimas contra istos querelas gererent. Proxima est huic interpretatio, quam affert GRANANIETTO in *catena iur. ad cit. c. 1.* qua censet, eos reprobari clericos, *qui principaliter spe lucri fideiussores se praeberent, & sic quasi fideiussionibus inseruientes, seu debitorum proxenetae*, quod illicitum clericis & animaduersione dignum erat. Minus probabilis vero est GONZALEZII ad cap. alleg. num. 4. adducta sententia, qua credit in *cit. can. agi de frequentiore usu fideiussionum*. Quicquid vero sit, in eo conueniunt, non tradi in *d. cap. regulam*, sed *exceptionem*, vt in *Nouell. 123. c. 6.* adeoque inconueniens admodum fuit, regulam ab exceptione petere.

Cum qua
conferuntur
aliorum ex-
plicationes.

Clerici regu-
lariter a ne-
xu fideiussio-
nis non libe-
rantur.

h) Mouet hanc quaestionem HERING. *cit. c. 7. n. 269.* putatque clericos, aug. conf. addictos, a clericis Romanae ecclesiae seiungendos esse, quod secularibus negotiis iis non sit interdictum, & quod alia sit illorum, ac quidem veterum conditio, quod etiam admittit Ill. Dn. LYNCKER. *decis. 257.* Conf. RITTERSHVSIVS *de differ. iur. ciu. & canon. lib. 7. c. 13.* Vid. *supra c. 2. §. 21. lit. v.* Vt ad rationes HERINGII accedam, non est necesse; sufficit enim nullam adesse prohibitionem *regulariter*, quod etiam Catholicos concedere dictum est. Ex quo nec clerum pontificium a nexu fideiussionis in praxi regulariter immunem esse concludi potest. Imo si vel maxime inter Catholicos praxis obtineret diuersa, inde tamen ad praxin Protestantium argumen-

Potissimum
apud prote-
stantes.

tum

§. X. Denique nonnulli ex dissentientibus confundere videntur duas quaestiones: (1) vtrum clerici sint fideiussores habiles an inhabiles? h. e. an ex sua fideiussione obligentur? (2) vtrum vbique sint idonei, ita vt creditori, cui cautio est praestanda, possint idoneam praestare cautionem? quod quandoque i) negandum. Interim hi in nexu sunt, & firmiter

Dissentientibus respondetur.

tum simpliciter trahi non posset, quoniam apud nos nulla lege prohibentur se obligare ex quocunque contractu, & quamuis commercia & negotiationes illis non sint simpliciter concessa, vt ostendit Dn. GRASS. in *dissert.* supra c. 2. §. 21. cit. l. laudata, fideiussio tamen proprie ad *negotiationes* referri nequit, quia alioquin ab omnibus aliis contractibus excluderentur, quod falsum esse experientia docet. Quin quod si negotiationes exerceant, obligatio tamen inde contracta vigorem suum non amittat. Nec vllam vim probandi habet ratio STEPHANI ad *Nov. 123. cap. 6.* adducta, qua generatim fideiussiones clericis esse interdictas contendit, quod, quia clerici diuersis officiis vacare continenter debeant, *inidonei* fideiussores fiant in diuerso genere occupationis. Nam (1) non omnis fideiussor inidoneus est statim inhabilis: (2) haec ratio si quid roboris haberet, faceret, vt nequidem pecuniam mutuam dare aut accipere possent: (3) petiit hanc rationem ex *Nov. 123. c. 6.* quae tamen tantum dirigitur ad *negotiationem publicam*, quae non aequae cum officio clericali subsistere potest; ad fideiussiones autem quae tales, applicari nequit. Inde quoque patet, limitationes supra ab HERINGIO adductas vanas esse, & praesupponere prohibitionem legis, quam finxit, non vero probauit.

Quod probatur rationibus.

§. X. i) Quaestio haec in primis tunc emergit, quando de iudicio sisti aut iudicatum solui cauere volunt in foro seculari, annon ab actore possint recusari. tanquam inidonei & foro alieno subiecti? Quod omnino affirmatur, quoniam in genere actores tales fideiussores recusare possunt, qui gaudent praescriptione fori. l. 7. pr. D. *qui satisf. cog.* Neque enim asseri potest, clericum, qui pro laico iudicatum solui cautionem, in foro seculari, praestitit, eius debiti intuitu in eodem conueniri posse, quia hac fideiussione sibi non praeiudicat.

Sunt tamen fideiussores inidonei.

Propter privilegium fori.

ter obligantur, licet ob quaedam impedimenta creditori non semper satis cautum sit.

(3 Clerici ex
conductione

§. XI. Similiter (III) clericis interdicta est conductione publica-
rum

Cui inter
Protestantes
renunciare
possunt.

Cat in foro: adeo ut quamvis fideiubeat etiam pro clerico, coram alio iudice ecclesiastico, coram eo conveniri nequeat, sed tantum coram suo competente iudice. *SVRDVS consil. 396. GRATIAN. disceptat. forens. tom. I. c. 8. num. 29. 30.* Hoc satis liquidum est ex *cit. l. 7.* ubi non aliter extraneus fideiussor idoneus esse dicitur, nisi sese declarauerit *se non usurum privilegio, si conveniatur.* Idem confirmatur in *l. 1. D. si quis in ius vocat.* ubi dicitur, quod fideiussor, qui cauit de iudicio fisci, non tamen suppositus est iurisdictioni illius, qui de causa principali cognoscit, pro non dato haberi debeat, *nisi suo privilegio specialiter renunciauerit.* Quod si itaque praescriptioni fori renunciauerint, etiam idonei fideiussores dicendi erunt, saltem inter protestantes. Nam de iure canonico nequidem cum iuramento forum prorogare possunt, quod non iuri privatorum, sed *publico* ita renunciatur, & quod hoc privilegium non singulis, sed toti ordini datum sit, cui tali renunciatione praeiudicaretur. Sed hae rationes sunt admodum imbecilles, nec inter protestantes admitti debent. *IUSTINIANVS* olim in *l. si. C. de Episc. & cler.* hanc prorogationem omnino admisit, *si quis, inquiriens, in conscribendo instrumento sese confessus fuerit, non usurum fori praescriptione propter sacerdotii praerogativam: sancimus, non licere ei aduersus sua pacta venire, & contrabentes decipere, cum regula sit iuris antiqui, omnes licentiam habere his, quae pro se indulta sunt, renunciare.* Pontificis philosophia, huic dispositioni contraria, non concludit, quia fori privilegium, quod collegiis, & sic singulis de collegio concessum est, hanc renunciationem non excludit, quod vel ex collegio ministrorum Principis evidens est. Huic concessum est privilegium fori, & tamen singulis non est interdictum, privilegio suo renunciare, praesertim cum haec renunciatio non vergat in praeiudicium totius collegii. *Conf. STEPHANI de iurisd. lib. 1. c. 22. n. 35. B. STRYK. de cautel. contr. sect. 1. C. 5. §. 19. in f. ZIEGLER. ad LANCELLOT. lib. III. tit. 1. §. 4. verb. pactionibus, LYNCK. ad tit. X. de foro compet. §. 3.*

Non vero a-
pud Catholi-
cos.

rum, aut alienarum possessionum k), quod tamen quidam restringunt ad res seculares, & quatenus negotiationem quandam quaestuariam continet l). Adeo vero iis interdicta esse dicitur, vt nequidem inde tanquam debitores conueniri queant, sed locatores repellantur a limine iudicii. m)

alienarum
possessionum
obligari ne-
queant.

I

§. XII.

§. XI. k) Per Nou. 123. C. 6. ibi: *conductores publicarum aut alienarum possessionum, & in fin. dict. c. cum etiam conductionem teloniorum aut cuiuslibet possessionis &c.*

l) Ita existimat PEREZ in Cod. tit. loc. cond. num. 6. his verbis: *quibus tamen ea sola rerum conductio prohibetur, quae ad negotiationem pertinet, non quae ad subsidia vitae est necessaria.* Similiter LAVTERBACH. ad tit. locati §. 6. restringit hanc prohibitionem ad conductionem rerum secularium, quo posito, res ecclesiasticas conducere non prohiberentur. Vtrum vero haec interpretatio menti Imperatoris conueniens sit, subdubito. Quarumlibet possessionum & sic etiam ecclesiasticarum rerum conductio clericis his verbis prohibetur, cum eo tempore inualuerit, vt Episcopi res ecclesiasticas, aliasque possessiones conducere, quod patribus rigidioribus offendiculo fuit. CHRYSOSTOMVS homil. LXXXVI. in Matth. XXVII. pag. 893. edit. Paris. hunc morem sequentibus reprobatur verbis: *Modo autem in procuratores, dispensatores, caupones reducti Episcopi sunt ob istarum rerum curam & sollicitudinem, cumque ipsos oporteat animarum habere curam vestrarum, hoc praetermisso, illa sollicitate curant, quae publicanis, quaestoribus atque villicis curanda sunt, de his quotidie cogitant & peruiligant.* Subiungit in sequentibus, quae officia loco villarum & domorum presbyteris curae esse debeant, simulque conqueritur de latis ecclesiarum possessionibus, quae his villicationibus clericos immergerent. At hunc morem clericorum refrenandum constituisse videtur IUSTINIANVS, ne possessionum quarumcunque conductionem susciperent.

Clerici ob
conductionem posses-
sionum secu-
larium in-
crepati.

m) Inducant hoc verba Nou. cit. 123. c. 6. f. vbi dispositum, vt conductionem teloniorum aut cuiuslibet possessionis eis credentes nullam **CONTRA ILLAS PERSONAS, QUIBUS CREDIDERINT, habeant actionem.** Ex quibus liquet, quod clerici ex conductione debitoris plane non obligentur.

Locatores
vero nullam

Quod hodie
fecus.

§. XII. Quamuis vero negari nequeat, conductiones fundorum, maxime magnorum reddituum, non adeo congruere cum vita & officio clericorum, utpote quibus a munere suo saepissime auocantur, dubito tamen, an haec IVSTINIANI prohibitio in eo rigore hodie recepta sit, ut si clerici de facto conductionem villarum latissimarum susceperint, inde haud obligentur locatoribus, maxime ad pensionem praeteritorum iam annorum soluendam n). Alia forsan quaestio est, an clerici con-

Etiam' ob
pensionem
annorum
praeterito-
rum.

§. XII. n) Harum quoque nomine IVSTINIANVM actionem denegasse docent verba *cit. Nouel. 123. c. 6.* ubi dicitur, quod qui conductionem crediderint clericis, si quod publico damnum contingat, hoc ex propriis facultatibus restituere compellantur. Quibus verbis illud potissimum intelligi videtur damnum, quod ex residuis pensionibus, quarum nomine in poenam creditoribus denegatur actio, publico quandoque euenire potest. Hunc rigorem hodie cessare statuit GROENEWEGEN *ad cit. Nouel.* quod modernorum clericorum sit diuersa conditio. Similis ratio est militum, quibus itidem in *l. 31. C. locat. cond.* interdicta est locatio praediorum, quae prohibitio tamen hodie cessat, obseruante HAHNIO *ad Wesenbec. tit. locati n. 2.* ob diuersum nostrorum militum statum. Quamuis vero adhuc hodie etiam expediat, clericos sacro potius officio, quam conductionibus praediorum inuigilare, tam stricte tamen a negotiationibus, commerciisque haud arcentur, ut locatori omnis denegari debeat actio, praesertim cum ius canonicum in tales negotiatores poenam variam ecclesiasticam statuerit, dicente DN. GRASS. *cit. dissert. inf. non* vero locatoribus actionem denegauerit, prout IVSTINIANVS disposuit. Imo iura clericorum magis ex iure canonico, & ordinat. ecclesiasticis, quam iure Iustiniano in praxi colligimus, ut proinde eo minus ad *Nou. 123. c. 6.* respiciendum esse videatur. In iure canonico autem conductiones praediorum prohibentur clericis, sed non denegatur actio locatoribus ratione pensionum residuarum. Simplex prohibitio occurrit in *c. 1. 2. Distinct. 83. c. 3. C. XXI. qu. 3.* Ita quoque in *concil. Arelat. II. c. 14.* non locatoribus, sed conductoribus clericis poena dicitur: *si quis clericus pecuniam dederit ad usuram,*

Quod hodie
tam stricte
non obserua-
tur.

Cum iura
cleri ex or-
din. eccles.
petenda
& iure cano-
nico, ubi loca-
toribus actio
non denega-
tur.

Sed condu-
ctoribus tan-

ductores huiusmodi fundorum, si in plures annos contractum prorogauerint, locationi huic stare, & ni steterint, ad interesse locatoribus teneantur? quod vix ausim affirmare, cum locatori imputandum sit, quod clerico tam amplissimas possessiones locauerit o). Imo si locator omni culpa vacaret, utpote si clericus conductori, qui in octo annos praedium insi-

I 2

gne

aut conductor alienae rei esse voluerit, aut turpis lucri gratia aliquod genus negotiationis exercuerit, depositus a clero a communione habeatur alienus. Similiter in c. 6. ne cler. vel monach. secul. negot. se immisceant. simpliciter clerici prohibentur a laicis firmas habere h. e. sub annuo censu vel pensione praedia conducta habere, sed locatori ius suum iam quaesitum non denegatur. Durum enim admodum est, denegare locatoribus actionem ratione residuarum pensionum, cum clerici potissimum delinquant, quod praedia aliena contra canones conducant, ne dicam, non absolute hodie clericos negotiationibus honestis intercludi, obseruante LYNCKERO. decis. 257. Conf. supra, cap. II. §. 21. lit. v. in not.

tum poena
dictatur.]

o) Non loquor de conductionibus praediorum, quae non ad eo magnam curam exigunt, quale lucrum nec clericis inuidendum: neque enim talis res agraria cum statu clericali pugnat, multominus *negotiationem* inuoluit. Colunt hodie clerici fundos parochiales, qui loco salarii ipsis assignantur, & ita cultura agrorum non simpliciter abhorret a vita clericorum. Diuersa est ratio, si conducunt praedia amplissima magnorum reddituum, id quod non potest eos ab officio, cui praefecti sunt, auocare, & omnino etiam a clericis nostris alienum esse debet. Accedit haec conductio propius quoque ad conductiones quaeftuarias, clericis nostris prohibitas, adeoque, meo quidem iudicio, Consistorio integrum erit, talem contractum rescindere, etiam ex officio, vel si ipse conductor ad mentem redeat, eum a contractu absolvere, ut prohibitio iuris ecclesiastici eo plenior habeat effectum, quod salus ecclesiae, quae suprema lex esse debet, postulat. Quod si locator eo ipso damnum aliquod sentiat, gratis illud ei deuorandum est, cum non debuisset talia praedia clerico locare. In contractibus enim obtinet regula, quod, *qui cum aliquo contra-*

Clerici me-
diocres fun-
dos conduce-
re possunt.

Ab ampliori
conductione
vero absol-
uuntur.

Nec locatori
interesse
praestatur.

bit,

gne conduxerat, succedit, aequum tamen est, & rationi iuris p) ecclesiastici conforme, vt ab illa conductione liberetur.

4) An inuentario non confecto, vltra vires hereditatis teneantur.

§. XIII. Quidam (IV) hoc quoque priuilegium clericis debitoribus indulgent, quod si vel maxime hereditatem absque beneficio inuentarii adeant, non tamen vltra vires hereditatis teneantur, tum quod in lege generaliter disponente non comprehendantur clerici, eorumque bona q); tum quod expediat, vt clerici in omnibus beneficio exemptionis ac libertatis fruantur, & in dubio pro illa respondendum sit r). Verum quamuis immunitas clericis debitoribus nullo modo inuidenda, sed magis defendenda sit, nullibi tamen ab hac necessitate exempti sunt, nequidem ipsa ecclesia heres instituta s): praesertim

hit, non debeat esse ignarus conditionis eius, cum quo contrahit l. 19. De de iure iur. & cum ita & locator & conductor in aequali culpa sint, culpa cum culpa compensari debet, vt locator interesse petere non possit, praesertim cum iudiciali sententia vterq; a locatione absoluat.

Clericus succedens conductioni stare non teneatur,

p) Etiam hic applicari potest vulgatum illud: *salus ecclesiae suprema lex esto*; quippe non leue ecclesia acciperet damnum, si heres clericus stare teneretur conductioni a defuncto contractae. Accedit, quod *lege* ab hoc contractu absoluat, qui quamuis in heredes transeat, tales tamen praesupponit, qui saluo statu suo ex legum permissione illos continuare possunt, quod de conductione magnorum praediorum, v. c. praefecturarum, dici non potest.

§. XIII. q) Hoc late defendit GERMAN. *de sacror. immunit. lib III. cap. 15. n. 100. sqq.*

r) Vti philosophatur ALEXANDER SPERELLVS *decis. for. eccles. 135. num. 122.*

Ecclesia an gaudeat priuilegio fisci?

s) Recte ita censent relati a TIRAQVELLO *de priuil. piar. caus. priu. 88.* & quamuis SPERELLVS *cit. l. num. 20.* contrarium inde defendat, quod ecclesia gaudeat priuilegio fisci; id tamen tantum *in quibusdam* nequitquam vero *generaliter*, admitti potest, cum priuilegia de casu ad casum non sint extendenda, & nequidem ipse fiscus quoad beneficium inuentarii priuilegio peculiari gaudeat, vt vel ex *l. 2. Cod. Theod. de bon. vacant.* liquet, quae in codice Iustin. nullibi abrogata est, & praeterea fiscus in dubio iure priuatorum gaudet.

tim cum clerici etiam iure communi in bonis patrimonialibus ligentur, nec ulterius eorum immunitas extendi debeat, quam quatenus haec per legem eis est indulta & determinata t).

§. XIV. Vltius (V) non desunt, qui clericis debitoribus hanc tribuunt praerogatiuam, vt libri mercatorum, quibus ex consuetudine vel constitutione prouinciali semiplena fides tribuitur u), non probent contra clericos, quod variis argumentis defendit FRANCISCVS NIGER CYPRIACVS x). Sed vel ex ipso iure canonico haec sententia refelli potest, y) Affirmatur.

I 3

&

t) Hanc sententiam ipse SPERELLVS l. cit. n. 21. recepit, ex hac ratione, quod clerici in hac causa non reperiantur specialiter priuilegiati, verum si rationes eius, quas *per tot. decisionem* pro immunitate clericorum adducit, accurato ponderentur examine, vix est, vt in hac sententia subsistere queat, quam tamen tot alii ab eo allegati defendunt, ni summam velit contradictionem committere. Inter Protestantes haec res eo minus dubia esse potest, quod *specificatio iurata* in plerisque locis surrogetur solenni inuentario, & inde sufficiat, si vel hanc edere queat. Vid. infra cap. IV. §. 20. in not. nup. 7. Sperellus sibi ipsi contrarius.

§. XIV. v) Quod late ostendit Dn. KLEIN. *dissert. de probat. semiplena, quae fit per libros mercat.*

x) In *controuers. sunt* 140. cuius fundamenta haec: (1) quod nulla sit secularis potestatis iurisdictio in personas ecclesiasticas, adeoque illius dispositio non valeat, quatenus clericos quoque stringere debeat: (2) quod ita cogherentur iudices ecclesiastici iudicare secundum leges seculares, quod non licet: quin potius (3) causae clericorum decidi debeant iure canonico, maxime in foro ecclesiastico; adeo vt nec consuetudo loci attendi debeat: cum (4) leges de effectu probationum disponentes, tantum stringant subditos, quorum numero exempti sunt clerici: (5) quod denique ALEXANDER vol. II. conf. 21. n. 5. & MASCARDVS sub voce *statuta*. CAPRA. concl. 15. n. 61. & 66. alique hanc sententiam teneant. Cur libris mercatorum nulla contra clericos adhibenda fides?

y) Pontifex in cap. 9. X. de *fid. instrum.* in f. euidenter ostendit, quod scripturis etiam fides aliqua conciliari possit, ex consuetudine patriae, & quod illa etiam contra clericos valeat, Scripturae ex consuetudine probant.

& praeterea omnes eius rationes petunt, id quod erat quaestionis, & principium, quare ab ipsis Dd. ecclesiae Romanae non admittuntur. z)

6) An exceptio non numeratae pecuniae illis perpetuo competit?

Clerici quae ciues legibus Principum tenentur.

§. XV. Simili ex errore (VI) indulgent Dd. a) clericis debitoribus hanc praerogatiuam, ut exceptionem non numeratae pecuniae possint in perpetuum opponere, b) si vel maxime

z) Equidem de clericis Protestantium nullum superest dubium, quin legibus Principum teneantur, eorum sint subditi, & secundum leges eorum, quae in clericorum personam quadrant, iudicari debeat: sed tamen, ut etiam CYRIACO satisfiat, falsa eius supposita paucis examinanda sunt. Omnia illius argumenta huc praecipue redeunt, quod clerici in omnibus a potestate exempti sint seculari. Ast haec merito negat PETRVS de MARCA lib. II. de Conc. S. & I. c. 7. ubi ita §. I. ratiocinatur: *aut de Titio mouetur quaestio sub e ratione, qua clericus est, aut sub ea, qua inter ciues recensetur. Si de clericorum gradibus, ordinibus, muneribus &c. eas disceptationes legibus Principum non subiacere putat, & illustrat, quod secundum principia, quibus imbutus fuit, adstruere debuit. Enim vero, pergit §. 8. quia clerici non tantum qua clerici, sed etiam qua ciues sunt, spectantur in republica, legibus principum tenentur, quam sententiam etiam hodie saniores Catholici amplectuntur: Sane in debitis, ut laici, ut ciues, considerantur & ita cum reliquis ciuibz aequali iure frui debent. Add. supra cap. I. §. 9. & in. not. lit. v.*

§. XV. a) Inter hos praecipuus est BLASIVS ALTIMARVS de nullit. sentent. part. 1. qu. 156. n. 7. sqq.

Ius Canoniceum leges ciuiles praesupponit.

b) De eo casu, si clericus debitor coram iudice ecclesiastico conuenitur, minus dubitat ALTIMARVS, ex hac forsan ratione, quod iudicia ecclesiastica non ligentur legibus secularibus. Et tamen ipsi Pontifices in suis decretalibus ubique prouocant ad ius commune, decisiones suas inde petunt, leges ciuiles allegant, controversias glossatorum, quamuis infelici plerumque conatu, decidunt, & ut binis verbis dicam, ius Romanum ipso facto approbant, agnoscuntque: quod si verum est, uti omnino est, reliqua iudicia eccle-

clesiastica inferiora, in *causis clericorum civilibus* eodem iure uti tenentur. Ipse Pontifex in *c. 8. X. de fid. instrum.* notanter ait: *Autoritate praesentium duximus statuendum, ut cum decretalis aliqua, de qua iudex merito dubitet, allegatur, si eadem IVRI COMMUNI sit consona, secundum eam non metuat iudicare, cum non tam ipsius, quam iuris communis autoritate procedere videatur. Verum si IVRI COMMUNI sit dissona, secundum ipsam non iudicet, sed superiorem consulat super ea.* Quin quod multis aliis locis Pontifex constituat, ut secundum legum vel canonum statuta negotia clericorum sint decidenda, *c. 1. X. de nou. oper. nunciat.* quia *ecclesia legum secularium non respuat famulatum c. 28. X. de priuil.* Cum ergo haec exceptio iuris communis sit, non dubium est, quin etiam ipsi Pontificii eam contra clericos, nullibi exceptos, admittere teneantur. Illud tantummodo superest dubium, an iure canonico circa hanc exceptionem mutatum sit ius civile? quod affirmat Dn. ZOLL. *tr. de except. non numer. pecun. th. 11. §. 1.* hoc effectu, ut si elapso biennio debitor contrarium ostendere queat, audiendus sit, quod etiam admittere videtur ALTIMARVS *cit. l. n. 8.* Fundamentum mutationis vnicum petunt ex *c. fin. X. de praescript.* quod nulla praescriptio sine *bona fide* procedat, quae tamen in creditore clerico, hac exceptione utente, deficere videtur, praesertim si debitor ostendere queat, sibi pecuniam non esse numeratam. Id quod si verum est, etiam inter Protestantes, & quibuscunque foris hoc obseruandum erit, quia iuxta *c. f. cit.* praescriptiones hodie ordinantur, quo ipso tamen clerici debitores nullo priuilegio amplius gaudent, quia eodem quoque iure utentur *laici debitores.* Cardo controuersiae vnice in eo consistit, utrum decisio *c. f. X. de praescription.* etiam pertineat ad actiones personales, illas scilicet, quibus quis non *rem alienam* acquirere satagit, sed *de suo* tantum debet? quod plurimi affirmant, plurimi negant, quos cateruatim in aciem produxit Dn. MENKE *diff. an requiratur bona fides in praescript. act. personal. th. 18. lit. a.* Ego negantium opinioni subscribo, cum *textus cit.* euidenter loquatur de praescriptione, quae *possessione rerum* innititur, cum quo etiam alii *textus iuris canonici* conueniunt, ut *cap. 4. 17. 19. in f. X. de praescri. c. 1. eod. in 6. c. 15. et 16. C. XVI. qu. 3.* In *c. 2. de reg. iur. in 6.* dicitur, *possessor m. f. vlllo tempore non praescribit*, quia possessor sciens se rem alienam possidere, quam sibi retinere intendit, non potest non in

Et ius civile etiam contra clericos valet.

An in exceptione non numeratae pecuniae ius civile mutatum?

Quod negatur.

xime per modum reconuentionis in foro seculari respondere cogantur;c) & vt in genere possint opponere contra leges & statuta

peccato haerere; quod secus est in creditore, qui ante interpellationem non est in mora soluendi, adeoque si debitor ipsum non interpellat, si non petit debitum, creditor in m. f. dicinequit, quod pluribus ostendunt Dn. MENCKE *cit. l.* Dn. COCCOI *diff. de finib. b. f. in praescript. de iur. canon. sect. 2.* aliique. Similis est ratio huius exceptionis, cui biennium praefinitum est, intra quod si debitor pecuniam non petit, iure suo cadit: reuera enim debitor hoc casu est instar *creditoris*, qui ab altero pecuniam, ex causa *mutui* promissam, secundum chirographum petere potest; alter autem, qui pecuniam soluere debet, nihil alieni possidet, sed *de suo* aliquid debet, de quo casu ius canonicum non disponit. De cetero, si praxin canonicam hodiernam intueor, haec sententia, quam haecenus adstruxi, non adeo praeiudicabit clerico debitori, qui si vel maxime ob praescriptionem hanc biennalem exceptione hac praeccluditur, & soluere forsitan cogitur: facili tamen negotio pecuniam vel condicere, vel executionem impedire potest. Paratius est remedium *denunciationis Evangelicae*, quod licet Protestantes agnoscere non possint, in foris tamen Catholicorum vsitatum est, nec deerunt rationes, quibus hoc modo fructu victoriae suae carere creditor cogatur, maxime quia cum *clerico debitore* ipsi res est, cuius iura vel patrimonium qui laedit, quasi sacrilegium committere dicitur, autore SPERELLO *decis. n. 94.* cum ipse dicatur *res spiritualis & in sorte Dei electus*, vt IDEM *decis. 123. n. 9.* cum LEVRENIO *de for. benef. p. III. qu. 176. n. 2.* censet, ex quibus patet, quod quaecunque demum sententia eligatur, clerici tamen debitores in foris Pontificiorum semper sint superiores.

Supereft vero denuncia-
tio euangelica.

Clerici ad materialia processus iure ciuili obligantur.

c) De eo magis dubitatum fuit inter canonistas, cum animaduertent, clericos per modum reconuentionis ad forumulare tractos, non posse fori illius leges declinare. ALTIMARVSCIT. *l. rem acu tetigisse existimans*, distinxit inter *ordinatoria litis & decisoria*, vel clarius inter *formalia processus*, & *materialia seu merita causae*. Illis quidem subiectos esse clericos concessit, nec negare potuit, cum aperti iuris sit, quemlibet litigatorem se componere debere ad ordinem

statuta locorum d); adeo vt si per legem provincialem exceptio *nullitatis* breuiori termino esset inclusa, illud clericis debitoribus non praeiudicaret, quin possint intra 30. annos hanc
 K exce-

ordinem & fatalia processus, in eo foro, vbi lis agitur, vsitata, quod etiam SPERELLVS *de for. eccles.* 10. n. 22. agnoscit. His vero solutos esse clericos arbitratur, & quidem *generaliter*, adeo vt nequidem ius commune iis applicari queat, quod tamen falsissimum esse, ex ipso iure canonico antea demonstratum fuit. Nec mutandam esse sententiam existimo, si vel maxime constitutiones speciales Principum supponamus, cum etiam his ligentur clerici, qua subditi & ciues, in causis secularibus, vt MARCA fatetur, & saniores Pontificii cum ipso, quod & GRATIANVS cognouisse videtur adducendo textus, qui huic sententiae fauent in c. 41. 45. C. II. qu. I. c. 9. & 15. *Dist. 63.* Iam suo tempore contra hanc exemptionem clericorum scripsit PETRVS DE FERRARIIS, qui anno 1400. vixit, in *pract. papin. in form. libell. pro act. confess.* §. plenam & omnimodam. In tantum, aiens, excreuit appetitus iurisdictionum, quod nedum laici, sed & sacerdotes & clerici sint tali morbo a vitio penitus infecti: Vides enim, quod ipse Papa, qui deberet, tanquam verus vicarius vestigia sequi lesu Christi, possidere & armata manu detinere nititur iurisdictionem in terris, ciuitatibus, & villis, & locis, quae sunt naturaliter & a mundi creatione & Christi ordinatione Imperii Romani. Imo ipse Papa in ipso Imperatore nititur superioritatem habere, quod ridiculum est dicere, atque abominabile audire. Loquor de constitutionibus prouincialibus, Cum his clericis etiam clerici in causis civilibus, tanquam subditi Principum, tam catholicorum, quam protestantium, subsunt. Alia forsitan est ratio statutorum oppidanorum, quae tantum stringunt ciues illius loci, non alios, vt ministros Principum, clericos &c. etiam inter Protestantes, quia non subsunt iurisdictioni statuentium, KLOCK. *de contrib.* C. 12. n. 90. ROSENTHAL. *de feud.* c. 7. concl. 47. n. 4. Adeoque potius secundum ius prouinciale diiudicandi, veluti si statutum circa successionem deuiaret iure prouinciali. Conf. Dn. LYNCKER. *de statut. ciuit. prouinc.* §. 16. p. 46.

Etiam illa per constitutiones speciales introducta.

Cum his clericis etiam ligentur.

d) ALTIMARVS cit. l. n. 9, ex principio antea reprobato, quod tamen friuolum est.

Quod negatur inprimis inter protestantes.

7) An sub ob-
stagio clerici
debitorum se
obligare que-
ant?

Altimarus
sibi contra-
dicit.

Consistoria
leges civiles
debent sequi.

Obstaggi de-
finitio.

Quomodo
differt a da-
tione obsidis.
Origo obsta-
gii.

exceptionem adhuc opponere e). Quae omnia tamen ex antea dictis facili negotio dilui possunt, nec de his inter protestantes vllum superest dubium f).

§. XVI. Forfan etiam (VII) in eo clericis debitoribus praerogatiua concedenda, vt quando se sub *obstagio* g) ad debitum soluendum obligarint, quale pactum adhuc hodie in Holsa-

e) Idem ALTIMARVS cit. l. n. 10. hanc conclusionem propugnat, sed parum cautus est dicendo, quod ita tollantur, quae *iuris communis* sunt, quo ipso concedit, clericos subesse iuri communi, quod antea incaute in quaestione de *exceptione non numeratae pecuniae* negauerat.

f) Nam Consistoria nostra dependent a Principe, eius leges sequuntur, nec alia iura clericis in *causis civilibus* applicanda esse sciunt, quam quae laicos stringunt. Vnde moto concursu clerici pari iure cum laicis fruuntur, quod praxis quotidiana docet. Add. supra c. II. §. 14.

§. XVI. g) Germanice vocatur das Einlager, estque nihil aliud, quam pactum moribus introductum, quo debitor promittit, si ad tempus constitutum non soluat, de se in certo loco sistendo, & inde non recedendo, donec conuentioni satisfactum fuerit. TABOR de obstagio c. II. in f. Est itaque pactum obstagii instar obligationis, qua quis semetipsum obsidem constituit, notante CANGIO in glossar. voce obstagium, cum obstagius in antiquis monumentis obsidem denotet, vt nec diffitetur SCHILTER. de iure obsidum. cap. XI. §. 2. Reperta est haec ratio se obligandi sub obstagio temporibus imperii turbidis, quibus quilibet sibi manu ius dicebat, & liberi homines se obstringebant, vt utar verbis SCHILTERI cit. loc. §. 3. non tantum pro se, sed & pro aliis, ad certum locum, & quidem in diuersorium publicum statim die se sistere, nec prius recedere, quam esset solutum, cui rei sua quaedam solennia adiecta. Sed & haec ritu magis militari, vel potius barbaro, vt necesse esset magnos fieri sumtus, & obstagiati ad commestationes & continuas belluaciones pacto obligarentur, & obstagiati in obstagio decedentes sepultura tamdiu priuarentur, donec solutum. Formulas antiquas obstagiorum IDEM adducit cit. l. in not. n. 6. Aliam consimilem

mitem habet *SCHATEN*, lib. *XI*, *annal. Paderbornens.* ad ann. 1230. Et formulae. *vbi* fideiussores ita cauerunt: *Item praenotato Abbati XII. dedimus fideiussores subnotatos, qui fide data promiserunt, quod si aliquis hominum nostrorum ipsum vel homines suos ad summam 20. marcarum vel infra laeserit, hoc commoniti infra 4. septimanas faciemus emendari, alioquin fideiussores nostri facta sibi commonitione Merseberg intrabunt, inde ante satisfactionem non exituri.* Et de ann. 1247. talem habet: quo si eadem compositio fuerit violata, nisi hoc infra mensem emendetur; ipsi moniti infra mensem *Susat* intrabunt, inde non recessuri, donec de violatione fuerit satisfactum. Antiquius adhuc exemplum occurrit apud *MADERVM* in antiquitt. *Brunsvicens.* p. 125. *vbi* verba diplomatis haec sunt. Haec est forma conventionis inter Dom. Ottonem inuictiss. Imper. & Theodoricum Marchionem Misnensem & Orientis. Praedictus Marchio Misniae fide data promisit & iuravit, quod domino Imperatori adsistet, & eum iuuabit, contra Papam Innocentium, contra Odagrium Regem Bohemiae, & Hermannum Landgrauium Thuringiae, & generaliter contra omnem hominem uiuentem, & quod nunquam eum deseret. Vt autem haec conuentio firmitus obseruetur, pro eo & cum ipso & de sua voluntate & mandato, similiter data fide promiserunt, iurauerunt nobiles & homines sui Geuerhardus de Quernuorde Comes, Burchardus de Mannisfelt Comes, & alii nobiles infeudati ac ministeriales *XXIV.*, quod, si aliquo modo, quod absit, Marchio Misniae, secundum quod promissum est, iuratum est, non obseruaret, omnes intrabunt *Brunsvick*, & inde nunquam recedent sine Domini Imperatoris licentia & voluntate. Insuper ad maiorem securitatem praedictae conventionis obseruandae filios Ministerialium suorum tredecim Marchio Misniae Domino Imperatori pro obsidibus dabit, scil. filium Geuerhardi de Zigibecke &c. & paucis interiectis: Ex alia parte Dominus Imperator Otto promisit fide data Theodor. Marchioni, quod sibi bonus & propitius Dominus abhinc in antea erit, & quod ei adsistet contra omnem hominem, & nunquam eum deserat &c. Et hoc pro eo & de eius voluntate & mandato promiserunt data fide iurauerunt, frater eius Henricus Palatinus Comes Rheni & Dapifer, & alii *VIII.* si forte, quod absit, ex parte Imperatoris non obseruaretur conuenientia, omnes isti, qui iurauerunt, ciuitatem Misniam intrabunt, nec inde recedent sine licentia Marchionis, excepto solo Dapifero, qui in hoc casu Goslarium intrabit, inde nunquam recessu-

Diploma de
anno 1212. ad-
ducitur.

Holsatia toleratur h), rigor eius contra hos sit suspendendus, & ita effectu careat, cum obstagia sint similia carceribus, a quibus clerici debitores sunt liberi i): adeo ut nequidem iis integrum

Alia formula.

cessurus, sine voluntate & licentia Marchionis. Actum apud Frankenfort. A. MCCXII. Formulam aliam ex actis Brunsvicensibus adducit TABOR *cit. l. V. in f.* es soll auch dem creditor i frey stehen, da er vermaynte seine Zahlung dadurch zu erzwingen, uns Bürgen in die Einleistung zu fordern, alsdenn wollen wir selbst schuldige Bürgen, sobald wir dessen angemahnet werden, uns darauf von Stund an ungesäumet nach der ersten Annahnung, ohn einige Ausflucht und Behelf, ein jeder selbst Leibs mit zweyen reißigen Pferden, und einem reißigen Knechte allhier in der Stadt Minden, in eine öffentliche, ehrliche, gemeine Herberge, dahin wir gefodert oder geweisset werden, zur Leistung begeben und einstellen, leisten und halten, daselbst ein recht adeliches ehrliches Einlager, so lieb uns unsere adeliche Ehre, Glimpff und Leumuth ist, scheiden oder weichen da nicht aus, Tages oder Nachtes, es seyn denn die Gebrechen oder Mängel, darum wir zum Enlager kommen, zu vorhin durch genugsame und vollkommene Bezahlung, Hauptsumma und Zinsen ganz und gar abgethan. Add. FALCKNER. *diff. de Obstagio cap. VII.*

Cuius obstagium per Rec. Imp. sublatum?

h) Ipsam constitutionem Holfaticam explicat TABOR *cit. l. c. 4. sqq.* Alias tam per *Rec. Imp. de anno 1577.* quam per speciales constitutiones Imperii hoc ius sublatum esse, exploratum est, nec sine ratione, cum ius *hoc manuale*, turbidis temporibus natum, statui reip. non satis accommodatum sit, ut mirandum certe sit, fuisse, qui illud iuri communi non refragari existimauerint, quos refellit SCHILTER *cit. l.*

Obstagio affinis est obligatio ad carceres.

i) Obligationem *sub Obstagio* respondere obligationi ad *arrestum*, vel *carceres*, plerique fatentur, cum *obsidum* ea sit conditio & ratio, ut eorum *detentio corporalis* in alium transferatur. Ita opinatur GAIL. *l. 2. de pac. publ. c. 2. n. 7. & II. FABER. in C. lib. 8. tit. 6. def. 7. CARZ. p. 2. C. 21. def. 1. n. 7. TABOR cit. l. c. 6. §. 8. STRAVCH. de obstagio, & affinibus iuribus cap. ult.* Vltterius procedit SCHILTER. *cit. l.* & quasi ius pignoris in obstagiatum transferri putat. Hoc evidens est, debitorem se sistere teneri in loco certo, unde recedere nequeat, antequam soluerit, id quod a personali arresto parum differt. Inde ratio dubitandi praegnans contra obstagia clericorum, quamvis maior inde redundet dubitatio, an se ad carceres obligare queant? de quo in *not. seq.*

grum esse videatur ad eos se obligare k). Verum quanquam plures rationes suadeant, tale priuilegium concedendum esse clericis debitoribus l), erubescimus tamen merito sine expressa lege hanc immunitatem iis concedere, cum tamdiu regulae insistendum sit, donec exceptio probetur, nec priuilegia fingenda, sed demonstranda. Accedit, quod nullibi clerici prohibeantur, *sub obstagio* se obligare, adeoque pactum hoc illos etiam stringere debeat m).

Affirmatur,
vbi obstagia
adhuc in usu.

K 3

§. XVII.

k) Obligationem *ad carceres* plane non admittit BACHOV. *ad Treutl. vol. II. disp. 28. th. 4. lit. f.* Eam vero defendit MYSINGER *centur. VI. obs. 51.* cuius sententiam quoque recepit B. STRYK. *de caut. contr. sect. II. c. 1. §. 39.* neque enim vlla potest ostendi turpitudine moralis, quae tali pacto insit, quod vel ex obligatione cambiali liquet, quae in effectum est obligatio ad carceres, quod fusius ostendit COLLER. *in process. executiu. P. 1. C. 6. n. 48. seqq.* An autem clerici se obligare ad carceres queant, vel inde dubium esse posset, quod tali obligatione iuri publico praeiudicium inferatur, quod non posset non perniciosum esse.

An illa ad-
mitti queat?

l) Nam (1) obstagia publico clericorum ministerio praeiudicant, quod interim omittere debent, quando se sistere tenentur: (2) famam quodammodo fugillant; vel ad minimum scandalum infigne clericus debitor in obstagio constitutus praebet, qui tamen debet esse irreprehensibilis: (3) cum in aliis immunitatem habeant, imprimis consultum foret, ut in eo, quod auctoritatem ministerii minuit, a sorte reliquorum debitorum essent exempti: unde & (4) satis prudenter obligationis cambialis rigor in Saxonia contra eos suspensus est. Aut ergo obstagia in totum clericis essent interdicenda, aut ad minimum omnis vigor quoad clericos illis adimendus.

Consultum
est clericis
obstagia pro-
hibere.

m) Accedit, quod *cambialis obligatio* clericis extra Saxoniam non sit remissa, quae reuera obligationem ad carceres continet, & nisi me omnia fallunt, vel *obligatio sub obstagio*, vel simile quid occurrit in c. 9. X. *de iureiur.* vbi species haec refertur: Abbas quidam creditori suo ex monachis obsides quosdam dederat, qui de obseruanda conuentione iuramentum praestiterant, *ut si ipsi deficerent, alii monachi*

Fundamen-
tum obstagi-
orum in iure
canonico.

Amthori iudicium de obligatione clericorum ad obstagia.

monachi loco eorum in obstagio reuerterentur, ut verba sunt ALEXANDRI III. ex quibus apparet, iam circa finem sec. XII. moris fuisse, obsides dare pro debito. Aliud exemplum occurrit in c. II. X. de *arbur.* unde liquet, in compromissis etiam obsides datos, ut arbitrium seruaretur. Quod si itaque obsides dare monachos creditoribus, hisque eos detinere, olim licuit, pactum obstagii non videtur absolute pugnare cum statu clericali. Illustrationis tantum gratia hoc argumentum adfero, cum etiam suo modo monachi sint & dicantur clerici, quamuis maior adhuc ratio dubitandi occurrat in clericis, curam animarum exercentibus. Interim ubi obstagia generaliter recepta, nec clericis interdicta sunt, a nexu hoc eos absolueri nequeo, id quod etiam testatur CHRISTOPH. HENRIC. AMTHOR. in tract. *iurid. de obstagio* p. 87. 88. cuius verba, quia quaestionem de obligatione clericorum ad obstagia solide enucleant, & ad praxin hodiernam in Holsatia faciunt, hic apponere lubet: *Facile*, inquit, *etiam de clericis nostris iudicium ferri potest, si quis ad obstagium eos cum effectu euocari posse fortasse dubitaret: id quod a nonnemine aliquando factum esse memini. Pro ratione afferebatur, quod animarum cura negotium sit longe grauissimum, cuius filum hoc modo abrumpere, res foret in conscientia vix excusabilis. Sed nescio, an satis recte se habeat conceptus, quo omnis animarum cura ad unicum aliquod indiuiduum adeo simpliciter restringitur: quin potius cauendum puto, ne religionis larua incaute hoc pacto perfidiae accommodetur. Subditi sunt clerici atque sacerdotes, uni imperanti, iisdem legibus, quibus & laici, ut vulgo vocantur, saltem apud nos Protestantes subiecti: ad quos proinde mores atque constitutiones generales haud minus quam ad coeteros spectant, quamdiu a communi regula excepti non inueniantur. Quid quod omnium turpissime in data fide deficeret, quem & doctrina & exemplo sinceritatem aliis inculcare decebat. Hinc & ipsum ius pontificium, quod tamen clero suo tantum non omnia indulget, in cap. 9. X. de iureiur. monachis & abbati cuidam Tremonensi obstagii promissae seruationem iniungit, interdicto illis ecclesiae ingressu, usque dum creditoribus satisfecissent. Neque obiici potest, quod caput illud de eo tantum casu accipiendum sit, ubi quis ad obstagium accedente sacramenti religione se obligauerat; cum si abstrahas a somniis iuris canonici, iustum naturale doceat, iuramentum reuera non operari ultra id, quod iam antea in obligatione extiterat: & quod inde sequatur, conuentionem*

§. XVII. Quae cum ita sint, facile liquet, non posse alienationem rei fieri in clericum, sine praeiudicio creditoris aliquo n); adeo, ut si dolo debitoris illa facta fuerit, iudicii mutandi gratia, eo nomine teneatur ad interesse actione *in factum*, de qua in *tit. de alienat. iud. mutand. causa* agitur.

In clericum alienari nequit.

§. XVIII.

nem per se validam subsistere etiam sine iuramento. His adde, quod sacerdote ad obstagium euocato, alia supersint media ecclesiae, publicoque coetui prospiciendi. Quid enim si sacerdoti cum diuturno morbo coluctandum esset? Quid si vacante ecclesia annus, quem gratiae vocant, viduis concedendus? Respondes, vicinorum templorum ministris iniungendum, ut statis diebus, ac necessitate exigente diuina officia administrarent, conciones vero interea ministerii cuidam candidato committendas esse &c. Ergo eadem remedia circa obstagii casum adhibenda erunt, sumtibus ex salario euocati, quem solum culpa hic arguere licet, collatis. Quamvis autem haec omnia in thesi clara sint, fateor tamen, quod casum in hunc diem obuium nullum habuerim, ubi sacerdotem in obstagio positum sciam; licet in Holsatia nostra clerici pariter ac laici obstagialem clausulam contractibus quotidie adiiciant, sine qua fidem vix semper essent inuenturi. Animaduerti potius magistratum de aliis remediis circumspicere, quibus sacerdotum creditoribus satisfaciat: quo & spectat bonorum annotatio, salariique annuorum reddituum retentio; relicta sacerdoti, non nisi tantilla eorum parte, ex qua vitam sustentare possit. Conf. BRUNNEM. I. E. lib. II. c. 15. §. 33. ibique STRYK. Quod institutum, cum & sacerdoti, & ecclesiae, & creditoribus tolerabile sit, haud improbandum duco, modo posteriores in eo acquiescere velint. Add. RHEYER. dissert. de singulis quibusd. obstagii iuribus.

§. XVII. n) Non quidem ideo, quod clerici inter potentiores referantur *ratione fori*, uti putat BERLICH. 296. num 30. cum forum nullam inferat potentiam, quamvis dignitas ecclesiastica & praelaturae eam inferre possint, ut rectius censent TVSCHIVS in concl. 463. n. 14. & PHILIPPI ad decis. elect. saxon. decis. 40. obs. 2. n. 32. sqq. sed potius, quod durior conditio aduersarii fieri possit propter forum, aliaque privilegia, quibus clerici gaudent. Quamvis enim in rebus immobilibus forum non mutetur, cum clerici etiam in foro rei sitae conueniri possint, mutatur tamen alienantis forum *domicilii*, quo etiam reales instituti possunt.

Re in clericum alienata creditori praeiudicatur.

Quid iuris si
debitor mo-
nachus fa-
ctus?

§. XVIII. Imo illud quoque in confesso est, debitoris ingressum in religionem non carere fraude & praeiudicio creditorum, cum monachi ita *per indirectum* semet ipsos eximant ab executione iudicis secularis, & impediant, ne contra eos secundum rigorem iuris procedi queat o).

Clerici bona
propria oppi-
gnorare pos-
sunt,

§. XIX. Restat, ut videamus, quousque debitores clerici bona sua obligare queant, & qua ratione executio contra eos fiat. Prius quod concernit, in confesso sane est, eos patrimonium proprium nexui hypothecae subiicere posse, imo & illud quoque exploratum est, eosdem bona ecclesiastica, quae talia, nullo modo creditoribus obligare posse, utpote quae non sunt sub eorum arbitrio, sed potius iis tantum ad usum concessa, & omnis alienatio interdicta. Diuersa tamen quaestio est, annon fructus beneficiorum suorum hypothecae subiicere possint, ut ex eis creditoribus satisfieri queat? quod affirmandum esse arbitror p). Et licet canonistae in diuersas hic abeant

Et fructus be-
nificiorum
suorum.

Debitor mo-
nasterium in-
grediens ab
aere alieno
non libera-
tur,

§. XVIII. o) Cespitant & disputant magnopere canonistae, an debitor per ingressum religionis liberetur aere alieno? Quidam aiunt, quidam negant, quidam distinguunt, prout docet CYRIACVS *controu. for. 86. num. 35*. Hoc sane expeditum est, si bona sufficientia debitor habeat, unde solui creditoribus possit, eos non liberari aere alieno. His deficientibus, superest quaestio, an personaliter teneantur? quod aegre admittunt Doctores ecclesiae Romanae, cum seculo mortuus sit, & in eo statu collocatus monachus, ut creditoribus non amplius respondere teneatur. Ita vero pessimi quique debitores asylum nequitiae suae in monasteriis inuenire possent. A quibusdam etiam hoc in dubium vocatur, an iudaeus baptizatus liberetur aere alieno? quod vel inde affirmatum esse animaduerto, quod nouus homo fiat. Sed haec ratio admodum ridicula est, cum spiritualis mutatio personae non producat nouum hominem moraliter & ciuilitate consideratum, adeoque omnes obligationes merito subsistere debeant, quod plenius illustrat CYRIACVS *cit. controu. 86*.

Multo minus
iudaeus ba-
ptizatus.

Clerici redi-
tus futuros

§. XIX. p) Equidem Panormitanus abbas NICOLAUS de

TVDE-

abeant sententias, ex iis tamen principiis id faciunt q), quae nec hodie inter eos applausum inueniunt.

L

§. XX.

TVDESCHIS in *cap. peruenit 2. X. de fideiuss. num. 12.* existimat, clericum obligare quae non posse obligare redditus futuros sui beneficii, nisi contraxerit pro utilitate ecclesiae; illud tamen alii restringunt ad eum casum, ubi fructus sui beneficii ita obligauit, ut ipse postea egere debeat, quia, aiunt, *fructus beneficiorum debent deferuire ipsi clerico, ut habeat causam deferuendi ecclesiae in diuinis*, ut ait ADDITIONATOR in not. [ad *Panormitan. cit. c.* Verum sicuti posterior sententia praesupponit casum, quo clerici ita sunt obaerati, ut soluendo non sint, & ita an habeant beneficium competentiae? in disceptationem veniat, quam hic intactam relinquo, *cap. sq. §. 6. sqq.* referuans; ita in eo casu, quo adhuc soluendo est, quo egere non debet, nullam video rationem, cur redditus suorum beneficiorum non possit oppignorare, cum eosdem possit consumere, alienare, eorumque dominus sit. Sicuti enim vasallo haud prohibitum est, fructus feudi, qui allodiales sunt, nexui hypothecae subiicere, ut ut ipsum feudum oppignorare nequeat; ita eadem ratione clericis non interdictum erit fructus suorum beneficiorum obligare, ut ut fundum ipsum ecclesiasticum oppignorare nequeant. Accedit, quod secundum *c. 2. X. de fideiuss.* clerici debitores iubeantur de redditibus beneficiorum suorum exsoluere, & quod hoc non facto creditores in eos immiti queant. Atque ita recte existimauit KLOCK. *tom. 1. consil. 35. num. 232.* ubi ait: Also können auch die fünf Herrn Canonici, und deren capitularen, da keine mehr dazumalen in residentia gewesen, nicht mehr als commoditatem, & facultatem percipiendi fructus praebendarum, & ecclesiasticorum beneficiorum, Zeit ihres Lebens, instar usufructuariorum, quibus assimilantur, wohl verkauffen, versetzen, und darauf ein Stück Geldes zu ihrem Unterhalt erborgen.

aeque ut vasallus.

q) De eo enim canonistae magnopere disceptarunt, utrum clerici sint proprietarii fructuum & reddituum, ut libere de iis disponere possint? Argumenta & sententias disceptantium referunt ZIEGLERVS de dote eccl. *c. XI. §. 32.* SARPIVS dans son traite des benefices *art. 52.* NONIVS ACOSTA de priuil. cred. *reg. 2. ampl. 4. n. 44.* DVA-

An de redditibus licite disponant?

RENVS

Creditores in
fructus im-
mitti pos-
sunt.

§. XX. Effectus huius oppignorationis est, vt creditores immitti r) possint in redditus horum fundorum, vt ex illis satisfactionem suam impetrent, quae immissio tamen diutius non durat,

Cum bona
ecclesiastica
patrimoni-
um paupe-
rum dicantur.

RENVS *de SS. eccles. minist. lib. II. c. 4.* FRANCISCUS GALLVS *de fructibus disp. 37. art. I. n. 5. seqq.* ALEXANDER SPERELLVS *decis. for. eccles. 82. n. 5. seqq.* FRANCISCUS SARMIENTO *de reddit. eccles. p. II. c. I. seqq.* GRAN-ANIETTO *in catena iurium ad c. 2. de testam. num. 2. seqq.* Prolixum admodum foret argumenta eorum examinare velle, quare sufficere credidi, si venas huius controuersiae aperirem. Existimarunt patres, ecclesiastica bona esse *patrimonium pauperum*, & in horum subsidium primordialiter constituta, quorum sententias collegere THOMASS. *de vet. & nou. eccl. discipl. P. III. lib. 3. c. 26. seqq.* & LAVNOIVS *de cura ecclesiae pro miseris & pauperibus*. Inde statuerunt, (1) illos tantum clericos ex penu ecclesiae esse sustentandos, quibus omnia alia bona propria non suppetunt *c. 6. C. I. qu. 2.* (2) clericos redditus eorum non vltius suos facere posse, quam ad vitae necessitatem, adeoque liberam circa eos dispositionem non habere. Sed postquam bonorum ecclesiasticorum ratio immutata, & clericis titulo beneficii vel praebendae assignata fuere, hae rationes dubitandi cessarunt, nec vllum praeceptum extat diuinum, quod proprietati horum fructuum resistat, & quod dispositionem de his fructibus adimat clericis, vt nec diffitetur NONIVS AGOSTA *cit. l. n. 55.* quod optime quoque vrget & plenius demonstrat SARPVS *cit. l. Conf. KLOCK. cit. l. n. 240. seqq.* Hoc tamen restringendum esse arbitror ad redditus praediorum, seu praebendarum: Indecens enim & honestati clericorum haud conueniens foret oppignoratio reddituum, qui ex *nummo confessionario* aliisque *iuribus stolae* prouenirent, sicuti horum locatio merito reprobatur a BRVNNEM. *lib. II. iur. eccl. cap. 15. n. 8.*

Hodie tamen
ad licebit.

Exceptis iuribus stolae.

Fructus feudi
oppignorari
queunt.

§. XX. r) Id quod in feudis, quibus assimilantur quodammodo beneficia ecclesiastica, vsu venire solet; quamuis autem nec substantia feudi oppignorari queat, fructus tamen, qui allodialium iure censentur, licite pignorantur, & in eos creditores immittuntur. KOHL. *de seruit. feudal. P. I. n. 77. seqq.* B. STRYK. *de caut. contr. sect. II. c. 4. §. 13.*

durat, quam quatenus viuit ille, cui bona ecclesiae per modum *beneficii* sunt assignata, vel quod consultius est, interim Aut illi sequestrari possunt fructus s), vt creditoribus ex sequestro *questrantur*, & iis satisfiat.

§. XXI. Quae cum ita se habeant, clerico debitori non videtur *Fundus ecclesiasticus in hoc pacto possidendum concedere possit, vt instar pignoris in compensationem debiti certo tempore possideret t)*; quia hoc *compensationem debiti traditi potest.* pacto non tam ipse fundus ecclesiasticus pignoris nexui obligatus est, quam fructus eius.

L 2

§. XXII.

s) Hoc in similibus casibus admittit ius canonicum *c. 2. X. de Creditores dol. & contumac.* & praeterea eo magis suadendum, cum ita praecau- *immis de di-* ueatur, ne quid a creditoribus auaris in praeiudicium ecclesiae fiat, *lapidatione* qui admodum suspecti sunt de dilapidatione bonorum, cum nihil *suspecti sunt.* magis intendant, quam redditus quomodocunque corradere, & in suos vsus applicare.

§. XXI. t) Tale pactum fundatum est in *l. 39. D. de pign. act.* Cum clericus Clerico debitori autem talem conuentionem permissam esse, patet *praedia loca-* vel inde: tum quod fructus praediorum ecclesiasticorum oppignora- *re possit.* re possit, id quod non alium effectum habere potest, quam vt etiam eos percipere queat, si debitum non soluatur; tum etiam, quod locatio horum praediorum ei non sit interdicta, quae in effectu sub tali pacto latitare videtur; *arg. l. 14. C. de usur.* tum denique, quod usufructuario hoc quoque permissum sit per *§. 1. inf. l. de usu & habit.* Accedit hoc, quod vasallus etiam infcio domino creditori feudum *Et idem va-* in antichresin hanc concedere, vel fructus in solutum dare possit, *sallo permis-* *KOHL. de seruit. feud. P. 1. n. 70. & 77.* praesertim cum nullum inde *sum sit.* praeiudicium domino contingat. *STRYK. de Cautel. contr. sect. II. c. 4.* §. 14. Ceterum sicuti extincto vasallo absque liberis, creditorum ius quoque statim expirat, cum resoluatur ius dantis; *l. 31. D. de Quo effectu pignor.* ita quoque mortuo clerico debitore statim huiusmodi fundi ecclesiastici in antichresin temporariam dati reuertuntur ad ecclesiam, & successori restituendi sunt.

Executio
contra cleri-
cum debito-
rem quomo-
do fiat?

§. XXII. Denique etiam illud inde liquet, si vel maxime nulla hypotheca creditori in redditus praebendae assignata est, condemnato tamen clerico debitore executionem fieri posse in fructus & redditus beneficiorum v) ecclesiasticorum, vel etiam

Debita ex re-
ditibus sol-
uenda.

§. XXII. v) Per c. 2. X. de fideiuss. ibi. si vero ad vestram iussionem non egerint, vos autoritate apostolica freti, de eorum redditibus praescripta debita faciatis appellatione remota R. solui, & damna, quae idem R. propter hoc pertulerit, resarciri, aut procuratori eius praedictos redditus assignetis, tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta. Quod in c. 3. X. eod. confirmatur, ubi pontifex in f. iubet delegato, ut redditus clerici debitoris in debitorum solutione conuertat, quousque fuerit debitoribus satisfactum. Conf. COLER. de process. execut. P. II. c. 3. num. 276. PANORMITANVS in cap. 10. X. de testam. num. 27. addit, quod alioquin clerici non inuenirent, qui sibi crederent, & sic essent quasi iudaei inter Christianos, cum tamen probant omnes, quod saepe opus est, ab illis mutuare.

Quod alii
non nisi sub
distinctione
admittunt.

Barbare quidem, at vere dictum. Equidem ipse cit. l. distinguit, utrum clericus debita contraxerit pro sua sustentatione, ut se aleret, an vero pro alia necessitate, ut pro reparandis aedibus propriis. Illo casu putat de fructibus beneficii satisfaciendum esse creditoribus, non vero hoc, cum debeant fructus dispensari ad eum usum, ad quem fuerunt instituti, adeo ut si contrarium fiat, talis dispensatio reuocetur. Sed haec distinctio admodum friuola est, & eo magis repro-

Quae tamen
reprobatur.

banda, quod crediderit Abbas Panormitanus, clericos libere dispo- nere non posse de redditibus beneficiorum suorum, cuius contra- rium iam supra deductum est. Adhuc absurdior vero est responsio eius ad cit. c. 2. X. de fideiuss. quo non disponi putat de redditibus bene- ficii, sed patrimonii: cum tamen, si c. 3. X. eod. in f. consulisset, ex- presse pontifex disponat, quod de fructibus beneficii creditori satis-

Et ad obstan-
tem textum
respondetur.

fieri debeat. Nec obstat, quod in cit. cap. 2. simul delegatis iniun- gatur, ut clericos debitores contumaces ab officio & beneficio su- spendere debeant; hoc enim, ut recte animaduertit GONZALEZ ad cit. cap. 2. n. 5. intelligendum, postquam fideiussori satisfactum fuerit. Accedit, quod in cit. c. 3. indistincte disponatur de redditibus benefi-

iam in eorum salaria x).

§. XXIII. Supereft, vt videamus de *clerico debitore defuncto*. An successor
Habet vero hic vel successorem singularem, vel vniuersalem. clerici de-
Ille est *successor in officio*, qui regulariter non tenetur ad debita functi debita
antecefforis sui soluenda, nisi sint contracta pro necessitate soluere tene-
ecclesiae y).

L 3

§. XXIV.

cii in debitorum solutionem conuertendis, cum alioquin pontifex
in decisione sua prius inquirere debuisset, in quem finem debitum
tale fuisset contractum, cuius disquisitionem tamen plane omittit.
Hoc tamen facilius admitti potest, executionem non tam facile in
reditus ecclesiasticos esse faciendam, sed tunc potissimum, si alia bo-
na deficiant: cum regulariter executio in stipendia demum fiat in
subsidiu *l. 4. C. de execut. rei iud. l. 40. D. de rei iud. CARPZ. p. 1. C. 29.*
def. 32. BERLICH. P. 1. concl. 74. n. 33. beneficia autem clericis dentur in
stipendium, & mercedem seruitii & laboris *c. f. de rescript. in 6.* Nec
denique illi audiendi sunt, qui existimant dictos textus loqui de *spe-*
ciali concessione pontificis, extra quam executio in fructus canonica-
les fieri nequeat: Pontifex enim reuera secundum principia iuris
communis philosophatur, & qui hanc sententiam fouent, in illa
peruersa haeresi haerent, clericos non esse dominos reddituum, quod
tamen falsum esse, agnoscunt GRANNANIETTO *ad cit. cap. 2. n. 6.* &
BARBOSA *eod. n. 19.* Soluitur ex
reditibus in
casu defici-
entium bo-
norum.

x) Vid. MARTINI *ad process. Saxon. tit. 29. §. 5. n. 34.* cum ge-
neraliter executio etiam in salarium fieri possit CARPZ. *cit. l. BERLICH.* Executio in
d. l. vnde etiam in subsidium arrestum salario imponi potest, quip- salaria fieri
pe quod est executionis species CARPZ. cit. l. in f. potest.

§. XXIII. y) Potissimum hoc vsu venire solet in clericis dignita-
te ecclesiastica instructis, quales sunt Archiepiscopi, Episcopi, Ab-
bates, Praepositi &c, qui cum iure quodam eminentiori bona ec-
clesiastica administrent, saepe etiam pro eorum necessitate debita
contrahere tenentur, a successore in officio soluenda, quia pro ne-
cessitate ecclesiae facta sunt, quam iure successionis hic accipit. Huc
respexit Pontifex ALEXANDER III. in *c. 1. X. de solut.* vbi ita: *Sicut*
filius debita patris soluere tenetur, ita praelatus sui praedecessoris pro
ecclesiae Ratio iuris
canon. relici-
tur.

Et alia suppe-
ditatur.

Quae debita
sint necessa-
ria.

Versio in rem
ecclesiae pro-
bari debet.

ecclesiae necessitate contracta. Decisio ipsa satis proba est, sed argu-
mentandi ratio improba, & non toleranda, quicquid canonistae pro
eius saluatione corradant, & coaceruent. A successore vniuersali ad
singularem non valet consequentia, nec filius debita patris soluere
tenetur, nisi heres eius sit; at successor singularis in officio sacro
non fit heres antecessoris, ergo ex hoc fonte *ratio decidendi* desumi
nequit, sed potius ex eo, quod in ecclesiae vtilitatem & necessita-
tem debitum contractum sit, & sic ipsa ecclesia obligata esse cense-
atur. Huc pertinet, (1) si debitum contractum est pro necessaria
praelaturae vel dioeceseos defensione, vt si in alimenta praesidiariorum
militum expensae factae: KLOCR. *de contribut. cap. VIII. n. 64.* (2)
si praelatus mutuam accepit pecuniam, pro sua, suorumque necessa-
ria sustentatione, quod ecclesia teneatur alere suum praelatum RE-
DOANVS *de reb. eccl. alien. qu. 4.* GOEDDEN. *Consil. 36. n. 1.* BAR-
BOSA *ad cit. c. 1. n. 3.* Verum hoc cum grano salis accipiendum ar-
bitror, vt de eo tantum intelligi debeat casu, si praelatus forsan tem-
pore belli, aut alicuius necessitatis publicae fructus beneficii sui non
potuit percipere, sed debita pro sua sustentatione contrahere coa-
ctus fuit: sunt enim praelatis, clericisque assignati certi redditus, qui-
bus contenti esse debent; alioquin enim quilibet successor in offi-
cio teneretur soluere debita antecessoris, quae vt plurimum pro
commodiore sustentatione facta sunt; imo daretur praelatis occasio,
successorem admodum grauandi, dum lautius viueret, ac pro ratio-
ne reddituum viuere debeat. Ceterum quod SVRDVS *consil. 333. n.*
33. existimat sufficere, debita esse contracta pro *utilitate ecclesiae*, et-
iamsi non probetur in rem ecclesiae versa esse, admodum dubium
est, cum non possit dici debitum *pro necessitate ecclesiae* contractum,
nisi de versione in vtilitatem Episcopatus aut praelaturae constet, nec
credi debeat chirographo, in quo forsan hic praetextus expressus
est, cum successor singulari tali confessione praeiudicium nullum
creari possit, quod facile fieri posset, vbi cuiuscunque confessioni
statim credi deberet; proinde ante omnia talis versio probanda est
c. 1. X. de depos. GRATIANVS discept. for. tom. 1. cap. 94. n. 46. Sunt
homines ad vitia & mandacia proni, simulant, dissimulant & quae-
uis audent, si egent & mutuam pecuniam appetunt. Quam facile
ergo praelatus induci posset, vt confiteretur, se pecuniam pro neces-
sitate ecclesiae suscepisse, quam in luxum & ingluuiem forsan imsum-
sit, Add. infra *cap. IV. §. vlt. litt. zz.*

§. XXIV. Successores vniuersales ad debita soluenda adstrin- Incumbit id
gi, extra dubium est, adeoque cum *salarium deferuitum & fru-* successori
ctus promeriti ad hereditatem spectent, debita clerici debitoris vniuersali.
exinde quoque sunt soluenda z), & arrestum iis imponi potest.

§. XXV. Grauior dubitatio est de *anni gratiae* rediti- An ex rediti-
bus, an & quatenus ex eis debita defuncti clerici solui debeant? bus anni gra-
Vbi animaduerto duplicem esse anni gratiae rationem; quan- tiae?
doque enim in *compensationem annorum carentiae*, vt vocant,
defuncti heredibus indulgetur: quandoque tantum liberis &
viduae iure plane speciali. Illo casu eo magis ex his reditibus
soluendum est alienum, quo magis hi anni gratiae, vt vo-
cantur, deferuitis accedunt a). Hoc casu vero si liberi & vi-
dua

§. XXIV. z) Ratio *anni deferuiti* variat maxime in *ecclesiis* seu Ratio anni
capitulis cathedralibus, de quo plenius & solide Dn. BOEHMER in *dis-* deferuiti,
sert. de anno deferuito. Sic in quibusdam capitulis receptum, vt si
canonicus post festum Margarethae, vel vigiliam S. Iacobi aut Mau-
ritii mortuus est, fructus integri anni heredibus debeantur, vnde
quoque aes alienum inde soluendum. STYPMANN. *de salar. cleric.*
c. XI. n. 34. sqq. RAVCHBAR. *P. 1. qu. 25. n. 22.* adeoque moto con-
cursu super debitoris clerici bonis, ad massam bonorum referri de-
beat. CARPZ. *lib. 1. iurisp. consistor. def. 180.* Et cum defectus inuenta-
rii ecclesiastici ad aes alienum spectet, inde quoque supplendum erit.
CARPZ. *cit. l. def. 181.*

§. XXV. a) Tales consuetudines Capitulorum passim reperiri ex Annus gra-
perientia testatur. NICOLAUS GARZIAS *P. XI. de benef. c. n. n. 138.* tiae heredi-
prouocat ad decisionem rotae, ibique iudices censuisse ait: *fructus* bus debetur.
primi anni post obitum beneficiati deberi eius heredibus, praesupposita
consuetudine, quod beneficiati primo anno non percipiant fructus be-
neficiorum, sed eorum solutio differatur post eorum obitum. Consue-
tudinem hanc ideo introductam esse dicunt, vt *provideri possit*
de his, quae ad sepulturam sunt necessaria, quam plerumque ob ino-
piam defuncti negligunt, cum magno ordinis ecclesiastici dedecore. Quod
si ergo canonicus per biennium, quo residentiam incepit, carere fru-
ctibus tenetur, aequum sane est, vt etiam reditus bienniales he-
redibus

Quod in gratiam defuncti prouisum.

Hic mos antiquissimus est.

Et ad soluendum aes alienum potissimum spectat.

Aliud est, ubi vidua ex iure speciali annum gratiae percipit.

redibus eius assignentur, in compensationem eorum annorum, quibus carere debuit. Vnde quoque in dubio omnes heredes ad horum annorum reditus, admittendi, nec aliter quoque, quam si heredes defuncti facti fuerint. Haec enim prouisio potissimum in gratiam defuncti facta est, tum, ut reditus, quibus in vita carere debuit, cum iis, qui post mortem soluuntur, compensentur; tum etiam ut debita eius inde soluantur. Imo, ni me omnia fallunt, inde primario consuetudo haec in obseruantiam deducta videtur. Eo ipso enim, quo anni quidam in gratiam defuncti heredibus assignati sunt, simul quoque inualuit, ut successor eius in beneficio interim per illud tempus carere debuerit, cui hoc non adeo fraudi est, quippe qui post mortem suam eandem gratiam sperare potest. Et hunc morem antiquissimum esse, docet diploma apud SCHATEN. *in annal. Paderborn. Lib. IX. ad ann. 1192.* ubi COELESTINVS Papa canonicis hoc ius confert: *videlicet, ut quilibet inter vos decedens frater a die decessionis suae, usque ad annum, stipendium suum habeat ad expendendum aliquid causapietatis, vel ad excipiendum se, si forte obligatus sit debitis.* Porro IDEM lib. XI. *annal. Paderborn. ad ann. 1292.* refert, OTTONEM Episcopum Paderbornensem constituisse, ut *annus gratiae* ad persolueda debita canonicis indulgeretur. IDEM *ad ann. 1295.* narrat, OTTONEM annum gratiae, fructuumque sacerdoti ad biennium ab obitu permississe. Similiter ex Chronico Herbipolensi refert WEHNER, *in pract. obseru. voce Gnaden-Jahr.* Bischoff Heinrich Episcopus Herbipolensis trigesimus hat mit seinem Dom-Capitul eine neue Satzung und Ordnung gemacht, daß hinfort einem jedern Chor-Herrn, es sey zum Dom auf dem Berge, oder zum neuen Münster, nach seinem Tode, die gefall und einkommen seiner Pfründ, ein ganz Jahr nachfolgen solle, damit ob einer in seinem Leben Schulden gemacht, und die unbezahlt hinter ihm gelassen, daß die Gläubiger desto stattlicher bezahlet, und seinem Ehehalten, und Dienstgesinde der Lied-Lohn entrichtet werden möchte. Und ist dieselbe Ordnung angericht Anno 1163. und von derselben Zeit bis auf diese Stunde gehalten auch soll folgend Jahr, das Gnaden-Jahr genannt werden. Ex his, quae de origine anni gratiae dicta sunt, perspicuum est, reditus eius potissimum ad solutionem aeris alieni impendendos esse, adeoque defuncti heredeseorum participes fieri non posse, si hereditatem defuncti repudiauerint. Non nego tamen esse quaedam capitula, ubi tantum viduae debetur annus

dua non sunt defuncti heredes, aeris alieni necessitas ex his redditibus illis quoque non incumbit b).

M

§. XXVI.

nus gratiae, non *iure hereditario*, sed *iure speciali*, sed illa sine dubio a pristino more ex ignorantia eorum, quae a maioribus constituta sunt, desciverunt. Quodsi *speciali pacto* viduae prospectum est, ut illa ad annum vel biennium redditus canonicales post mortem canonici percipiat, conclamatum est, alium huius anni gratiae tunc esse finem, nec amplius soluendis debitis defuncti inferuire, qualem casum suppeditat Ill. Dn. LYNCKER. *resp. 42. ubi num. 19.* haec addit: Weniger, daß die Schulden sie daran behindern mögen, sondern die Erben dafür Sorge zu tragen; und die anni deserti denenselben unterworfen sind, welche wenn sie schon sammt der ganzen Erbschaft durch die Schuld absorbiret werden, und nicht einmahl hinreichen sollten, nichts destoweniger die Wittwe ihren annum gratiae nicht allein, wie die Erben die annos desertos, erhält, sondern auch denselben unangefochten zu genießten hat, und folglich auch ihren Erben, daran weder Abbruch, noch Hinderung verursachen kan, wenn des defuncti Vermögen zur Tilgung dessen Schulden nicht hinreichend ist. Ad-
dit annum gratiae deberi ex redditibus capituli, quod sicuti ad sol-
uendum aes alienum defuncti canonici non obligatur, ita similiter
quoque viduam, cui annus gratiae debetur, ad illud soluendum non
teneri. Admitti hoc potest, si subsistamus in ea specie, quam vir Il-
lustris praesupponit, ubi speciali pacto viduae erat prospectum: alio-
quin enim, licet annus gratiae debeatur ex redditibus capituli, inde
tamen non sequitur, quod aes alienum ex his solui non debeat, pro-
ut ex dictis liquet.

Qui ex redi-
tibus capituli
debetur.

b) In ecclesiis parochialibus Protestantium eiusmodi annus gra-
tiae receptus est in solatium viduae & liberorum, adeoque ab eo, de
quo haftenus dictum est, prorsus differt. Hic enim in plerisque locis
viduae liberisque defuncti, non vero quibuscunque heredibus de-
betur ex *iure speciali*, seu *privilegio*, cuius consequens est, aes alie-
num de eo exsoluendum non esse, aut pro aere alieno defuncti cle-
rici sequestrandum vel arrestandum, CARPZ. *l. 1. iurispr. consistor.*
def. 223. § 99. adeoque debetur viduae, etiamsi vel maxime repudiet
por-

Quaeratio
anni gratiae
apud prote-
stantes.

Ecclesia suc-
cedens solue-
re quoque
tenetur.

§. XXVI. Denique quamuis alias ecclesia ad aes alie-
num defuncti clerici soluendum non teneatur, aliud tamen
sine dubio dicendum est, si ei succedit c).

CAPVT IV.

De clerico debitore, non soluendo existente.

§. I.

Transitio.

QVae *capite anteced.* congesta, ita comparata sunt, vt
quidem etiam locum habere possint, si vel maxime
clericus debitor non sit soluendo; quia vero specia-
lia quaedam d) iis Dd. solent indulgere eo in casu, si
non sunt soluendo, aut vbi concursus mouetur, conueniens
esse duxi, haec iura speciali capite nunc examinare.

§. II.

portionem statutariam, & illatum repetat. *CARPZ. cit. l. def. 242. FIN-
CKELTHAVS de iur. patron. c. VI. n. 94.* Similiter liberis etiam compe-
tit, si vel maxime repudiauerint hereditatem paternam, *CARPZ. cit.
l. def. 225.* quod vel inde conspicuum est, quia in multis locis viduae
annus gratiae debetur, in quibus tamen ex statuto ipsi nulla successio
competit.

Clerico de-
functo succe-
dit ecclesia.

§. XXVI. c) Hoc iure communi iam prouisum est, vt ecclesia
defuncto clerico sine heredibus, succedat. *l. 20. C. de Episc. & cler.*
CARPZ. lib. III. iurispr. consistor. def. 9. Equidem alias fiscus in bona
vacantia succedit; sed quia ecclesia speciem separatam cuiusdam
reipubl. prae se fert, quam nec penitus deposuit inter Protestantes,
fiscum suum quoque habet, & ita non fiscus secularis, sed ecclesia-
sticus succedit. Quocunque vero nomine hanc acquisitionem vo-
cemus, titulus tamen, quo ecclesia haec bona acquirit, est *uniuer-
salis*, & ita ad soluendum aes alienum obligatur.

Clerici di-
gnitate pecu-
liari gau-
dent,

C. IV. §. I. d) Idque ex dignitate singulari, qua clerici gau-
dent, quae etiam merito iis debetur. Plura alia in honorem ministerii
sunt introducta, quae singulis non competunt. Adeo hanc clerico-
rum

§. II. Quando itaque episcopi aut praelati grauissimo aeris alieni onere premuntur, hanc a pontifice impetrare solent gratiam, vt *fructus beneficiorum vacantium*, quae de iure aliis conferre possunt, ad annum vel ultra sibi *reseruare* queant e), cuius praxeos monumenta antiqua passim extant f).

Praelatorum
obaeratorum
recursus ad
pontificem.

M 2

§. III.

rum praerogatiuam extulit INNOCENTIVS III. in c. 6. de maior. & obed. vt asserat, quod illis omnis terra caput inclinet, & assurgere debeat, adeoque merito prospiciendum, ne si ad incitas redigantur, in vituperium ministerii defectum in rebus temporalibus patiantur, vt ait rursus Pontifex in c. 9. X. de renunc. De paupertate cleri inferioris grauitur conqueritur HIERONIMVS in c. 23. §. 5. D. 93. ostenditque, quod haec in despectum ministerii cedat. Mendicat, inquit, infelix clericus in plateis & ciuili operi mancipatus publicam a quolibet deposcit alimoniam. Et quidem EX EO despicitur cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus iuste putatur ad hanc ignominiam deuenisse. Inde omnino aequum est, vt in casu inopiae extremae iis quomodocunque succurratur. Cum enim iis noua priuilegia concedere non liceat, & quaestiones consilii a iuris consideratione probe secerni debeant, potissimum examinandum hoc cap. est, in quantum de iure iis concessum sit.

§. II. e) Huius beneficii fit mentio in c. 32. X. de V. S. quod HONORIUS III. seculo XIII. Tullensi Episcopi concesserat, quod quidam nimis restringere conabantur: inde pontifex ita: *Tua nos fraternitas intimaui, quod cum tibi pro releuatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, vt fructus beneficiorum, quae interim in dioecesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere, quidam Apostolicae gratiae priuilegium &c.* Similiter BONIFACIVS VIII. eius mentionem facit in c. 10. de rescript. in 6. quo ostendit, quod specialiter fructus certo vsui destinati eo priuilegio non contineantur. Si propter tua debita soluenda, ait, *fructus beneficiorum primi anni, quae in tua vacabunt dioecesi, tibi usque ad quinquennium de speciali gratia concedimus &c.*

Quando fructus beneficiorum debitorum dari coeperint.

f) Exemplum illustre habet BROWERVS lib. XVI. annal. Treuirens. ad ann. 1243. vbi INNOCENTIVS IV. ARNOLDO Archiepiscopo Treuirensi eam gratiam indulsit, his verbis: *Promerente tuae deuotionis* Exempla concessorum reddituum.
promti.

Qui illis re-
ditus ex be-
neficiis va-
cantibus con-
cedere potest.

§. III. Quodius eo magis libere Pontifex olim exercuit, quod liberam beneficiorum collationem sibi vindicauisset g), & consequenter, sicuti ipsemet de beneficiis pro lubitu disponebat, sibi non raro ad aliquod tempus reservabat h); ita

Solent hi ad
certum tan-
tum tempus
permitti.

promittunt, qua & fidei puritate constantis te singularem nouimus inter deuotos Romanae ecclesiae reputari, dignum fore prouidimus, ut te speciali praerogatiua fauoris & gratiae prosequentes, petitionibus tuis, quantum cum Deo possumus, fauorabiliter annuimus, simul ex parte tua fuit coram nobis propositum, cum mens tuae reditus propter guerrarum discrimina sint adeo diminuti, ut sufficere nequeant ad sustinenda onera, quae incumbunt pro defensione tuae ecclesiae, ac etiam ecclesiasticae libertatis: nos deuotionis tuae precibus benignum imperientes assensum, autoritate praesentium tibi indulgemus, ut beneficia ecclesiastica, quae electionis tuae tempore obtinebas, illis duntaxat exceptis, quae mandato nostro aliis sunt collata, retinere libere valeas, usque ad nostrae beneplacitum voluntatis. Alias pontifex ad certum tempus restringere solet hanc gratiam, ARNOLDO autem illimitatam concessit, quod singulare est. Anno 1246. teste MATTHAEO PARISIENSI in histor. Anglic. p. 606. Cantuariensi similis gratia, sed ad septennium restricta, concessa est, ut ipse, ita inquit MATTHAEVS, per septennium, & non ultra omnium beneficiorum ecclesiasticorum, quae deinceps in ciuitate, dioecesi & prouincia Cantuariensi vacabunt, prouentus, usque ad decem millia marcarum summam reservare possit. Causa illius in dicto diplomate traditur, quod ecclesia Cantuariensis adeo grandi fuerit debitorum onere praegravata, quod vix posset ab ipsis absque sedis Apostolicae prouidentia liberari. Praetextus, an vera fuerit causa? incertum est: Ipse PARISIENSIS fucum fecisse pontificem credit, cum non constiterit ecclesiam Cantuariensem alieno aere nimis grauata fuisse. Ipse HENRICVS III. aegre hoc tulit, & O quam multi formes, exclamauit, sunt laquei venantium, ad subditorum simplicitatem decipiendam!

§. III. g) De hac vid. CONRING. de constit. Episcop. per German. §. 49. sqq. & §. 76.

Papa reditus
vacantes sibi
ipso reservat.

h) CLEMENS V. anno 1305. sibi ipsi per biennium omnes prouentus de primo vacantibus in Anglia appropriauit, referente THO-

ita quoque hanc facultatem, *reditus primi a ni* ex vacantibus beneficiis percipiendi, ad certum tempus episcopis conferre poterat.

§. IV. Equidem Pontifici per *Concordata nationis Germanicae* libera dispositio circa beneficia ecclesiastica per Germaniam adempta est i), adeoque ei integrum non esse videtur, fructus primi anni pro necessitatibus ecclesiae Romanae sibi reseruare k). Verum quin episcopis aliisque per Germaniam constitutis praelatis tales reservationes in casu *inopiae gravissimae* concedere possit, nullus dubito, quia tali concessione concordatis nullum fit praeiudicium, sed libera collatio episcopis relinquitur, & tantummodo fructus primi anni pro sol-

Etiam in Germania, non obstantibus concordatis.

M 3

uendis

MASSINO P. III. de vet. & nou. eccl. discipl. lib. II. c. 58. §. 4. non alia ex ratione, quam quod viderit Episcopos per Angliam sub praetextu aeris alieni, & necessitatum suarum talia appetere. Eundem morem imitatus est IOANNES XXII. simulque in c. n. extrau. comm. de praebend. declaravit, quomodo talis reservatio intelligi debeat, quam ad certum tempus fecit pro *necessitatibus ecclesiae Romanae*. Hae reservationes aliquid simile cum *annatis* habuere, sed cum illis non sunt confundendae, quia alium fontem, modum, finemque habent, quod obiter noto.

§. IV. i) Vid. CONRING. d. I. §. 84.

k) Equidem in *concordatis nationis Germanicae* quidam casus iuxta c. 13. extrau. comm. de praebend. Pontifici reservati sunt, in quibus pontifex disponere, & beneficia reservata conferre potest. Similiter collatio beneficiorum suo modo pontifici reservata est, quae in mensibus papalibus scil. vacant; sed huiusmodi reservatio tantummodo *collationem & provisionem* respicit, minime vero illam *extraordina-riam reservationem fructuum primi anni* pro necessitatibus ecclesiae Romanae. Constat enim concordata haec facta fuisse vnice in hunc finem, vt pontifici libera provisio, quam sibi contra praxin antiquam vindicauerat, restringeretur, & praeterea determinaretur, quantum lucri ex beneficiis noviter collatis percipere debeat, quorsum vnice pertinent *annatae*, praeter quas nihil sibi iuris in beneficia Germanica

Quid pontifici post concordata liceat.

Idem principi-
bus prote-
stantibus li-
cet.

uendis debitis episcopis referuantur l), quamuis variis ex ra-
tionibus haec reservationes in effectum deduci non possint m).
Ceterum etiam principibus protestantibus has reservationes
pro publicis necessitatibus grauissimis concedendas esse, cre-
derem n).

§. V.

nica vindicare potest. Iam autem cum illis has *extraordinarias* re-
seruationes nihil commune habere antea dixi. Quamuis vero ponti-
fex non raro contra haec concordata quaedam attentauerit, Germani
tamen se firmissimum in iis habere Palladium semper existimarunt, &
Caesares in capitulationibus suis fidem dederunt, promiseruntque, se
eo allaboraturos esse, vt illis firmissime staretur. Vid. *capitul. IOSE-
PHI art. XVIII. & CAROLI VI. art. XIV.*

Ius conferen-
di liberum il-
li ademtum.

l) Quippe pontifici tantum ius libere conferendi beneficia ad-
emtum, & quidem in fauorem ordinariorum collatorum, qui per
Germaniam constituti sunt, in quorum praeiudicium haec detor-
queri non debent.

Capitula re-
seruationes
impedire va-
lent.

m) Constringuntur Episcopi per capitulationes in capitulis Ger-
maniae, quibus vt plurimum huiusmodi reservationibus obuiam itur.
Quod si tamen cum *consensu capituli* hanc gratiam a pontifice in casu
grauissimae inopiae impetrassent, ea facilius vti possent.

Quo titulo
Protestantes
sibi redditus
eccles. appli-
cent.

n) Quod ex *concordatis nationis Germanicae* contra pontificem
adductum est, principibus protestantibus non obstat, quippe qui iis
non ligantur. Non hic prouoco ad titulum iuris episcopalis aut pa-
palis, quem principibus nostris communis protestantium Dd. schola
tribuit, quia meliori, quam hoc fucato titulo iura sacra exercent, vid.
supra c. II. §. 10. Sufficit titulus *superioritatis territorialis*, cuius circa
sacra adhaeret, & sicuti vi huius illis integrum est, bona ecclesiastica
secularizare, & redditus inde redactos in *necessitates publicas* in casu
summae reipublicae inopiae conuertere, in quantum instrumenti pa-
cis dispositio huic non resistit; ita multo magis reservatio fructuum
primi, vel *plurium annorum* ex praediis ecclesiasticis illis integra
erit, cum etiam ecclesiae in casu *publicae calamitatis* reipublicae cala-
mitatibus succurrere debeant. Conf. KLOCK. *de contribut. c. XII, n. 212.*
seqq. Vid. *supra cap. I. §. 4. p. 10.*

§. V. Ceterum clericis in genere in iure canonico o) *An clericis beneficium generale concessum esse aiunt, vi cuius, si non habent, unde creditoribus satisfaciant, nec capi, aut in carcerem duci, aut excommunicari, aliterue molestari debeant; ut tamen cautionem idoneam praestent de soluendo debito, si ad pinguiorem fortunam deuenerint.* beneficium competentiae concessum?

§. VI. Hoc beneficium, de quo GREGORIUS IX. *in cap. Quidam illud affirmant. 3. X. de solut.* disposuisse creditur, reuera est pomum Eridos inter eruditos. Quidam enim, & quidem fere plerique existimant, in eo clericis datum esse *beneficium competentiae p)*, vi cuius

§. V. o) Beneficium hoc, de quo tantopere canonistae gloriantur, extare volunt in *c. 3. X. de solut.* De cuius mente, ut eo euidentius constet, verba pontificis referre lubet. Odoardus clericus proposuit, quod cum P. clericus, D. laicus, & quidam alii ipsum coram officiali Archidiaconi Remens. super quibusdam debitis conuenissent, idem in eum recognoscentem huiusmodi debita, sed propter rerum inopiam soluere non valentem, excommunicationis sententiam promulgauit: Et infra. Mandamus, quatenus si constiterit, quod praedictus O. in totum vel pro parte non possit soluere debita supra dicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam deuenerit, debita praedicta persoluat. In hoc textu Qui in hoc se scil. inuenisse existimant, unde clericis obaeratis ingens solatium cap. commentati fuerint. adferri possit, adeoque prolixis commentariis eum exornant GONZALEZ, BARBOSA, GRAN-ANIETTO, FAGNANVS, alique, ut veteranos non tangam. Plerique sine iudicio alios exseribunt, & confidenter plura supponunt, quae in hoc textu non reperiuntur.

§. VI. p) Hoc ex *cit. textu* colligunt GONZALEZ, BARBOSA, ceterique interpretes, quos BARBOSA & GRAN-ANIETTO allegarunt. Vnde affirmantes sententiae suae rationes perant. Speciatim vero se hoc priuilegium in *cit. textu* deprehendisse credunt NICOLAUS de GRASSIS *de effectibus clericatus. effect. VII.* COVARRVVIAS *lib. II. variar. resolut. c. 1.* alique plures, quos magno numero allegant canonistae, qui tamen probationem ex ipso textu non depromunt, sed aliunde eam arcessunt. Forfan in eam ideo secesserunt opinionem, quod pontifex rescribat, clericum non soluendo existentem excom-

cuius si ad inopiam redacti sunt, necessaria iis relinquenda sunt alimenta, & duntaxat in tantum, in quantum facere possunt, executio facienda est.

Alii textum
de cessione
intelligunt.

§. VII. Alii negant, beneficium competentiae in adducto textu clericis esse concessum, sed illum tantummodo de *beneficio cessionis bonorum* q) intelligi debere, hoc effectu, ut clerici nulla, nec excommunicationis, nec carceris molestia affici debeant, id quod ex subiecta clausula de cautione praestanda concludunt.

Alii vero nihil inibi clericis concessum credunt.

§. VIII. Alii denique, nihil solidi ex hoc textu concludi posse, omnesque eorum conatus esse irritos iudicant, qui vel beneficium *cessionis* vel *competentiae* ex eo elicere conantur r), quod

excommunicari non posse, sed tantum adstringendum esse, ut cautionem idoneam praestet de soluendis debitis, si ad pinguiores fortunam peruenierit. Nullo modo itaque eum molestandum esse crediderunt; alioquin enim, si pontifex ODOARTVM noluisse *beneficio competentiae* frui, sine dubio mandasset, ut iuxta c. 2. X. de fideiuss. executio in redditus beneficii fieret.

Sententia
Glossae.

§. VII. q) Hanc sententiam GLOSSA ad *cit. text.* amplexa est, crediditque, clericum ODOARDVM paratum fuisse cedere bonis, sed ab Archidiacono ad illud beneficium non fuisse admissum, quam sententiam nouissime approbavit B. STRYK in *not. ad ius eccl. Brunnem. lib. II. c. 15. §. 33.* Equidem GONZALEZ. ad *cit. text. num. 6.* hanc improbat interpretationem, ex ea ratione, quod non tantum cessionis mentio in textu non fiat, sed etiam, quod si GREGORIUS intendisset, clericum bonis cedere debere, etiam decreuisset, ante relaxationem excommunicationis ipsum ODOARDVM etiam prius bonis cedere debere. Sed non inepte dici posset, textum cum omnibus circumstantiis non referri, plura esse truncata; adeoque rationem latere, quare ODOARDVM Archidiaconus ad beneficium hoc admittere noluerit, nec necesse fuisse, ut adderet, ante relaxationem ipsum cedere debere, quippe ad cessionem paratus fuit, nec de eo dubium aliquod superesse poterat.

Lauterbachii
interpretatio.

§. VIII. r) Ita opinatur LAUTERBACH. *diff. de benef. competent.*

quod neutrius beneficii pontifex mentionem iniiciat, sed aliunde satis mens pontificis in *cit. textu* colligi queat.

§. IX. Et si dicendum, quod res est, facilius erit, oleum ex pumice extorquere, quam vllum clericis priuilegium ex hoc textu tribuere. Nihil iuris singularis in eo clericis assignatur. Quod pro debito in casu inopiae excommunicari nequeant, iuris communis est, & in laicis quoque obtinet s). De cetero minime in textu dicitur, quod clerici pro debito non possint
N capi,

Quod quod
que verius
est.
Explicatur
textus.

tent. §. 33. aitque: quae fuerit mens Pontificis ad certum casum rescribentis, ex ipsis d. cap. verbis perspicue satis cognoscitur. Nimirum clericum nec ob confessa debita excommunicari posse, & excommunicationis sententiam illo casu, de quo rescribit Pontifex, a iudice latam, praestita cautione de solutione, si ad pinguiorem peruenerit fortunam, facienda, statim esse rescindendam. Quod autem voluerit clericis certum priuilegium concedere ac determinare, in quantum clerici conueniri aut condemnari possint, de illo ne syllaba quidem ibidem inuenitur,

§. IX. s) Hoc clarissime liquet ex c. 5. X. de usur. vbi Pontifex generaliter ita censuit: *illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent vlla poena mulclari, cum eos nota paupertatis euidenter excuset.* In eo ergo peccauerat Archidiaconus Remensis, quod ODOARDVM, soluendo non existentem, excommunicauerat, adeoque sententia non valebat. Nec inde, quod Pontifex asserit, *si constituerit &c.* arguendum est, inopiam debitoris clerici nondum probatam fuisse; rescribit enim Pontifex ODOARDO supplicanti, & iuxta ipsius narrata conditionate respondet, quemadmodum omnia rescripta sub hac clausula: *si preces veritate nitantur*, intelligi debent. Illi vero prorsus a veritate aberrant, qui ideo nullam fuisse excommunicationem putant, quod ab Archidiacono esset decreta, vtpote cui regulariter *ius excommunicandi* denegatum est; nam ipse contextus ostendit, Pontificem hac de causa excommunicationem relaxandam esse, haud indicasse, sed potius aliunde fundamentum decidendi petiisse. Et quin etiam Archidiaconi per immemoriam praescriptionem *ius excommunicandi* acquirere possint, inter plura alia, quae GONZALEZ. ad *cit. cap.* adducit, etiam liquet

Ob deficientes facultates nemo excommunicatur.

An Archidiacono excommunicare liceat.

capi, aut alia molestia adfici t). Et si vel maxime id ipsum pontifex supposuisset, nihil aliud, quam commune beneficium ODOARDO applicuisset, *cessionis* scilicet *bonorum*, quod rursus laicis quoque debetur. Multo minus *beneficii competentiae* vlllo modo mentio fit, cuius certe pontifex in praesenti casu haud oblitus fuisset, si clericis illud indulgere voluisset. Quin potius etiam tunc, si pro parte soluere haud possit, excommunicationem relaxandam esse censet, simulque innuit, eum ad soluendum adigendum esse, si pro parte soluere queat u). Nec quod sub cautione idonea dimittendus sit, vllum beneficium habet, quin magis grauat debitorem clericum, cum alioquin nequi-

ex diplomate notabili apud SCHATEN. in *annal. Paderborn. lib. XI. ad annum 1263.*, quo Archidiaconis quoque haec facultas corroborata est. Praeterea quoque illis haud assentiendum, qui volunt, *excommunicationem* in dicto casu valorem habuisse, ideo quod Pontifex praeceperit, relaxandum esse, quod fieri haud potuisset, nisi excommunicatio vinculum habuisset. Notum enim est, saepius in iure canonico illa *relaxari* dici, quae vires non habent & nulla sunt, prout in materia de iureiurando huius praedicti abusus quoque occurrit.

Ab excommunicatione ad incarcerationem non valet consequentia.

t) Et tamen hoc ex textu eruit GRAN-ANIETTO *ad cit. c. 3. n. 1.* ideo: *quicumque ob debita non debet excommunicari, ille quoque nec incarcerari potest.* Verum consequentiae ratio laborat. Nec laici, qui soluendo non existunt, excommunicari possunt, & tamen nemo negabit, eosdem capi & incarcerari posse, si priuilegio *cessionis bonorum* uti nequeant. Deinde *excommunicatio* in eiusmodi debitore omnino caret effectu; non incarceration, qua merito coercentur, qui sua culpa bonis labuntur.

Non fuit Papae intentio clericis beneficij competentiae tribuere.

u) Nunquam a Potifice omittitur occasio, qua clericis noua indulgere potest priuilegia, sed nec hic, nec alibi *beneficii competentiae* mentionem facit. Sane in *C. 2. & 3. X. de fideiuss.* rursus occasionem habuisset, illud eis tribuendi, si voluisset. Simpliciter vero disposuit, quod redditus beneficiorum in solutionem debitorum conuertendi, non autem, quod tantum contra eos facienda sit executio, in quantum facere possint; quod addi debuisset, si ea fuisset mens Pontificis.

Recta

nequidem hi, qui bonis cesserunt, ad cautionem adstringantur; sed tantum hi, qui vel rescriptum moratorium impetrauerunt

N 2

Recta ratio & bonae interpretationis regulae suadent, ut *regulae* tamdiu sit standum, donec probetur *exceptio*, quam legislator expresse addere debet, cum non praesumatur. Et tamen GONZALEZ *ad cap. 2. X. de fideiuss. num. 10.* ita Pontificem ex praconcepta opinione intelligendum esse contendit. *Nec obstat*, ait, *primum argumentum difficultatis, quia non negamus, cum capiantur fructus beneficii ex causa indicati, prius congruam portionem clerico esse assignandam, ita ut ultra quam facere possit, non condemnatur.* Sed hoc non est interpretari textus iuris, sed vim eis facere. Prouocat quidem *ad c. 3. X. de solut.* verum id ipsum est, de quo litigatur, an in hoc textu singulare ius clericis datum sit? Cur enim Pontifex duos hic casus supposuisset; (1) quando in totum, (2) quando pro parte debitum solui non possit, si beneficium competentiae eis indulgere voluisset? si *in totum* debitum solui nequit, nihil habet, quod ei ad necessaria vitae alimenta relinqui possit: neque enim omnes clerici statim praebendati sunt, plures ordinantur ad titulum *patrimonii*, quod tamen variis casibus ita atteri, & extenuari potest, ut debita ipsum patrimonium superent; ita ut apud Pontificios facile casus existere possit, quo *in totum* debitum solui nequeat. Si pro parte solui nequit, necessario praesupponi debet, eorum patrimonium *pro parte* solutioni debitorum sufficere, adeoque Pontificem indigitare, ut *pro parte* etiam solutio debiti fiat. Dicis forsan, intentio Pontificis fuit, ut etiam eo casu ad soluenda debita clericus cogi nequeat, si tantum pro parte exsoluere non possit, ut bona potius retineat, unde viuere queat. Verum si id intendisset Papa, clarius absque dubio locutus fuisset, imo nec illud cupere potuit, cum contingere valeat, ut qui *pro parte* soluere nequit, plus retineat, quam beneficium competentiae requirit. Fac clericum in bonis habere decem millia thalerorum, & debere ultra duodecim millia, sane pro parte soluere potest; Verum si hic ab omni solutione debiti esset immunis praestandus, plus retineret, quam beneficium competentiae desiderat, & locupletaretur cum insigni creditorum detrimento, qualis interpretatio, aequitati plane aduersa, admitteri nequit.

uerunt x), vel illi, qui beneficio competentiae utebantur, quamuis ab his nulla cautio fideiussoria, sed nuda repromissio desiderabatur y).

**Affirmanti-
um caeterae
rationes.**

§. X. Ne vero hoc solo textu uti videantur, ad alias etiam iuris rationes sententiae huius propugnatores confugiant. Aiunt z) milites coelestis militiae aequiparari terrestribus a); & quemadmodum militibus beneficium competen-
tia

**Vnde ius ca-
non. decisio-
nem suam
lauferit.**

x) Per l. 4. de precib. Imper. offer. ubi Imp. ita: *uniuersa rescripta, quae in debitorum causis super praestandis dilationibus promulgantur, non aliter valeant, nisi fideiussio idonea super debiti solutione praebetur.* Si quid diuinare valeo, puto, Pontificem ex hoc textu suam decisionem formasse, praesertim cum etiam idoneam cautionem desideret, ita ut non sufficiat nuda promissio, ut ipse GONZALEZ num. 2. obseruat.

**Quae cautio
in c. 3. X. de
solut. exigat-
ur.**

y) De marito, qui non est soluendo, hoc traditur in l. vn. §. 7. C. de R. V. A. his verbis: *cautione videlicet ab eo exponenda, quod si ad meliorem fortunam peruenerit, etiam quod minus persoluit, hoc restituere procuret.* Sub cautione autem non intelligi satisfactionem, patet tum ex l. 3. C. de verb. & rer. signif. tum etiam speciatim in materia de beneficio competentiae ex l. 63. §. 4. pro soc. ex qua liquet, nudam promissionem sufficere. Quae cum ita sint, apertum est, Pontificem ad hanc cautionem, quae beneficium competentiae desiderat, respicere haud potuisse, quin potius quoad beneficium cessio-
nis, quod ODOARDO denegare noluit, singulare quid constituisse, quod alias de iure civili non erat necessarium, sed ab illis tantum praestandum, qui rescriptum moratorium impetrauerunt.

**Clerici mili-
tes coelestis
militiae.**

§ X. 2) GLOSSA ad l. 6. pr. D. de re iudic. hoc argumento utitur, quam ut idolum, plerique adorarunt. Ait: *Quid in militiae coelestis militibus? Respondetur, idem multo magis, cum per eos summi Numinis veniam speremus.* Inde cateruatim quoque in hanc sententiam iuerunt canonistae, & hoc argumentum ad illustrandum c. 3. X. de solut. adhibuere. Vid. GRAN-ANIETTO ad c. cit. 3. §. 2. FAGNANVS ad cit. text. n. 19. VVIESTNER, instit. iur. canon. ad cit. tit. n. 21. sqq. HENRIC. CANISIUS in comm. ad cit. c. 3. n. 1. GONZALEZ, ad cit. text. n. 14.

a) Vid. c. 19. C. 23. qu. 8. C. 1. X. de cleric. aegrot.

tiae tribuitur, ne deserant militiam; ita multo magis hoc privilegium coelestibus militibus competere debere, ne a diuinis ministeriis se abstineant, & in ordinis opprobrium teneantur mendicare.

§. XI. Sed hoc argumentum insigni laborat vitio. Qui- Quae refu-
tantur. cunque in vno vel altero comparantur, non plane iidem sunt censendi, nec iisdem debent *ubique* gaudere iuribus. Praeterea beneficium competentiae est ius singulare, quod interpretationem extensiuam non admittit, nec ad alias extendi potest personas, quam quibus leges id indulsere b). Suadent hae rationes, aequum esse, vt clerici hoc iure fruantur, minime vero probant, illis tale ius datum fuisse.

§. XII. Interim, quod ratio iuris efficere non potuit, id Ex consuetu-
dine clerici
benef. com-
petentiae ha-
bent. vsus constituit, propagauit, corroborauit, cuius magna in ambiguis quaestionibus decidendis est auctoritas c). Postquam enim fere ad vnum omnes interpretes in *c. 3. X. de solut.* clericis beneficium competentiae indultum esse existimarunt, haec opinio tam altas in praxi egit radices, vt etiam in foris protestantium recepta, & vsu frequentiore approbata sit d);

N 3

ita

§. XI. b) Optime ENENCKEL. *de priuil. lib. II. c. 4. n. 42.* hac de Privilegia
militum ad
clericos male
extenduntur. argumentandi ratione ratiocinatur, & *illorum*, inquit, *audaciam nunquam ego excusauero*, qui saepe non ita magna ratione moti, privilegia omnia, etiam quae considerate & determinate maxime circumscripserunt Principes. ex vno genere in aliud diuersum transferunt: & quo loco ipsi Principes, difficiliore se plerumque exhibere solent, hi adeo sunt faciles & benigni, vt paucis versibus & pagellis res maximi ponderis & momenti praestare posse praesumant. Tales sunt v. c. qui militum privilegia ad clericos, ad scholares, & aduocatos &c. transferre solent. Equidem militibus multa Imperatores, & magna privilegia dederunt: sed & sua clericis, sua aduocatis, sua scholaribus dederunt.

§. XII. c) *l. 37. l. 38. D. de LL.* FRANZKIVS in comment. ad *D. tit. de LL. n. 10.*

d) Hanc obseruationem illustrat CARPZOV. *P. I. C. 32. def. 18. in f.*

LAVTERB.

ita vt non possim non hanc quoque sententiam amplecti, non quidem *ratione iuris scripti* conuictus, sed *interpretatione vsuali* inductus, cui aequitas assistit e).

Quae ad hoc
requirantur.
Primum re-
quisitum.

§. XIII. Praesupposita ergo hac praxi, requisita, vt huic beneficio locus esse possit, specialius consideremus. Requiritur (i) clericos in ordinibus sacris constitutos f): Nec enim clerici minorum ordinum, aut qui tantum primam tonsuram acceperunt, eodem fauore digni sunt, multo minus in eos quadrat ratio aequitatis, antea adducta g), ne dicam priuilegia stricte

LAVTERB. *de benef. compet.* §. 32. in f. MEVIVS in *discuss. leuam. inop. debit. c. IV. sect. 7. n. 35.* GAIL. *I. obs. 117. n. 9.* B. STRYK. in *not. adiuseccl.* BRUNNEM. *lib. II. c. 15. in f. MULLER. in not. ad. STRVV. Ex. 44. §. 20. lit. N. in f.*

Aequitas be-
neficii com-
petentiae
clericorum.

e) Cederet alias inopia clericorum debitorum, & rigor creditorum in praeiudicium ecclesiae, cui nimirum propter inopiam amplius deferuire non possent: quin quod alia incommoda inde metuenda essent, vnde ex redditibus ecclesiasticis communiter egentibus clericis certum quid in sustentationem assignare solent, quod vocant, *die competenz setzen und geben*, quae vero supersunt, creditoribus in solutionem assignantur.

Non pertinet
hoc benefici-
um ad cleri-
cos minorum
ordinum.

§. XIII. f) Ita recte censet COVARRUVIAS *lib. II. var. resol. c. 1. num. 9.* additque: *Non aliter decretalis haec (scil. c. 3. X. de solut.) in foro admittenda est, ob multitudinem eorum, qui temere sine aliquo delectu, vt vitiis & criminibus liberius vacent, primis & minoribus ordinibus solent, maxima profecto praelatorum incuria, insigniri. Certe indigni sunt hoc beneficio, qui clericorum titulo superbiunt, non tamen sacris inseruiunt.*

In quibus
cessat ratio
aequitatis ad-
ducta.

g) Ecclesia sane nullum inde sentit incommodum, si hi *in solidum* condemnantur, nec ordini clericali vllum dedecus infligitur, si vel maxime hoc beneficio non gaudent. Gaudent quidem priuilegio *feri*, quod ad ampliandam iurisdictionem ecclesiasticam inualuit, sed inde non necesse est, vt omnium clericorum iuribus fruatur, maxime cum ostendi nequeat, hoc beneficium omnibus clericis sine delectu datum fuisse, quod sola interpretatio vsualis ex rationibus

Et esse interpretanda, maxime quae sola vſuali interpretatione constant. Vnde ne hodie inter protestantes ad *aedituos, custodes, aut organicos* illud extendi potest. Quod vero capitulares & canonici apud pontificios eodem gaudeant, nullam habet dubitandi rationem, maiorem vero apud protestantes, apud quos, si officia spectas, fere non sunt clerici. At cum adhuc per instrumentum pacis dignitate ecclesiastica cum episcopis praefulgeant, priuilegia quoque alias canonicis competentia iis denegari nequeunt h); cum etiam adhuc hodie aliis immunitatibus fruuntur.

§. XIV.

bus adductis firmavit, quare ad hos clericos, de quibus loquimur, applicari haud potest. Opponit quidem FAGNANVS generalitatem textus *in c. 3. cit.* sed sciendum est, (1) in eo contineri casum specialem, nec constare, qualis clericus fuerit: (2) adhuc nondum esse euictum, illum de beneficio *competentiae* intelligi debere: quin potius (3) ex solo vſu forensi eo gaudent, qui illis non aequae communis est, saltem haecenus probari non potuit: Accedit (4) quod ex dispositione concilii Tridentini *sess. XXIII. de reſor. c. 6.* nequidem omnes clerici minorum ordinum beneficium fori habeant, sed illi demum, qui vel beneficium ecclesiasticum habent, alicui ecclesiae ex mandato episcopi inseruiunt, aut in aliqua schola vel vniuersitate de licentia episcopi, quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versantur: reliqui manent sub foro seculari, & nullatenus gaudent priuilegiis clericalibus. CANISIUS *ad c. 3. cit. n. 5.* Forſan ergo clerici minorum ordinum, iuxta concilium Tridentinum qualificati, hoc beneficio gaudebunt? Ego vero nec hoc dixerim: ideo enim vſus clericis illud dedit, quia militiam coelestem agere videntur: At vero illam haud exercent *otiosi clerici*, vel ipso CANISIO obseruante, si vel maxime beneficium teneant, vel in aliqua schola versentur, nam & hi adhuc *otiosi* sunt respectu ministerii sacri. Ceteri, qui ex mandato Episcopi ecclesiae alicui inseruiunt, non quidem otiosi sunt, sed tamen *ministeria* eorundem *vulgaria* non sine graui abusu *militia coelestis* dici queunt.

h) Forſan etiam his opponi poſſe cenſes. quod nullam militiam coelestem agant. Verum haec omnino iis demandata est, vnde etiam Canonici milites coelestes sunt.
residen-

Secundum.

§. XIV. *Probandum* (II) *est inopia, ob quam soluere nequeunt.* Quamuis vero varios eam demonstrandi modos adferri soleant i), simplicissimus tamen modus est, si clericus debitor a Consistorio iubeatur patrimonii sui edere specificationem iuratam k); ut quantitate eius perpensa iudex determinare queat, quid clerico debitori pro eius dignitate relinqui debeat.

Tertium;

§. XV. *Inquirendum* (III) *in causam inopiae.* Indigni enim hoc beneficio reputandi, qui luxuriose viuendo substantiam suam dissiparunt, & fraude sua l) inopes facti sunt, cum delinquentibus iura non succurrant. Leuiori tamen culpae condonandum erit.

Quartum;

§. XVI. *Ratio quoque* (IV) *ipsorum debitorum habenda.* Quippe ratio iuris non patitur, ut (i) clericis, si in negotiis aliis illicitis deliquerint m), succurratur, qui potius carceri mancipandi

residencia ab illis exigitur; quod vero haec ut plurimum otiosa sit, & omnia per vicarios expediantur, ad *abusus*, non *usum* iuris legitimi spectat.

Vnde inopia colligatur.

§. XIV. i) In eo conueniunt, quod summarie docenda sit paupertas, quam ex eo colligunt, si visus sit clericus debitor mendicare. ALOYS. RICCIUS *in prax. resol.* 245. n. 2. vel ex pluribus aliis coniecturis, de quibus plenissime agit MASCARDVS *de probat. concl.* 154.

Requiritur specificatio iurata.

k) Nam etiam hanc edere iubetur, qui bonis cedere vult MEVVS *de specif. iurat. C. IV. §. 28.* nec dispar ratio quoad hoc beneficium allegari potest.

Dolus & luxuria benef. comp. excludunt.

§. XV. l) Plerique *dolum* desiderant, ut FAGNANVS *cit. l. n. 44.* sed ab hoc parum absunt, qui luxuriose viuunt *l. 8. D. pro emtore,* maxime clerici, quorum vita alios mores omnino postulat, ut merito clericorum priuilegiis priuentur, qui vita sua pessimos quosque superant. Ita optime censent BARBOSA *ad cit. c. n. 22.* & NICOLAUS *de GRASSIS de effect. clericatus. effect. VII. §. 32. sqq.*

Ut & delictum.

§. XVI. m) Obiter hoc tantum addidi, cum alias de huiusmodi debitoribus me in hac disputatione non agere, supra modo monuerim. Vid. *cap. I. §. ult. & cap. III. §. 2.* Illustrari hoc poterit ex *c. 1. X. de pos.* ubi quaestio est de clerico depositario, qui depositum inique

cipandi sunt: (2) Imo etiam illis, qui negotiantur n).

§. XVII. Tandem quoque (V) videndum, an etiam Quintum.
huic beneficio, quod ex c. 3. X. de solut. sibi competere putant,
renunciauerint o)? Equidem plures p) dubitarunt, vtrum
etiam huic beneficio renunciari possit ad effectum, vt ob de-
bita

iniquè occultauerat, animo furandi & intercipiendi, quo intuitu et-
iam *fur* ibidem dicitur. Hinc beneficium nullum indulgendum erat;
quin potius iubet Pontifex eum, si necesse sit, *vinculis alligari*. Ul-
terius clerici calumniatores, & qui friuole lites protrahunt, in ex-
pensas condemnantur, quas si soluere nequeunt, aliter puniuntur,
quia haec condemnatio in expensas genus poenae est. C. 5. X. de dol.
& contum. Nec porro parcendum est illis, qui in fraudem creditorum
bona sua alienarunt, sed recte incarcerantur. De GRASSIS cit. l. n. 36.

n) Nam nec hi fori priuilegio gaudent, sed tales clerici merca- Idem in cleri-
tores iure communi ceterorum mercatorum vtuntur, si ex contractu cis mercato-
mercaturam concernente conueniantur, vt nec diffitetur De GRAS- ribus.
SIS cit. eff. VII. num. 63. seq. Conf. supra cap. II. §. 21. lit. v. in not.

§. XVII. o) In antiquis chirographis frequentissime haec clau- Renunciatio
sula occurrit: Ich renunciiere auch hiebey allen Rechts = Wohlthaten, beneficii cap.
ins besondere dem c. Odoardus: adeo vt chirographis nomine *ecclesiae* Odoardus.
& *monasteriorum* conscriptis inferi soleat, quia ipsi clerici sub eccle-
sia & monasteriis intelliguntur.

p) Imo plerique negatiuam tuentur; qui vero in castra affirman- Illam plures
tium eunt, pauci sunt, quia boni. Vulgus negantium sequuntur DE non admit-
GRASSIS cit. l. n. 28. GONZALEZ ad c. ODOARDVS 3. X. tunt.
desolut. n. 17. WIESTNER ad tit. X. de solut. num. 29. BAR-
BOSA *ibid. num. 24.* FAGNANVS *ibid. n. 74.* Inter hos WIE-
STNER, FAGNANVS, alique nequidem iuratum renunciatio-
nem admittunt, quia priuilegium hoc non *singulis*, sed *toti ordini* da-
tum, cui nec per iuramentum renunciari potest. Eodem argumen-
tandi genere ipse vtitur Pontifex in c. 12. X. de for. compet. suppo-
nitque tale iuramentum esse contra leges. Alias ineptias addit FA-
G-
NANVS cit. l. quibus probare conatur, eiusmodi iuramentum contra
bonos mores esse, quia, ait, *carceris squalor contra aequitatem natu-*
ralem est, & ex hoc sequitur inhumanitas & crudelitas: liberi homi-
nis caro & corium non possunt esse in obligatione.

bita incarcerari queat clericus, quoniam condemnatio in solidum sit contra reuerentiam his personis debitam, & tali renunciatione toti ordini, cui priuilegium hoc datum, praeiudicetur q): Quidam tamen r) hoc restringunt ad renunciationem simplicem, *iurata* excipientes, ne alias in periurium inciderent, adeoque ante obtentam absolutionem permanere in carceribus debeant.

An beneficio
competen-
tiae & cessio-
nis possit re-
nunciari?

§. XVIII. Verum interpretes in hac quaestione omnia turbant & miscent. Omnes ad vnum defendunt, in eo textu, de quo haec actum, agi non de *cessionis*, sed pinguiori beneficio, *competentiae* scilicet. Attamen si omnium rationes conferantur, potissimum illuc redeunt: an clericus possit renunciare beneficio cessionis? Quod tamen nolunt esse in quaestione, dum generatim quaerunt, an renunciari possit beneficio *cap. ODOARDVS*? Distincte potius procedendum & inquirendum: (2) an possint renunciare beneficio competentiae? quod affirmandum s) censeo. (2) An beneficio cessionis? quod

q) Conf. supra *cap. 3. §. X. lit. 1.*

An relaxatio
renunciatio-
nis peti pos-
sit?

r) Ita sentit CAROLVS DE GRASSIS *cit. l.* sed meo iudicio ludit. Ait enim, *renunciationem validam esse, posse tamen eundem petere relaxationem, nec hanc esse denegandam.* Certe non sibi constat: si enim obligatur ex tali renunciatione iurata, obligatur quoque, ne semet inuito creditore ab ea liberet, quod tamen facit petendo relaxationem. Reuera non obligatur, cuius in potestate est, ut non sit obligatus, quia absolutio talis ei non debet denegari, ut expresse addit. O barbaram philosophiam!

Effectus re-
nunciationis.

§. XVIII. s) Neque dum hoc affirmo, statim assero, clericos carceri esse mancipandos, quem effectum renunciatio huius priuilegii minime habet; sed eum tantummodo, ne alimenta necessaria excipere, verum omnibus potius bonis spoliari, vel, ut lenius dicam, priuari queant. Interim autem hoc ipso non statim amittit beneficium cessionis, quin, cum omnis renunciatio sit stricti iuris, extendi nequit, & consequenter per renunciationem, amissio beneficio com-
peten-

quod itidem arbitror, cum nulla obftet ratio, quo minus se ad carceres obligare queant, prout obligatio obſtagii & cambialis liquide docet t).

O 2

§. XIX.

petentiae, non ſimul amiſſum cenſetur beneficium commune, quod etiam laicis indultum eſt, *ceſſionis* nimirum. Equidem vrgent, tendere talem renunciationem in praeiudicium *ſtatus clericalis*, quod ita in iſtius opprobrium mendicare, aut alias ſordide viuere clerici teneantur, vt philoſophatur *WIESTNER cit. l. num. 29*. Neſciotamen, an vnus, alteriusue inopia toti ordini opprobrium adferat: ſenatorius ordo & conſiliariorum eſt ſatis honeſtus, imo ampliffimus: Ponamus competere ſenatoribus & conſiliariis hoc beneficium, quod non nulli docent; an ergo ei renunciare poſſunt? Facilius hoc indulgebunt, & quidem recte, cum vnus, alteriusue ſenatoris, conſiliarii, aut Doctoris inopia tali ordini nullum praeiudicium inferat. Militibus ſane renuntiatio haec cum effectu iuris non denegatur *arg. l. penult. C. de pact.* & cum alias iura militum clericis adoptent, cur hanc poteſtatem illis denegabunt? Forſan ideo, quod tantum in *ſauorabilibus* milites ſint, non in odioſis. Sed hanc reſponſionem ſolidior non fert iuriſprudentia. Enimuero non probo duritiem creditorum, ſi renunciationi huic rigide inſiſtant; qui potius omnibus modis inducendi ſunt, ne iure ſuo vtantur: Interim ſi ad miſericordiam, cui leges non ſunt ſcriptae, ſlecti nequeant, ſententia ſecundum pacta conuenta omnino ferenda erit.

t) Non deſuere, qui exiſtimarunt, ceſſionis beneficio nullomodo renunciari poſſe, quos ſatis modo refellit *B. STRYCK. in cautel. contr. ſect. II. c. 7. §. 39*. Interim quod ſpeciatiſſime miniſtros eccleſiae concernit, diſtinguo inter *iudicis* & *Principis* officium. Ille ſecundum pacta & conuenta iudicat, & quia nemo cogitur, vti beneficio ceſſionis, ideo eum, qui declarauit, ſe nolle vti hoc beneficio, condemnet ad carceres. Princeps autem, qui pacta ſubditorum etiam temperare poteſt, ſi inde eccleſiae adferri incommodum videt, huius renunciationis effectum ſuspendere non impeditur, cum omnia iura ſubditorum ſubordinata ſint ſaluti publicae, ad quam primario Princeps reſpicere debet.

Beneficio
ceſſionis
quousque re-
nunciari
queat.

Renunciatio
non colligi-
tur ex iura-
mento.

§. XIX. Hoc facile concesserim, renunciationem talem debere esse expressam: neque enim illa inducitur ex solo *iuramento*, quod debito a clericis adiectum est, cum etiam hoc intelligatur sub clausula, rebus sic stantibus u), & proinde falsa & erronea sit doctrina, iuramentum habere effectum *renunciationis* omnium beneficiorum x).

Quando be-
nef. compe-
tentiae cesset.

§. XX. Referuntur praeterea adhuc plures casus y), in quibus hoc beneficium clericis debitoribus interpretes dene-
gant, dum simul docent, quam strictis hoc cancellis inclusum sit.

§. XXI.

Iurans non
renunciat.

§. XIX. v) Hoc satis innuit Pontifex in *cap. 25. X. de iureiur.* & recte adstruit CAROLVS DE GRASSIS *cit. l. n. 20.*

x) Plenissimus hac in doctrina est SERAPHINVS DE SERAPHINO *de priuil. iuram.* & additionator eius BENCKENDORFF, sed quod negari nequit, vterque plenissime & saepissime errat. Speciatim *priuil. 56.* putant, iuramento, quod debito annexum est, tolli beneficium competentiae, *quod habeat vim specialis consensus & renunciationis*, quae ratio tamen id petit, quod est in principio. Qui iurat, non renunciat, & qui priuilegiis cessionis & competentiae utitur, minime intendit, solutionem prorsus declinare, sed eam tantum tamdiu suspendere, donec ad meliorem fortunam peruenerit.

Nouem refe-
runtur casus.

§. XX. y) Refert BARBOSA ad *cap. 3. X. de solut.* nouendecim casus, in quibus partim beneficium *cessionis*, partim *competentiae* cessat, quae duo ubique confundit. Nonnullos iam in antecedentibus modo adduxi, reliquos ergo hic examinabo. Excludit itaque hoc beneficium (1) in debitore *pensionis*, quam ex *beneficio* alii debet. Equidem GRATIANVS *cap. 222. num. 53.* in diuersam abiit sententiam, sed sine ratione, quia pensiones afficiunt ipsum beneficium, & praecise ex eo solui debent, fauoremque alimentorum pro se habent. (2) si creditor clerico debitore pauperior existit, quod itidem admitto, quia in genere in tali casu beneficium competentiae cessat. (3) Si clericus coniugatus est: hunc enim indignum priuilegiis clericalibus censent, quod ad nostra fora applicari non posse, quilibet videt. (4) Quando clericus est de fuga suspectus, quod etiam admittit HARTMANNVS HARTMANNE *lib. in obs. pract. c. 2. obs. 4.* Hoc vero tan-
tum

§. XXI. Quia vero in honorem ministerii hic honos clericis debetur, ne ob *debitum* facile incarcerari queant, & praeterea beneficium competentiae personalissimum sit, hinc per se inde fluit (1) uxorem, viduam, aut liberos Pastorum beneficio competentiae non gaudere: (2) incarcerari quoque illos posse, nisi iure communi beneficio cessionis gaudeant 2).

Est hoc beneficium personalissimum.

O 3.

§. XXII.

tum eo pertinet, ut possit incarcerari ad impediendam eius fugam, non vero, ut eo ipso amittat beneficium *cessionis* vel *competentiae*. Sed tam late extendunt dispositionem *dict. cap.*, ut omnem incarcerationem eo ipso prohibitam esse credant, quod tamen vix inde evinci potest. (5) Si clericus negavit debitum, in poenam scil. mandacii, quia indignus est beneficio, qui negat beneficii fundamentum. (6) Si post condemnationem suscepit terminum, h. e. certo tempore solvere promisit, quia hoc modo *competentiae* beneficio renunciasse censetur. Sed cum plerique interpretes renunciationem non admittant, vix est, ut hanc quoque limitationem approbare possint: Accedit, quod renunciatio, quia non praesumitur, sed expresse fieri debeat, inde vix colligi queat. (7) Si clericus heres sit debitoris, nec confecit inventarium, quod praesumptio contra eum militet, verum hodie sine difficultate ad iurata specificationem admittendus erit. (8) Si actione reali convenitur. (9) Si bona aliena, tanquam tutor vel gestor administravit &c..

§. XXI. 2) Privilegio *fori* enumeratae personae quidem gaudent. Quae personae foro clericorum privilegiato gaudeant. Quod inter alios statuit **Braunschw. Kirch-Ordnung**. de a. 1799, art. 14. §. 2. In den übrigen sollen die Prediger, deren Frauen und Kinder, von denen weltlichen Gerichtbarkeiten, gänzlich eximiret seyn, dieselben auch insonderheit vor ihre Personen, wie auch die Küster und Schuldiener, auf keine Land- und Forst-Gerichte citiret, sondern wenn dieselbe womit erweislich beschuldiget würden, solche Beschuldigung von denen Beamten und Superintendenten coniunctim untersuchen, die Strafe nach der Land-Ordnung dictiret, selbige aber der Kirchen zugewendet werden soll. Add. supra c. 11. §. 17. lit. k. in not. Ita etiam privilegia *fori*, aliaque, quae non sunt personalissima a Dd. familiae clericorum indulta fuere. vid. SCHILTER *instit. iur. canon. lib. 1. tit. 18. §. 8. ibique in not.* sed recte asserit Dn. LUDOVICI *in proc. Consistor. cap. V. §. 4.* illud in genere admittendum

Quid iuris, si
clerici se no-
mine eccle-
siae obliga-
uerint?

§. XXII. Denique multum quoque refert, vtrum cleri-
ci nomine proprio, an vero intuitu functionis ecclesiasticae
contraxerint? Priori casu eis gaudent priuilegiis, de quibus
hactenus actum est. Posteriori autem non *se* sed *ecclesiam*
obligare voluerunt, quo casu non primario ad beneficia, qui-
bus clerici qua tales gaudent, respiciendum, sed recurren-
dum ad iura singularia ecclesiis debitoribus indulta, quae
varia sunt zz), sed a meo scopo aliena.

Eisdem ta-
men non
competit
benef. com-
petentiae.
Debitum in
rem ecclesiae
versum esse
debet.

dum non esse. Idem quoque de heredibus clericorum suo modo asse-
ritur, vti IDEM *d. l. §. 6.* ostendit. Ast pudendum certe est, quod IAC. AN-
TON. MARTA *in tr. de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 44.* asserit, priuilegium fori
nimirum ad clericorum concubinas quoque extendendum esse. Sed
haec omnia ex ea ratione facta & prorogata sunt, quia fori priuilegium
mixtum est. Sic etiam alia priuilegia communicantur vxoribus & libe-
ris, obseruante HERTIO *de transit. priuileg. personal. ad alios §. 15. & 19.* ast non
personalissima, quibus annumeratur beneficium competentiae. HERTI-
VS *cit. l. §. vlt.* LAUTERB. *de benef. compet. §. 7.*

§. XXII. zz) Huc pertinet, quod ob aes alienum bona ecclesiasti-
ca, imo vasa sacra vendi possunt. *aut. hoc ius porrectum C. de SS. eccles.*,
quod vsurae leuissimae quadrantes tantum creditoribus indulgeantur,
eisque contenti esse iubeantur; per *cit. auth.* quod creditor ante omnia
ostendere debeat, debitum in ecclesiae vtilitatem versum fuisse, per *cit.*
aut. in f. maxime si ad eius solutionem deueniri debeat ad alienatio-
nem rerum ecclesiasticarum B. STRYK. *in vs. mod. tit. de reb. cred. §. 37.*
speciatim tamen in *ordin. Mag. polit. c. 49. §. 22.* hac de re ita cautum est.
Es sollen weder die pia loca, wie sie Rahmen haben / noch die Städte hinfähro / ohne
unsere oder unserer Magdeburgischen Regierung ausdrückliche Bewilligung / Geld auf
Zinse zu entlehnen befugt seyn / da aber solches / vor publication dieser Ordnung / ge-
schehen wäre / soll so wohl denen piis locis, als Städten / das beneficium l. ciuitas ff.
de reb. cred. derogestalt zu statten kommen / daß die Zahlung ehe nicht wider sie erkannt /
noch vollstreckt werde / biß die Gläubiger zur Gnüge beybracht / daß das Anlehn in derer
piorum locorum, oder der Städten scheinbahren Nutzen verwendet worden / ob auch
gleich bey Stifftern das ganze Capitel / bey Clöstern die Aebte oder Präbste und conuen-
tualen / und bey den Städten die Viertels- und Gemeinheits-Meister in das Anlehn ihr
Vollwort gegeben / zu dessen Beybringung denen Gläubigern die Raths- und andern Rech-
nungen zu ediren seyn / *zc.* Reliqua iura ecclesiis. aere alieno obrutis, compe-
tentia lubens praetereo, qui clericis tantum, & non ecclesiis ius dicere
volui, aliis hanc spartam commendans.

CLARISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

DN. CANDIDATO.

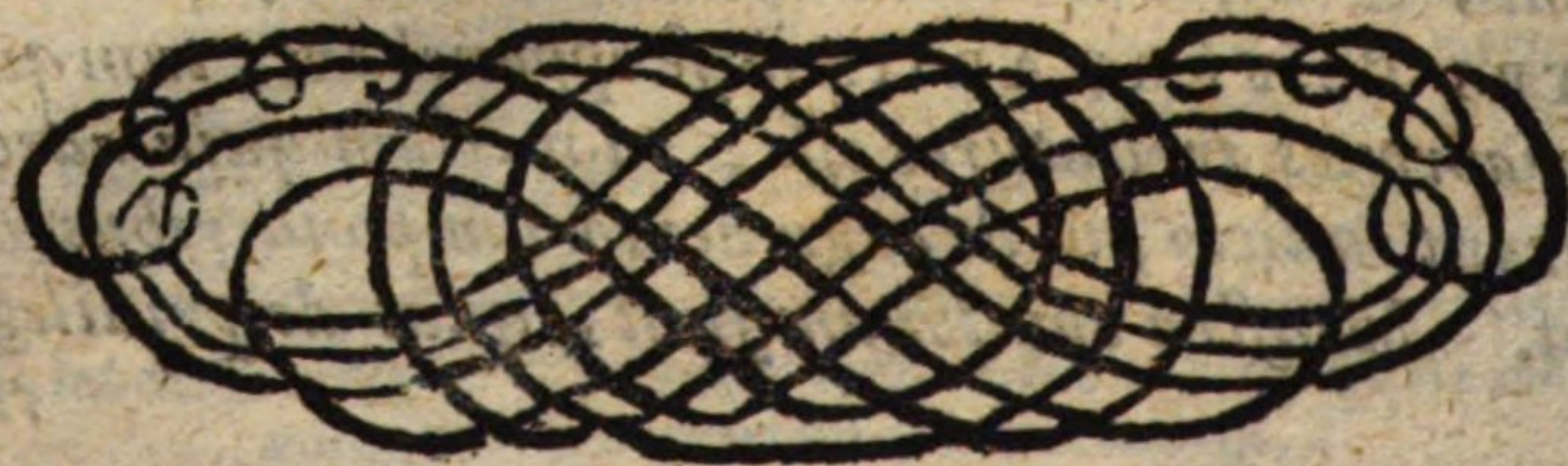
S. P. D.

IVST. HENNING. BOEHMER, D.

E*A occupauerat olim omnium animos sententia, clericos immunitatem in omnibus, quae oneri illis esse queunt, sibi vindicare posse: tum quod legum ciuiliū vinculis prorsus essent soluti; tum etiam quod sors Dei, & res spiritua-
lis nominari deberent, quae iure ipso diuino immunitatem quan-
dam habere credebatur. Accedebat noua ratio, quod Episcopi,
Abbates, alique Theologi primarii iuris canonici interpretes
essent, qui in dilatandis priuilegiis clericorum propriam agebant
causam, & quorum tradita Legistae, quo olim nomine iuris
Romani interpretes insignire solebant, sine iudicio & examine
suscipiebant, & defendebant. Rariores erant, qui ad exem-
plum PETRI de FERRARIIS iis se opponebant, tum quia scie-
bant, se crabrones irritaturos esse; tum etiam quia adeo logico
destituti erant iudicio, ut de argumentorum ponderibus iudicare
non possent. Monstra opinionum sunt, quas de priuilegiis cle-
ricorum*

ricorum adferunt NICOLAUS de GRASSIS, FELICIANUS de OLIVA, ALEXANDER SPERELLUS alique, quos enarrare admodum prolixum foret. Quamvis vero ab eiusmodi quilibet in multis capitibus hodie repurgata sit iurisprudentia, non desunt tamen, qui quandoque antiquata regustare, & sub praetextu opinionum communium erronea recoquere intendunt. In doctrina de clerico debitore manifestum deprehenditur huius rei vestigium, prout in hac dissertatione Tua CLARISSIME CANDIDATE, egregie ostendisti. Postquam enim per aliquot annos & in hac & in aliis academiis illis disciplinis, quae in melius mentem formare possunt, praesertim vero iuri egregiam dedisti operam talemque & vita, & moribus, & alacritate animi TE praebuisti, ut alii praesertim TE intuerentur, & ex formula TVA vivere cuperent, iter illud, quod aliis immensum videtur, felici conatu, cui nihil inuium, absoluiisti, ut portum securus subire posses. Quod ut ostenderes, subiicisti TE consuetis examinibus, in quibus eruditionem TVAM Facultati nostrae sufficienter probasti, simulque desiderasti, ut publico quoque TE examini sistere posses. Tale itaque thema elegisti, in quo rationes veras iuris a falsis, solidas ab erroneis, & superficialiis discernere, & quam caute inter tot fluctus in praxi procedi debeat, demonstrare posses. Conatus ex voto cessit, nec vino vendibili suspensa hedera opus est. Sicuti vero hoc ipsum praesertim mihi, cuius conuictu & aedibus haecenus usus es, non potuit non pergratum accidere, ita binis verbis etiam de egregiis Tuis conatibus TIBI gratulor, & quaevis fausta, salutis TVAE inseruientia, omni animi impetu, TIBI apprecor. Vale. Dab. in Academia Fridericiana d. XXVII. Nov. MDCCXV.

Böhmer, Justus Henning,

Diss. inaug. iur. de clerico debitore

Hala 1715

4 Diss. 1384#Beibd.5

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10676049-6

VD18 10200312-008